

**Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta**

Demografie

Bc. Lenka Křenková

Populační vývoj správních obvodů hlavního města Prahy mezi roky 2001 a 2013

Population development in the districts of Prague between 2001 and 2013

Diplomová práce

Vedoucí závěrečné práce: RNDr. Luděk Šídlo, Ph.D.

Praha, 2015

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne 30. 7. 2015

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu RNDr. Luďku Šídlovi, Ph.D., za odborné vedení této práce, rady, připomínky a obzvláště za trpělivost. Děkuji také svým nejbližším, zejména mamce a Petrovi za veškerou podporu, spolužákům za rady a týmu Prague City Roller Derby za jeho existenci.

Populační vývoj správních obvodů hlavního města Prahy mezi roky 2001 a 2013

Abstrakt

Hlavním cílem práce je postihnout populační vývoj správních obvodů hlavního města Prahy mezi rokem 2001 a 2013. V jejím rámci jsou zkoumány procesy úmrtnosti, porodnosti, migrace a stárnutí obyvatelstva. Provedeno bylo také dotazníkové šetření, které se zaměřilo na politiky správních obvodů související s aspekty ovlivňující demografickou strukturu obvodu. Práce odhalila, že střední délka života v Praze a jejích správních obvodech rostla, přičemž u mužů rychleji než u žen. Úhrnná plodnost také narostla, stejně tak průměrný věk matek při narození dítěte. Migrací, zejména vnitřní, ztrácí obyvatelstvo pražské centrum, zatímco správní obvody na okraji Prahy jsou migračně ziskové.

Klíčová slova: Praha, hlavní město, správní obvody, populační vývoj

Population development in the districts of Prague between 2001 and 2013

Abstract

The main goal of this study is to analyse population development in Prague districts in between 2001 and 2013. Within this frame the processes of mortality, fertility, migration and population aging are also examined. As a part of this study, a sample survey on the policies of districts regarding issues with demographic structure was made. The results prove, that life expectancy at birth generally rose in Prague, with differences from district to district. It also rose faster for the population of men. The total fertility rate also grew, as well as the mean age of mothers giving birth. The center of the city lost some of its population from migration, mainly due to migration to the outer districts. Whereas, districts on the outskirts saw an increase in migration.

Key words: Prague, capital city, districts, population development

OBSAH

Přehled použitých zkratk	6
Seznam tabulek	7
Seznam obrázků	8
1 Úvod	10
1.1 Diskuse s literaturou.....	11
1.2 Zdroje dat	12
1.3 Metodika	12
1.4 Struktura práce	16
2 Město, urbanismus a vývoj města	17
2.1 Město.....	17
2.2 Vnitřní prostorová struktura měst	17
2.3 Město a jeho spádové oblasti	18
2.4 Teorie fází městského vývoje.....	19
2.5 Vývoj v postsocialistických městech	21
3 Vývoj území a vnitřního členění hlavního města Prahy	23
4 Politiky a strategie rozvoje hlavního města Prahy	26
4.1 Bydlení a bytový fond.....	27
4.2 Doprava ve městě.....	29
4.3 Městská krajina a zeleň	30
4.4 Bezpečnost ve městě	31
4.5 Přizpůsobení městského prostoru jeho populaci	31
5 Populační vývoj správních obvodů hlavního města Prahy	33
5.1 Úmrtnost.....	33
5.2 Porodnost	41
5.3 Migrace	47

5.4 Stárnutí obyvatelstva	52
6 Strategie a politiky správních obvodů města Prahy zaměřené na demografickou strukturu obyvatelstva	57
6.1 Výběrové šetření o politikách a strategiích správních obvodů Prahy	57
7 Závěr.....	63
Seznam použité literatury.....	65
Seznam použitých datových zdrojů.....	69
Přílohy.....	70

PŘEHLED POUŽITÝCH ZKRATEK

ČSÚ	Český statistický úřad
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
E0	Naděje dožití při narození
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
P1	Praha 1
P2	Praha 2
P3	Praha 3
P4	Praha 4
P5	Praha 5
P6	Praha 6
P7	Praha 7
P8	Praha 8
P9	Praha 9
P10	Praha 10
P11	Praha 11
P12	Praha 12
P13	Praha 13
P14	Praha 14
P15	Praha 15
P16	Praha 16
P17	Praha 17
P18	Praha 18
P19	Praha 19
P20	Praha 20
P21	Praha 21
P22	Praha 22
SO	Správní obvod

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 – Vývoj územně-správního členění hlavního města Prahy.....	24
Tab. 2 – Příspěvky na změně naděje dožití při narození ve správních obvodech Prahy mezi obdobími 2002–2007 a 2008–2013 pro jednotlivé pohlaví a věkové skupiny.....	39
Tab. 3 – Příspěvky jednotlivých efektů na změně naděje dožití při narození ve vybraných správních obvodech Prahy mezi obdobími 2002–2007 a 2008–2013 pro jednotlivé pohlaví a věkové kategorie.....	40
Tab. 4 – Průměrný věk matek při narození dítěte ve správních obvodech Prahy v roce 2002 a 2013 a jeho nárůst mezi těmito roky.....	45
Tab. 5 – Shluky správních obvodů dle specifické plodnosti v signifikantních věkových kategoriích v roce 2013.....	46
Tab. 6 – Shluky správních obvodů dle úhrnné plodnosti a průměrného věku při narození dítěte v roce 2013.....	47
Tab. 7 – Migrační saldo celkové, vnějšího stěhování a vnitřního stěhování a indexy atraktivity správních obvodů Prahy za období 2001–2013.....	51
Tab. 8 – Průměrné věky přistěhovalých a vystěhovalých z pražských správních obvodů dle předchozího bydliště za období 2001–2013.....	52
Tab. 9 – Deklarovaná primární zodpovědnost jednotlivých subjektů v rámci okruhu.....	60
Tab. 10 – Shluky správních obvodů podle průměrného skóru okruhů a vybraných demografických ukazatelů.....	61

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 – Historie území hlavního města Prahy	24
Obr. 2 – Současné územně-správní členění hlavního města Prahy.....	25
Obr. 3 – Vývoj naděje dožití při narození v Praze a České republice	34
Obr. 4 – Naděje dožití při narození pro muže ve správních obvodech Prahy v období 2002–2007	35
Obr. 5 – Naděje dožití při narození pro muže ve správních obvodech Prahy v období 2008–2013	35
Obr. 6 – Naděje dožití při narození pro ženy ve správních obvodech Prahy v období 2002–2007	36
Obr. 7 – Naděje dožití při narození pro ženy ve správních obvodech Prahy v období 2008–2013	37
Obr. 8 – Nárůst naděje dožití při narození mužů mezi obdobími 2002–2007 a 2008– 2013 ve správních obvodech Prahy	38
Obr. 9 – Nárůst naděje dožití při narození mužů mezi obdobími 2002–2007 a 2008– 2013 ve správních obvodech Prahy	38
Obr. 10 – Vývoj úhrnné plodnosti v Praze a České republice	41
Obr. 11 – Vývoj specifické plodnosti žen v Praze dle věkových skupin ve vybraných letech.....	42
Obr. 12 – Podíly věkových skupin na úhrnné plodnosti v Praze v jednotlivých letech.....	42
Obr. 13 – Úhrnná plodnost ve správních obvodech Prahy v roce 2002.....	43
Obr. 14 – Úhrnná plodnost ve správních obvodech Prahy v roce 2013.....	44
Obr. 15 – Vývoj typů přírůstků v Praze a České republice	48
Obr. 16 – Věková struktura pražské populace v roce 2013 a teoretická struktura při absenci mimopražských přistěhovalých v období 2001–2013	49
Obr. 17 – Průměrná roční hrubá míra migračního salda a struktura přistěhovalého obyvatelstva za období 2001–2013 ve správních obvodech Prahy	50
Obr. 18 – Vývoj průměrného věku v Praze a České republice	53
Obr. 19 – Rozdíl průměrného věku mužů ve správních obvodech Prahy mezi rokem 2001 a 2013	54
Obr. 20 – Rozdíl průměrného věku žen ve správních obvodech Prahy mezi rokem 2001 a 2013	54
Obr. 21 – Index stáří ve správních obvodech Prahy v roce 2001	55

Obr. 22 – Index stáří ve správních obvodech Prahy v roce 2013	56
Obr. 23 – Celkové skóre dosažené v dotazníku jednotlivých správních obvodů Prahy	59
Obr. 24 – Průměrná skóre okruhů v jednotlivých správních obvodech Prahy	60

Kapitola 1

Úvod

Téměř ve všech průvodcích hlavním městem Prahou stejně jako v jiné četbě o ní se můžeme dočíst, že Praha je srdcem Evropy. Můžeme polemizovat nad pravdivostí tohoto tvrzení, minimálně geograficky však pravdivé je. Co ale nemůžeme popřít je, že Praha je hlavou republiky, jak se píše i na jejím erb. Má v rámci České republiky významné postavení nejen ekonomicky, kulturně nebo samosprávně, ale také populačně. Praha je nejlidnatějším městem republiky a stejně jako jiná města západního světa prochází takovými trendy, že její populace stárne, méně osob vstupuje do manželství, nebo že se rodí méně dětí a ty se rodí matkám starším (Hexner, 1998). Tyto jevy pozorujeme na hlavním městě jako celku. Ovšem stejně jak je tomu i u jiných krajů, dá se i v Praze předpokládat diferenciaci jednotlivých demografických procesů v rámci jejich jednotlivých částí, tedy správních obvodů.

Právě postihnout populačního vývoje jednotlivých správních obvodů je účelem této práce. Důraz je v ní zaměřen především na přirozenou měnu, tedy na procesy úmrtnosti a porodnosti, ale také na migrační toky z a do jednotlivých správních obvodů. Speciální pozornost je také věnována různému tempu stárnutí obyvatelstva v rámci hlavního města. Dá se totiž předpokládat, že úroveň ukazatelů charakterizujících tyto procesy bude rozdílná i v rámci jednoho města, v našem případě Prahy, a že v důsledku těchto rozdílů mohou mít správní obvody nestejně věkové složení obyvatelstva. Možné jsou také odlišné názory zastupitelů správních obvodů, kteří mohou různým problematikám zaměřujícím se na různé věkové kategorie přikládat jinou důležitost, což pak může celkově ovlivnit přátelskost obvodu pro věkové skupiny. Cílem práce je tedy postihnout variabilitu populačního vývoje v rámci vnitřního členění hlavního města a pokusit se o nalezení faktorů, které za těmito rozdílnostmi stojí. Také bude usilováno o zjištění podobností v demografických charakteristikách mezi jednotlivými správními obvody. V neposlední řadě se v rámci dotazníkového šetření budu snažit nalézt, jaké jsou v těchto ohledech priority zastupitelů správních obvodů.

K práci bylo přistupováno s několika základními předpoklady, které lze nazvat počátečními hypotézami. Můžeme se domnívat, že větší rozdíly se vždy budou vyskytovat v porovnávání centrálních a okrajových částí Prahy. Například lze vycházet z myšlenky, že střední délka života bude vyšší na okraji města než v jeho centru, neboť tam budou obecně lepší životní podmínky. Také lze předpokládat, že v jádru Prahy bude nižší úroveň plodnosti a ženám se zde budou děti rodit spíše ve starším věku. Starší populace se spíše předpokládá na periferii

města, neboť zde jsou jak výhodnější ceny bytů, tak větší klid a více prostoru. Všechna tato předložená tvrzení vychází z domněnky, že okrajové části Prahy budou svými charakteristikami spíše podobnější neměstskému obyvatelstvu, neboť tamní obyvatelé si zvolili místa bydliště prostornější, čistší a celkově přátelštější, která však jsou stále v dosažitelné vzdálenosti do městského centra. Můžeme mluvit o volbě modelu napůl cesty mezi urbánním a rurálním, kde lidé čerpají výhod infrastruktury města, ale také jsou více navraceni do přírody a ke svým venkovským kořenům (Bourne, 1996). I z těchto důvodů předpokládám, že okraje města budou migračně ziskové oproti centru města, které bude spíše ztrátové.

1.1 Diskuse s literaturou

Hlavní město Praha není významné v rámci České republiky jen z hlediska jeho politické, hospodářské a kulturní role. Praha má také dominantní postavení jako populační primát na našem území, i když ne tak silný jako například Budapešť, Vídeň, Kodaň nebo Atény (Musil, 2002). Podíl obyvatelstva žijícího na území hlavního města a jeho vývoj charakterizuje postavení a význam v rámci celého státu. Sledování demografického vývoje Prahy ale nemusí mít pouze analytický charakter, ale může mít také jistou prognostickou hodnotu. V dobách významných změn lze hledat jejich první náznaky právě na území hlavního města, kde se objevují nové rysy demografického chování a demografických struktur. Odtud pak tyto jevy difundují do ostatních částí státu (Musil, 1977; Pavlík, 2002). Mohou tedy jen ukazovat směr změn, které se u nepražských populací prokáží s určitým časovým zpožděním, nebo se může jednat o jevy paralelní, které jen vypovídají o specifičnosti hlavního města Prahy (Rychtaříková, 2002).

Prvním, kdo se populačním vývojem Prahy zabýval, byl faktický zakladatel české demografie Antonín Boháč. Ve svém spisu *Hlavní město Praha* (1923) již poukazuje na fakt, že pokles fertility se dá podložit procesem urbanizace, neboť se projevoval nejdříve, ale i nejvíce ve městech. Historický vývoj v rámci českého obyvatelstva dále zpracovávala Kárníková a Horská, na změny úrovně plodnosti v kontextu celého Československa se zaměřila Fialová s Pavlíkem (Pavlík, 2002). Pražskou populaci mezi cenzy 1950 a 1970 srovnává Musil (1977), který také zkoumá skladbu a populaci pražských sídlišť (1985) a podobu pražské společnosti na přelomu tisíciletí (2002). Vývoj do roku 2000 pak zachycuje více autorů z více hledisek. Rychtaříková (2002) se orientuje na poválečný vývoj se zaměřením na plodnost a porodnost. Bartoňová (2002) popisuje migrační tendence a to zejména na základě dat z cenzu 1991. Kučera (2002) navazuje na Musila s analýzou demografických struktur pražských sídlišť. Ouředníček se dlouhodobě zabývá urbanizačními procesy Prahy, zejména toky obyvatelstva mezi hlavním městem a jeho zázemím (Ouředníček, 2002 a 2007; Šimon, 2010). Jeho práce pak poukazují na fakt, že hlavní město Praha se nevyvíjí jako celek, ale že se lokálně odlišuje. Na odlišnosti v rámci Prahy poukazují zejména práce Bartoňové a Ouředníčka zaměřující se na migrační procesy, ostatní autoři ji pak zkoumají vcelku. Důležité je ovšem poukázat na skutečnost, že vnitřními rozdílnostmi se již další autoři moc nezabývají, což může otevírat možnosti využití studií právě takového typu, i když by jejich kontinuita byla problematická, zejména díky vývoji vnitřního členění, který je představen dále v této práci.

1.2 Zdroje dat

Téměř výhradním zdrojem dat pro tuto práci byl Český statistický úřad. Na základě žádosti, zaštitěné Katedrou demografie a geodemografie, ochotně poskytl vyříděná data od roku 2001 do 2013 za správní obvody Prahy. Tato data se pak stala primárním zdrojem analýzy. Další data byla čerpána z Demografických ročenek České republiky¹, Demografické ročenky měst či Statistických ročenek hlavního města Prahy. Všechna tato data jsou veřejně přístupná na internetových stránkách Českého statistického úřadu. Posledním zdrojem dat bylo vlastní výběrové šetření, které mělo formu dotazníkového šetření a jehož respondenti byli zastupitelé jednotlivých správních obvodů. Detailněji je celý průběh šetření popsán v kapitole šest.

1.3 Metodika

V průběhu zpracování práce bylo k účelům analýzy využito výpočtů, charakterizujících kvalitativní charakteristiky populace. První popisovanou charakteristikou je úroveň úmrtnosti, ve které byla vypočtena úmrtnostní tabulka, kde byla pravděpodobnost úmrtí vypočtena pomocí nepřímé metody následujícím způsobem (Kalibová, 1997, s. 21; ČSÚ, 2015, s. 1):

$$\begin{aligned} \dot{u}_x &= \frac{D_x}{P_x} \\ q_x &= 1 - e^{-\dot{u}_x} \end{aligned}$$

kde:

D_x je počet zemřelých ve věku x ,

P_x je počet osob ve věku x v populaci k 1.7. daného roku²,

$\dot{u}_x$ je míra úmrtnosti ve věku x a

q_x je pravděpodobnost úmrtí, která vyjadřuje pravděpodobnost, že osoba v přesném věku x před dosažením věku $x+1$ zemře. Speciální výpočet má pravděpodobnost úmrtí v prvním roce života, tedy pro věk 0. Zde je vypočten pomocí kvocientu kojenecké úmrtnosti, který je definován jako počet zemřelých ve věku 0 na 1 000 živě narozených v daném kalendářním roce. Pravděpodobnost úmrtí v posledním otevřeném intervalu také nebyla vypočtena pomocí klasického vzorce, nýbrž je rovná 1, neboť v tomto intervalu již přežívající populace zemřít zákonitě musí. Pomocí pravděpodobnosti úmrtí pak byly vypočteny následující tabulkové funkce (ČSÚ, 2015, s. 1):

$$\begin{aligned} l_{x+1} &= l_x \times (1 - q_x) \\ d_x &= l_x - l_{x+1} \\ L_x &= (l_x + l_{x+1})/2 \\ T_x &= L_x + L_{x+1} + \dots + L_{95+} \\ e_x &= T_x/l_x \end{aligned}$$

¹ http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/casova_rada_demografie_2009_1990

² V našem případě se jedná o součet středních stavů daných let.

kde:

l_x je tabulkový počet dožívajících, tedy hypotetický počet osob, které se dožijí věku x let ze 100 000 živě narozených (z l_0 , kořene tabulky), při zachování stávajícího řádu úmrtnosti, d_x je tabulkový počet zemřelých, který vyjadřuje počet zemřelých osob v dokončeném věku x , L_x je tabulkový počet žijících, tedy hypotetický průměrný počet žijících v dokončeném věku x , T_x je pomocný ukazatel k výpočtu naděje dožití neboli počet člověkoroků a e_x je střední délka života neboli naděje dožití, která udává průměrný počet let, který má naději osoba právě x -letá prožít při zachování konstantního řádu úmrtnosti. Některé ukazatele pak mají specifické výpočty pro poslední otevřený interval (Mészáros, 2000, s. 6):

$$L_{95+} = l_{95+} - l_{95+} \times \frac{q_{95+}}{2}$$

$$T_{95+} = L_{95+}$$

$$e_{95+} = T_{95+}/l_{95+}$$

Dalším specifickým výpočtem je vzorec pro $L_0 = l_0 - \alpha \times d_0$, kde $l_0 = 100\,000$ a α je konstanta udávající podíl zemřelých ve věku 0 daného roku (z III. hlavního souboru událostí), který pochází z generace narozených v daném roce (ČSÚ, 2015, s. 1). Ve výpočtech byla použita hodnota $\alpha = 0,92$, vycházející z předpokladu, že většina úmrtí do prvního roku života se koncentruje do prvních šesti měsíců života, tedy že ze 100 zemřelých kojenců jich zhruba 92 zemře během prvních šesti měsíců od narození. Tento fakt tedy musíme zahrnout do výpočtu tabulkového počtu žijících ve věku 0 (Hartmanová, 1970).

Při analýze úmrtnosti bylo také použito dekompozice rozdílu naděje dožití při narození mezi dvěma zkoumanými obdobími, při čemž byly použity základní věkové skupiny 0–14, 15–64 a 65+ (Arriaga, 1984, s. 6–8):

Přímý efekt:

$${}_i DE_x = \frac{l_x^t}{l_a^t} \left(\frac{T_x^{t+n} - T_{x+i}^{t+n}}{l_x^{t+n}} - \frac{T_x^t - T_{x+i}^t}{l_x^t} \right)$$

kde:

i je šířka věkové skupiny,

x je počáteční věk věkové skupiny,

a je věk, ve kterém je naděje dožití počítána, v našem případě věk 0,

l_x a T_x jsou výše představené funkce z úmrtnostní tabulky,

t je index značící počáteční zkoumané období a

$t + n$ je index značící konečné zkoumané období. V otevřeném intervalu se pak přímý efekt počítá jako:

$$DE_{x+} = \frac{l_x^t}{l_a^t} (e_x^{t+n} - e_x^t)$$

kde indexy značí to samé jako v přechozím vzorci.

Nepřímý efekt³:

$${}_iIE_x = \frac{T_{x+i}^t}{l_a^t} \left(\frac{l_x^t l_{x+i}^{t+n}}{l_x^{t+n} l_{x+i}^t} - 1 \right)$$

Interakce⁴:

$${}_iI_x = {}_iOE_x - {}_iIE_x$$

$${}_iOE_x = \frac{T_{x+i}^{t+n}}{l_a^t} \left(\frac{l_x^t}{l_x^{t+n}} - \frac{l_{x+i}^t}{l_{x+i}^{t+n}} \right)$$

kde OE je pomocný ukazatel k výpočtu a I je interakce. Celkový efekt jednotlivých věkových skupin je pak vypočítán součtem přímého, nepřímého efektu a interakce a vyjadřuje počet let, kterými věková skupina přispěla na zlepšení naděje dožití.

Dalším popisovaným procesem je proces rození dětí a jeho časování. V rámci těchto charakteristik byly spočteny míry plodnosti dle věku, úhrnná plodnost (Kalibová, 1997) a průměrný věk matky při narození dítěte⁵ (ČSÚ, 2011) následujícím způsobem:

Míry plodnosti dle věku:

$$f_x = \frac{N_x^v}{P_x^z} \times 1000$$

kde:

f_x je míra plodnosti ve věku x ,

N_x^v je počet živě narozených dětí ženám ve věku x a

P_x^z je střední stav žen ve věku x . Úhrnná plodnost je pak sumou všech měr plodnosti v daném období.

Průměrný věk matky při narození dítěte:

$$\bar{x} = \frac{\sum \left(x + \frac{1}{2} \right) \times f_x}{\sum f_x}$$

kde:

$\bar{x}$ je věkový průměr a

x je věk.

Dále byla také analyzována migrace, kde bylo vypočítáno migrační saldo, migrační obrat, hrubá míra migračního salda a index atraktivity (ČSÚ, 2001). Průměrný věk vystěhovalých a přistěhovalých byl spočítán stejným způsobem, jaký je uveden níže v rámci stárnutí obyvatelstva. Vzorce této části vypadají takto:

$$MS = I - E$$

$$MO = I + E$$

$$HMMS = \frac{MS}{P} \times 1000$$

$$ia = \frac{MS}{MO}$$

³ V otevřeném intervalu není počítán.

⁴ Také není v otevřeném intervalu počítána.

⁵ Nezávisle na pořadí narození.

kde:

MS je migrační saldo,

I je počet přistěhovalých,

E je počet vystěhovalých,

MO je migrační obrat,

$HMMS$ je hrubá míra migračního salda,

P je střední stav populace celkem a

ia je index atraktivity neboli migrační účinnost.

V sekci popisující stárnutí obyvatelstva je analyzován průměrný věk a index stáří. Průměrný věk je vážený průměr let prožitých příslušníky určité populace a k jeho výpočtu se používá vážený aritmetický průměr (Kalibová, 1997):

$$\bar{x} = \frac{\sum \left(x + \frac{1}{2}\right) \times P_x}{\sum P_x}$$

kde:

$\bar{x}$ je věkový průměr,

x je věk,

P_x je populace ve věku x .

Index stáří je počítán jako poměr postreprodukční a dětské složky. Vzhledem k starší věkové struktuře je v práci počítán v rámci věkových skupin 65+ a 0–19 následujícím způsobem (Pavlík, 1986, s. 25):

$$is = \frac{P_{65+}}{P_{-19}} \times 100$$

kde:

P_{65+} je populace v šedesáti pěti letech a starší,

P_{-19} je populace v devatenácti letech a mladší.

Součástí analýzy byly také již pokročilejší statistické metody, jmenovitě shluková analýza a analýza rozptylu. Shluková analýza byla použita k nalezení typologie správních obvodů na základě vybraných ukazatelů. Bylo využito hierarchických metod shlukování, jmenovitě Wardovy metody, která je založena na celkovém součtu druhých mocnin odchylek každého objektu od těžiště svého shluku (Kučera, 2015). Rozdíly jednotlivých proměnných mezi jednotlivými shluky byly analyzovány pomocí analýzy rozptylu (ANOVA), což je statistická metoda, která porovnává průměry proměnných tří a více skupin (Bris, 2015). Tyto výpočty už byly provedeny pomocí programu SPSS, který je volně přístupný k použití na katedře. Dalším programem použitým především pro zpracování výstupů v podobě map je ArcMap, rovněž přístupný ve školních učebnách. K ostatním výpočtům byl využit program Microsoft Excel.

1.4 Struktura práce

Práce má celkem sedm kapitol, včetně úvodu a závěru. První kapitolou je úvod, který kromě základního představení práce popisuje její důležité náležitosti, jakými jsou diskuze s literaturou, zdroje dat či metodika. Další tři kapitoly jsou teoretického charakteru a ukotvují tak následující analýzu v tématech a literatuře. Druhá kapitola je zaměřena na město, jeho vývoj a urbanismus. Jsou v ní zachyceny základní teorie městského vývoje s jeho důsledky na koncentraci obyvatelstva ve městě. Třetí kapitola krátce pojednává o vývoji území a vnitřního členění hlavního města Prahy. Čtvrtá kapitola je již zaměřena na konkrétní politiky a strategie související s životem obyvatel pražské metropole. Uvádí výčet obecných směrů i konkrétních programů, které jsou zaměřeny na oblasti, které více či méně souvisí se strukturou populace hlavního města, či jeho správních obvodů. Pátá kapitola je již analytického charakteru a popisuje populační vývoj nejen v hlavním městě jako celku, ale zejména jeho diferenciaci v rámci správních obvodů. Zde se práce zabývá procesy úmrtnosti, porodnosti, migrace a také zpracovává problematiku stárnutí městské populace. Šestá kapitola předkládá výsledky vlastního výběrového šetření, které bylo zpracováno na téma politik správních obvodů hlavního města Prahy. Poslední, sedmou kapitolou je závěr, který shrnuje poznatky celé práce a navrhuje možnosti jejího případného rozšíření.

Kapitola 2

Město, urbanismus a vývoj města

2.1 Město

Koncept a definice města jsou celkem komplikované a nesourodé mezi jednotlivými autory. Samotný pojem *město* ve své podstatě znamená politické ustanovení, které odkazuje na místo spravované nějakým druhem administrativního aparátu nebo organizací (Brunn, 1983). Dalším frekventovaným bodem v definici bývá multifunkčnost, převládání nezemědělských funkcí či komplexnost (Votrubec, 1980). Termín sám o sobě však nemá žádnou spojitost s velikostí sídla, i přesto, že město bývá obecně větší než vesnice. Jedná se tedy o významné sídlo, které vzniklo na specifickém místě. Geografové tradičně vysvětlují lokaci měst na základě klasifikace jejich hlavních funkcí, které mohou být například tržní, dopravní či další speciální, pod které můžeme řadit kupříkladu politické, rekreační nebo náboženské funkce (Brunn, 1983).

Město je předmětem zkoumání nejednoho vědního oboru, je důležitým sídelním útvarem pro život obyvatelstva a proto fascinuje vědce již po staletí, neboť je něčím víc než pouhým seskupením lidí, ulic, budov, sociálních či administrativních zařízení. Je produktem lidské činnosti a je zakotveno v životních procesech lidí (Park, 1992). K popisu měst, jejich struktury a procesů v nich probíhajících lze využít základního konceptu urbanismu, který je vědeckým a uměleckým oborem zabývajícím se funkčně organizačním uspořádáním sídel, sídelních soustav a jejich kulturně výtvarným obrazem (kolektiv katedry urbanismu FA, 1980). Tento pojem však lze vnímat i jako rozšíření sociálních a behaviorálních charakteristik městského života napříč celou společností (Paddison, 2001). V rámci urbanismu existují vědecky podložené teorie, ty nejdůležitější z nich se zde pokusím představit.

2.2 Vnitřní prostorová struktura měst

Každé město má svou vnitřní prostorovou strukturu, která zahrnuje popis a lokaci oblastí průmyslu, komerčních oblastí, dopravních cest, strukturu a rozložení rezidence nebo parků a zelených částí. Toto prostorové uspořádání je obvykle velmi složité a bývá výsledkem historického vývoje sídla (Votrubec, 1980). Vzniklo několik teorií, které popisují využití městských pozemků a rozložení populačního růstu v městech. Mezi čtyři nejznámější patří

teorie koncentrických zón, sektorová teorie, vícejaderná teorie a inverzní teorie koncentrických zón.

Teorie koncentrických zón byla vytvořena v 19. století Friedrichem Engelsem na příkladu města Manchester, kde si autor povšiml segregace na základě tříd. Komerční oblasti se zde koncentrovaly v centru města, na které navazuje obytná zóna dělnické třídy, vně níž se nachází rezidenční zóna střední buržoazie či kapitalistické třídy a okrajová zóna je pak obývána vyšší buržoazií, která žije ve vilkách se zahradami a v prostředí s čistým vzduchem (Brunn, 1983). Podobné rozložení pak pozorovat i Burgess na příkladu Chicaga (Park, 1992).

Sektorová teorie vzniká v návaznosti na teorii koncentrických zón, přičemž její zakladatel, Homer Hoyt zjistil, že obecné vzorce bydlení ve městech nemají formu sukcesivních okruhů, nýbrž sektorů. Teorie více jader pak tvrdí, že města nerostou pouze v rámci jednoho centra, ale několika a že jednotlivé aktivity a ekonomické funkce mají tendenci se klastrovat a ty odlišné či protichůdné se odpuzují. Počet jader zde pak odpovídá funkční velikosti města. Poslední zmiňovanou teorií je inverzní teorie koncentrických zón, která se na rozdíl od předchozích popsaných objevuje v zemích méně rozvinutých (Bourne, 1971; Votrubec, 1980; Brunn, 1983).

2.3 Město a jeho spádové oblasti

Město se mění v průběhu času. Celosvětové změny v městském rozložení jsou v důsledku několika procesů – urbanizace, růstu měst a urbanismu. Urbanizace je nárůst podílu populace žijící v městských regionech. Tento proces zahrnuje dvě fáze. První je pohyb obyvatelstva z venkovských oblastí do oblastí městských, které mají primárně nerurální funkce, čímž města rostou na své populaci. Druhou fází je pak samotný urbanismus, neboli změna životního stylu z venkovského na městský, která je spojena se změnou hodnot, postojů a chování (Brunn, 1983; Pacione, 2001).

Jak tedy můžeme pozorovat, nejedná se již jen o samotné město, ale také o životní styl nerurálního charakteru, který se odráží v naší společnosti. Ve většině teorií již také nefiguruje město samotné, ale jeho diverzifikace na jádro, zázemí či jeho spádovou oblast⁶. Ve středověku byla města obehnaná hradbami, čímž byla jasně ohraničena od venkova. Tato hranice se již nedá tak exaktně stanovit. Město může být od jeho okolí vymezeno skrze odlišnosti typu výstavby, dojížděnkou do zaměstnání a dopravní dostupností, či skrze prolínání se městských a venkovských funkcí (Votrubec, 1980).

Okolo města se nachází prostor, který je významně ovlivňován existencí města. Tato sféra vlivu sídla je na něm závislá, avšak také se zde zajišťují předpoklady pro funkce, které by měly být v různém dosahu působnosti, jako např. školy, nemocnice či různé druhy obchodu. Na základě distance od samotného sídla pak můžeme rozlišit oblast městem plně obsluhovanou, nebo takovou, kam vliv města zasahuje jen z části. Francouzský geograf Chabot výstižně popisuje typologii spádových oblastí města, které rozděluje na příměstskou zónu, zázemí a vnější zázemí. Příměstská zóna je široký pás obklopující sídlo mající město-venkovský charakter. Zástavba je odlišná jak od města, tak od vesnice, je zde hodně zelených ploch a lidé

---

⁶ Zde je na místě upozornit na víceznačnost slova zázemí – ‚hinterland‘, především v anglosaské literatuře (Votrubec, 1980).

odsud dojíždějí do města za prací, zábavou či nákupy. Pozemky jsou zde levnější a jsou zastavovány levnými stavbami, které jsou cenově dostupnější než ve městech, díky čemuž zde rychle přibývá obyvatelstva. Zázemí má s městem velmi těsné hospodářské i ekonomické vazby, je zde hustá síť dopravního spojení, která společně s blízkostí města vytváří možnost pro každodenní dojížděku. Tato oblast bývá také označována za demografickou poušť, neboť obyvatelé zde jen bydlí a za prací a dalšími funkcemi jezdí do města. Lidé zde sídlí převážně v nižších budovách venkovského typu. Vnější zázemí je pak na město méně vázáno, lidé stále dojíždějí do sídla za prací, avšak neboť jsou zde poskytovány některé základní funkce, do měst jezdí jen za těmi speciálními (Votrubec, 1980).

2.4 Teorie fází městského vývoje

Předchozí vymezení městského jádra a spádových oblastí nám dobře poslouží při představení konceptu fází městského vývoje neboli cyklu urbanizace. Jedná se o jednoznačně nejznámější a nejvýznamnější koncept přelévání obyvatelstva mezi jednotlivými částmi města, který byl vytvořen Klaasem a Van den Bergem. Autoři studovali způsoby populačního růstu uvnitř městských aglomerací a tento vývoj popsali pomocí čtyř fází: urbanizace, suburbanizace, kontraurbanizace a reurbanizace (Pacione, 2001). První fáze, urbanizace, je procesem, kdy určitá sídla rostou na úkor jejich okolních vesnic. Druhou fází je suburbanizace, kdy okrajové městské části rostou na úkor jádra města. Třetím stádiem je kontraurbanizace, která popisuje procesy, kdy populační ztráta městského jádra přesáhne populační přírůstek jeho zázemí a v důsledku toho dochází k celkovému úbytku populace ve městě. Poslední, čtvrtou etapou je pak reurbanizace, kdy se buď populační úbytek městského jádra zmenší, nebo jádro začne znovunabývat obyvatelstva a zároveň v zázemí stále dochází k populačnímu úbytku. Reurbanizace měla poslední fázi cyklu, který očekává obnovení populačního přírůstku ve městech (Van den Berg, 1982). Tento model je kritizován mnohými autory, např. dle Ouředníčka nemůžeme tyto jednotlivé fáze pozorovat samostatně a takto je rozdělit, neboť ve městě probíhají všechny souběžně (Ouředníček, 2007). Tato teorie je pak v rámci demografických procesů zaměřena především na přesuny obyvatelstva neboli migraci.

2.4.1 Urbanizace

Popis procesu urbanizace již zde byl načrtnut, tudíž víme, že může být považován za fyzický proces nárůstu území města nebo za sociální proces adaptace životního stylu tradičně asociovaného s životem ve městech. U většiny evropských zemí urbanizace začala v průběhu 19. století, v některých však až po druhé světové válce (Pacione, 2001). Vzhledem k faktu, že populační cenzy se pravidelně konají jednou za dekádu, i základní teorie vývoje města je stažena k jednotlivým desetiletím a urbanizace dominuje v padesátých letech 20. století. Tradičně je nejpoužívanějším způsobem definování úrovně urbanizace podíl osob žijících v městských oblastech v dané zemi. V současné době můžeme ale říci, že ve většině rozvinutých zemí se dosáhlo takové úrovně urbanizace, že v budoucích letech vývoj nebude ani tak záležet na dalším přílivu populace, ale spíše na redefinici toho, co vlastně město a městská oblast je (Champion, 2001).

2.4.2 Suburbanizace

Jak již samotný anglický pojem „*suburb*“ neboli předměstí naznačuje, jedná se o něco méně než město⁷, většinou o rezidenční oblast na městě závislou kvůli zaměstnání, nakupování či rekreačním a jiným činnostem (Johnston, 2000). Druhá z fází městského vývoje však není žádným novým fenoménem. Původ suburbanizace sahá již sto padesát let zpátky k samotnému budování větších domů bohatých podnikatelů na předměstí. Významným jevem se pak stala v druhé polovině 20. století, kdy poměrně levná a dobře dostupná hromadná doprava zpřetrhala přímé vazby mezi místem bydliště a pracovištěm. Tento proces pak nejvýrazněji eskaloval v šedesátých letech 20. století, kdy byl významně podporován vysokými cenami ve městech, dopravními zácpami a špínou a nečistotou v městech samotných (Champion, 2001).

Původní model bydlení na předměstí byl šit na míru rodinám, kde muž byl živitelem rodiny a prostředí na čerstvém vzduchu poskytovalo ženě ideální podmínky pro starání se o domov, manžela a děti. Z počátku ovšem byly některé služby v těchto oblastech špatně dostupné a vyskytovaly se jen v okolí silnic na hlavním tahu do města. Předměstí se ale časem stala ideální kombinací, která řešila problémy žití ve městech i žití na venkově, nejspíše proto, jsou stále dominující formou bydlení v mnoha zemích (Champion, 2001). Výhody bydlení na předměstí potvrzuje i Bourneho alternativní interpretace suburbanizace, která nahlíží na suburbie jako na dynamické entity s diverzitou, která odráží potřeby člověka v postmoderním městě. Tuto diverzitu pak lze interpretovat kupříkladu jako možnost úniku zdravotním, bytovým a environmentálním problémům industrializovaných center měst, jako logický důsledek racionálního lokalizování firem i obydlí na místech s nižšími náklady, jako mapu preferencí konzumentů, která odráží lidskou touhu po větším prostoru, novém bydlení či sociální homogenitě. Suburbanizaci také vysvětluje jako znovunastolení tradičního morálního pořádku a komunit, nebo jako nostalgii po venkově reflektující touhu vrátit se do přírody (Bourne, 1996).

Někteří autoři identifikují i fázi takzvané pokročilé suburbanizace či exurbanizace. Podle Nelsona tento proces probíhá v důsledku pokračující dekoncentrace zaměstnání a stoupaní předměstské industrializace, skryté proti-městské a pro-venkovské preference domácností, vylepšující se technologie umožňující bydlení na předměstí či sklon spíše k suburbálnímu rozvoji před kompaktností v rámci města (Pacione, 2001). Předměstí je sice převážně dominováno střední třídou, která dojíždí dlouhé vzdálenosti za prací do města nebo nových předměstí, ale nacházejí se zde také další sociální vrstvy, jako lidé důchodového věku či mladé rodiny, neboť předměstí nabízí více prostoru za lepší ceny (Davis, 1994).

2.4.3 Kontraurbanizace

Třetí fáze, také nazývána protiurbanizací⁸, může být také brána jako rozšíření suburbanizace a dominuje v sedmdesátých letech 20. století. Jak již název napovídá, jedná se o obrat zpět k vesnické populaci. Na rozdíl od suburbanizace se však nejedná o populační přesun mezi jádrem a zázemím, ale celkovou populační ztrátu města na úkor měst menších, či dokonce na

⁷ Anglické *sub* znamená vedle, za nebo pod něčím.

⁸ Counterurbanization.

úkor vesnic. Je však komplikované toto stádium zkoumat či vůbec rozeznat, neboť se nejedná jen o rozdíl mezi jádrem a zázemím, ale také okrajem města, co se smazává (Champion, 2001).

2.4.4 Reurbanizace

Poslední stádium, reurbanizace, má být fází návratu obyvatelstva do jádra města a tím i uzavřením jednoho městského cyklu. Tento návrat se měl odehrát v osmdesátých letech 20. století, díky čemuž mělo jádro znovu ožít (Champion, 2001). Empirická evidence reurbanizace je však neúplná. Studie 241 funkčních městských regionů v Evropě dospěla k závěru, že mezi lety 1981 a 1991 byla proporce městských center, kde přibývala populace 47 % oproti 22 % v období 1975–81 (Cheshire, 1995), avšak byla to spíše menší města, která zažívala reurbanizaci, než větší a starší městské regiony. Jiné studie zase potvrzují návrat populace do velkých měst po velké ztrátě v 70. letech⁹ a obecně se zde dá hovořit o široké škále obnovení růstu populace nebo alespoň zmenšení úbytku populace větších metropolitních území, stejně jako návrat populace do centra měst. Ovšem evidence, že by suburbální okolí ztrácelo na úkor centra, byt jen v relativních poměrech, stále chybí. Reurbanizace definovaná van den Bergem a Klaassenem se tedy ještě stále neobjevila jako signifikantní proces v rozvinutých západních ekonomikách (Pacione, 2001).

Jednou z potenciálních možností návratu obyvatelstva do městských center v sobě skrývá proces gentifikace. Jedná se o prostorový, ekonomický, sociální a kulturní fenomén, který spočívá v invazi střední či vyšší příjmové třídy do městských oblastí dříve obývaných pracující třídou nebo oblastí v té době vybydlených. Tato sociální změna s sebou samozřejmě přináší i změnu vzhledu okolí sousedství jako celku, neboť území se tímto rehabilituje a renovuje a zároveň se tím zvyšuje hodnota bytů v takové lokalitě (Hamnett, 1984; Smith, 1987).

2.5 Vývoj v postsocialistických městech

Vývoj v jednotlivých regionech světa se může značně odlišovat. Jinak bude vypadat ve Spojených státech Amerických, či Anglii, kde byly urbanizační procesy zkoumány jako první, jinak bude vypadat srovnání v rámci Evropy samotné, která je značně heterogenní. Největší rozdíly pak můžeme sledovat v poválečném vývoji kapitalistických a socialistických zemí, kde se v rámci vývoje města objevily největší rozdíly v jeho vnitřní struktuře. Socialistický vývoj měst byl realizován skrze centrální politiky a s absencí volného územního trhu. Socialismus se tudíž obtiskl jak do periferií měst, tak do jejich historických center (Pichler-Milanovič, 2008).

Naprostá dominance státem řízené výstavby v rámci socialistických bytových politik může v některých ohledech usnadnit analýzu, neboť zde figuruje jen jeden řídicí činitel (Musil, 1993). Suburbanizační proces neměl velkého významu do roku 1985 a v důsledku toho jsou postsocialistická města více kompaktní než města kapitalistická, avšak byla jim typická špatná kvalita životního prostředí (Pichler-Milanovič, 2008). Podoba měst byla ovlivněná socialistickou bytovou politikou, která byla směřována k odstranění bytové nouze, kterou měly zejména sociální vrstvy s nižšími příjmy. Zároveň zdůrazňovala komplexní pojetí bydlení neomezující se jen na výstavbu bytů, ale i základního vybavení po život domácností, rekreaci,

---

⁹ Především ve Velké Británii.

vytvoření zdravotně nezávadného životního prostředí. To se ovšem nereflektovalo v samotné realizaci sídlišť, která často figurovala jen jako místo k přespaní a životní úroveň zde také byla nevalná. Co ale všechny socialistické bytové politiky zdůrazňovaly je potřeba posilovat vytváření kolektivní zodpovědnosti za prostředí a usilovat o kolektivní formy života, společně s důležitostí vyjádření ideových obsahů spojených s charakterem socialistické společnosti. Dalšími příklady může být spravedlivé přerozdělování bytů, regulace a stabilizace nájemného či normalizace a standardizace jednotlivých prvků zejména na sídlištích (Musil, 1985).

2.5.1 Fáze městského vývoje a Praha

O hlavním městě Praze můžeme říci, že spadá v rámci trendů vývoje do vzorců typických pro socialistická města. Původ suburbanizace Prahy lze dle Ouředníčka (2003) stopovat až k počátkům průmyslové revoluce, kdy se uplatňovaly jak koncentrační (urbanizační) tak dekoncentrační (suburbanizační) procesy. Čermák pak tvrdí, že určité náznaky suburbanizace můžeme pozorovat ve 20. letech 20. století v podobě náznaků vylidňování centra Prahy (Čermák, 2005). V prvním desetiletí po válce se však vývoj aglomerací migračním růstem Prahy zpomalil. Tento vývoj nastal právě díky výše zmíněným socialistickým bytovým politikám, které podporovaly rozsáhlou výstavbu panelových sídlišť, která tak vytvářela kompaktní město a nahrazovala suburbální rozvoj. Dominantním se pak stal proces suburbanizace v letech devadesátých, kdy od roku 1994 měla Praha záporné migrační vnitrostátní saldo a bilance se obrátila jak směrem k zázemí, tak ke Středočeskému kraji (Ouředníček, 2003; Čermák, 2005). Avšak jak již bylo podotknuto, jednotlivá stádia neprobíhají separátně a právě proto můžeme v Praze pozorovat jak urbanizační procesy, které jsou podporovány zahušťováním stávající výstavby a jsou pokračováním modelu kompaktního města společně s procesy suburbanizačními, které byly v 90. letech poněkud silnější (Horáková, 2002).

V dalších ohledech a stádiích již aplikace teorie fází městského vývoje pokulhává. Nejen, že kontraurbanizace volně navazuje, nebo je i součástí samotné suburbanizace, ale k problematičnosti přibývá fakt, že v rámci stěhování obyvatel do malých vesnických obcí může být nepřesnost a nedostatek dat tristní a tak tato informace bývá často v datech z migračních statistik ztracena. Z toho důvodu je lepší využít případové studie či jiné typy výzkumů (Šimon, 2010).

Kapitola 3

Vývoj území a vnitřního členění hlavního města Prahy

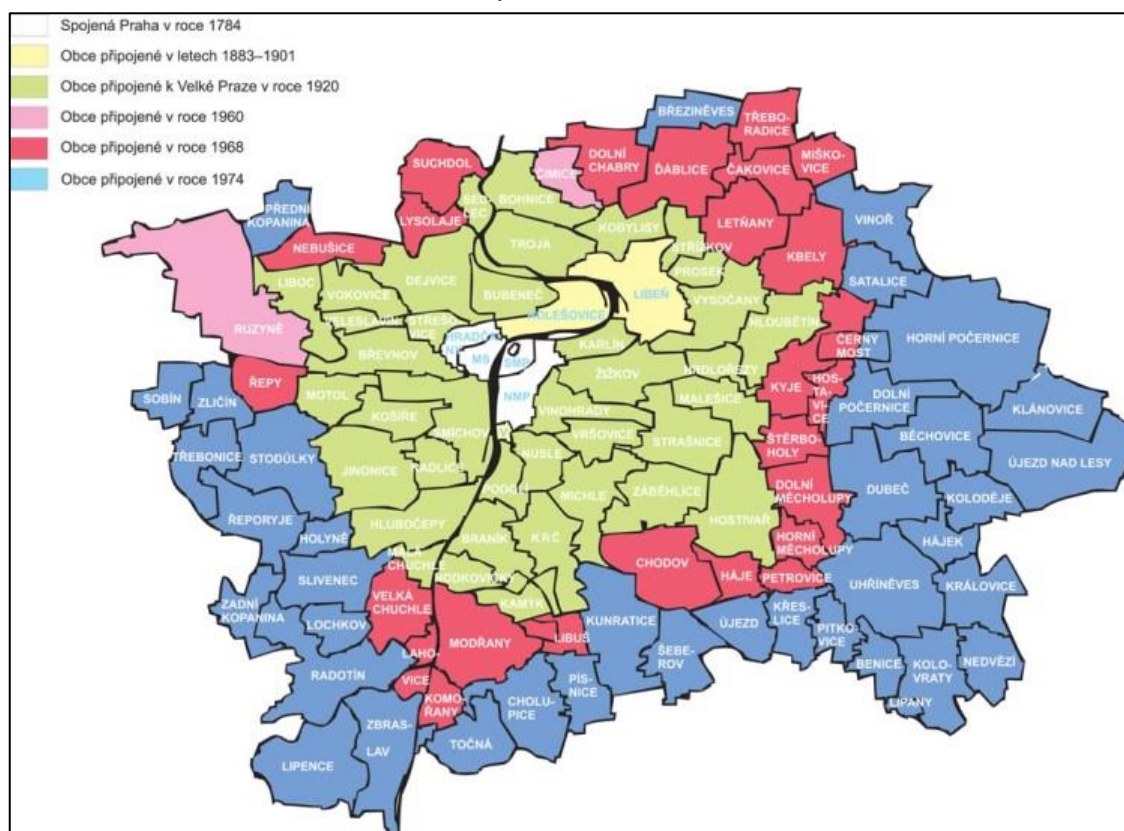
Hlavní město Praha zahrnuje celou řadu dříve samostatných městských lokalit. Celá pražská aglomerace má rozlohu 496,1 km² a počátek vývoje můžeme datovat již do druhé poloviny 9. století, kdy byl založen Pražský hrad a okolo něj se začala rozvíjet jednotlivá podhradní osídlení (ČSÚ, 2008). Prvním důležitým mezníkem je pak rok 1784, kdy byla čtyři do té doby samostatná města pražská, Hradčany, Malá Strana, Staré Město a Nové město, spojena v město Prahu. Roku 1850 k nim byl připojen Josefov, v roce 1883 Vyšehrad a Holešovice hned rok následující. Od roku 1901 k Praze patří i Libeň. Zákonem ze dne 6. 2. 1920 byla vytvořena Velká Praha, která spojila dalších 38 okolních obcí s dosavadním městem a vytvořila tím sídlo o rozloze 172,1 km². Rok 1960 přinesl připojení dalších tří obcí a částí dvou katastrálních území a s tím nárůst území na 185,6 km² v rámci korektur hranic města. Další rozšíření hranic města se konalo v roce 1968, kdy bylo připojeno 21 obcí Středočeského kraje, s kterými rozloha činila 297,5 km². Dnešní Praha pak dostala svou současnou podobu roku 1974 připojením dalších 30 obcí Středočeského kraje (ČSÚ, 1997). Vývoj území hlavního města Prahy je zobrazen na obrázku číslo 1.

Vnitřní správní členění hlavního města prošlo za poslední století nejednou změnou, což může mít vliv jak na obtížnější orientaci v pravomocích jednotlivých částí, tak i na kontinuitu a srovnatelnost dat. Se zřízením Velké Prahy roku 1922 bylo vytvořeno 19 městských částí, které byly očíslovány I.–XIX. a 13 obvodů pro volby do místních výborů, přičemž Praha I.–VII. byly jedním obvodem. Roku 1946 pak byla zřízena samostatná rada pro Prahu VII. a roku 1947 vznikl oddělením od Prahy XIII. nový obvod Praha XX. se samostatnou obvodní radou. Rok 1949 přinesl nové správní rozdělení Prahy na 16 obvodů. V roce 1960 byl schválen zákon č. 36/1960 Sb. o uzemnění členění státu, podle níž již území Prahy není součástí žádného kraje ani okresu a tvoří samostatnou územní jednotku, která se dělí na 10 obvodů (1960). Další vývoj nastal až v roce 1990, kdy bylo v rámci městských obvodů vytvořeno 10 samosprávných městských částí. O čtyři roky později, v roce 1994, bylo zavedeno dalších 5 městských částí, které však vznikly jen změnou názvů již existujících městských částí a vytvořily nově Prahu 11–15, avšak se nestaly samosprávnými městskými částmi. V roce 2000 se pak podle zákona č. 131/2000 Sb. o hlavním městě Praze stala Praha krajem i obcí (2000). Poslední změna vnitřního členění Prahy se odehrála v roce 2001, kdy byly dosavadní Obvodní úřady městských částí přejmenovány na Úřady městských částí, společně se zrušením městských obvodů a nově

vytvoření správních obvodů Praha 1–22 (Kuča, 2002; ČSÚ, 1997 a 2008). Pro lepší orientaci ve vývoji členění hlavního města můžeme sledovat tabulku číslo 1 a pro přehled současného stavu obrázek číslo 2, který je podrobněji popsán v první tabulce v přílohách.

Obr. 1 – Historie území hlavního města Prahy

Zdroj: Laš'ovkovi, 2005

Tab. 1 – Vývoj územně-správního členění hlavního města Prahy

Rok	Počet obvodů, jejich značení	Počet samosprávných částí
1922	19 obvodů, I.–XIX.	13 obvodních rad
1946	19 obvodů, I.–XIX.	14 obvodních rad
1947	20 obvodů, I.–XX.	15 obvodních rad
1949	16 obvodů, 1–16	16 obvodních národních výborů
1960	10 obvodů, 1–10	–
1990	10 obvodů, 1–10	10 samosprávných městských částí
1994	10 (15) ¹⁰ obvodů, 1–10 (15)	10 (15) samosprávných městských částí
2001	22 obvodů	22 samosprávných městských částí

Zdroje: Kuča, 2002 a ČSÚ, 2008

¹⁰ Některé zdroje i přes přejmenování městských částí na Prahu 11–15 uvádí stále existenci jen 10 obvodů.

Obr. 2 – Současné územně-správní členění hlavního města Prahy

Zdroj: Praha.cz, 2014

Kapitola 4

Politiky a strategie rozvoje hlavního města Prahy

Hlavní město Praha má specifické postavení jak v rámci České republiky, tak jako významné centrum střední Evropy. Stejně jako celá Česká republika, i Praha prošla za poslední pětadvacet let významnými změnami, spojenými zejména s transformací politického systému, ale také změnou správy státu, vznikem tržního prostředí, přeměnou vlastnických vztahů i sociální skladby pražských obyvatel a jejich životního stylu. Tyto změny se zákonitě promítají i na samotném obrazu města. Praha je různými procesy přetvářena a její rozvoj je nutno řešit v souladu s dlouhodobými cíli města i jeho reálnými možnostmi. Přechod od centrálně řízené ekonomiky k ekonomice tržní také vyžaduje nový přístup k řízení rozvoje města Prahy. Z toho důvodu vznikají nejen územní plány hlavního města, ale také dlouhodobé programové dokumenty, které formulují komplexní, avšak reálnou představu o jejím budoucím ekonomickém, sociálním a prostorovém rozvoji v těchto nově stanovených podmínkách. Takovéto dokumenty mají sloužit jako podklad, který ukotvuje procesy změn a umožňuje postupné naplňování dlouhodobých cílů a strategických vizí města a měl by udávat širší koncepční rámec pro rozhodování zastupitelských orgánů města (Útvar rozvoje hl. m. Prahy, 1998).

Jak je v Evropě dlouho zavedeným zvykem, města jsou plánována především svými obyvateli, přičemž realizace je přenechána profesionálům, bez kterých by tento složitý proces nemohl být úspěšný. V Praze se však mezi roky 1938 a 1989 jednalo spíše o územní diktát, který měl se sebeurčením samotných obcí a občanů pramálo společného. Zvrat po roce 1989 ovšem potřeboval svůj čas na odklon od moci státu k respektu individuálních místních rozdílů a tak ke skutečné reflexi plánovacího myšlení dochází pomalu teprve dnes. Problémem však zůstává fakt, že počáteční nadšení obyvatel města, vzniklé pocitem spoluúčasti na politickém dění a rozhodování bylo vystřídáno rozporováním smysluplnosti podílení se na veřejném životě a vyústilo v obecnou pasivitu (Turba, 2000).

Územní i Strategický plán hlavního města Prahy v současné době zahrnují celou škálu okruhů pro doporučení směru rozvoje. Zabývají se řízením a správou, financemi, ekonomikou a trhem práce, dopravní a technickou infrastrukturou, bydlením a bytovým fondem, přírodním a urbánním prostředím, bezpečností a ochranou obyvatel, životním prostředím, kulturou a volným časem, informatikou či samotným prostorovým rozložením. Jedním z cílů je ale také zvýšení občanské hrdosti obyvatel Prahy, posílení jejich identifikace s městem a spoluúčasti na

jeho rozvoji (Útvar rozvoje hl. m. Prahy, 1998 a 1999; Turba, 2000; Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, 2014). I přes to, že dokumenty zmiňují například problematiku stárnutí pražského obyvatelstva, žádná větší pozornost není přizpůsobení města jeho věkové struktúře věnována. K účelům této práce se tedy zaměřím zejména na bydlení a bytový fond, dopravu a její strukturování, na přírodní prostředí a krajinu města a z části i na bezpečnost obyvatelstva, neboť tyto faktory mohou být klíčové při rezidenčním rozhodování.

4.1 Bydlení a bytový fond

Obytná funkce je jednou z nejdůležitějších funkcí ve městech. V současné době zaujímá bydlení v Praze svým rozsahem největší část kompaktně zastavěného území a v rámci hranic města pokrývá největší podíl ploch po zemědělské půdě a zeleni. Nejedná se však jen o dostatek obytných budov, důležitá je také jejich lokace a úroveň kvality. V tomto ohledu je však pražský domovní fond kvantitativně i kvalitativně dlouhodobě nedostačující a při porovnání s vyspělými evropskými státy má Praha méně bytů, které bývají menší, mají nižší úroveň vybavenosti i horší stavební stav. Ten je způsoben zejména typem výstavby specifickým v druhé polovině 20. století, tedy masovou výstavbou panelových sídlišť na území Prahy (Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 1999). Z tohoto důvodu je pro začátek více než vhodné něco říci právě o pražských sídlištích.

4.1.1 Pražská sídliště a jejich historie

Výstavbu pražských sídlišť lze rozdělit do několika generací. První vlna jejich budování začala v rámci poválečné výstavby od 50. do počátku 60. let. Tato výstavba měla povětšinou kapacitu od 2,5 po 6 tisíc rezidentů a byla postavena na okrajích již zastavěného areálu města. Sídlíště zde měla působit jako rychlá řešení bytové krize a oblasti jejich vzniku byly koncentrovány do míst již dostupných tramvajovou dopravou, aby mohly využít již existující infrastruktury. Mezi tato sídliště můžeme řadit například Strašnice, Jarov nebo Hloubětín. Do této první generace ale také spadají i výrazně větší sídliště, která se začala stavět na počátku 60. let a byla cílena pro více než 13 tisíc rezidentů, jako kupříkladu Petřiny, Malešice, Červený Vrch, Spořilov nebo Zahradní Město. Co mají však tato větší či menší sídliště společného je nenaplnění požadavků ani rozsahem, ani kvalitou výstavby, která byla v rámci panelových domů horší, než se očekávalo. Typické jim také bylo, že se poblíž nich nacházely pracoviště ve výzkumu či průmyslu, čímž se měl zmenšit rozsah dojížděky do zaměstnání (Hexner, 1998).

Do druhé generace spadají sídliště zbudovaná na jihu Prahy, kterým otevřela cestu k centru města stavba Nuselského mostu dokončená v 70. letech. Tento typ už nabízel lepší kvalitu bydlení, zároveň zde již byla viditelná snaha o dekoncentraci a vytvoření alespoň částečně autonomního centra na jihu města, kterým měla být Pankrác, jako balanční protipól k centru severní části, Dejvicím. Mezi tato sídliště patří Michelská, Krč, Lhotka, Novodvorská a především tedy Pankrác. Třetí vlna je pak tvořena novými sídlišti postavenými v 70. letech, která však již územně přesahovala hranici Velké Prahy z roku 1922. Vzhledem k omezení investic na výstavbu nového bydlení, jsou tyto oblasti ještě hustěji zabydlené, neboť byly stavěny vyšší budovy. Nedbalo se také tolik na kvalitu služeb poskytovanou na územích

nových lokací, přičemž kvalita domů a jejich vybavení také stagnovala. V rámci této třetí generace byly postaveny tři velké obytné komplexy Severní Město, Jižní Město a Jihozápadní Město. K Severnímu Městu se řadí Prosek, Kobylisy, Ďáblice, Bohnice a Čimice s celkovou kapacitou cílenou pro více než 100 tisíc rezidentů. Jižní Město bylo navázáním na budování sektoru v okolí Pankráče a mělo zajistit bydlení pro až 150 tisíc osob. Stejná velikost cílové populace platila pro skupiny sídlišť Jihozápadního Města, tedy pro Stodůlky, Nové Butovice, Lužiny a Velkou Ohradu (Hexner, 1998).

Celkový problém sídlišť tkvěl a částečně stále tkví v jejich monofunkčnosti, vzhledové fádnosti a nedostatku různorodé nabídky pracovních příležitostí. Obyvatelé tak na sídlišti nežijí, ale jen přespávají. I ti, co zde tráví více času, jako třeba děti nebo důchodci, se nudí a necítí plnou identifikaci se svým prostředím (Musil, 1985). V důsledku charakteru poválečné výstavby Praze stále chybí pestrost obytných staveb. Panelová sídliště byla produktem své doby, která nebrala v úvahu individuální potřeby a zájmy obyvatel. Údržba bytového fondu byla také v minulosti dosti zanedbávána a k opravám se přistupovalo většinou až po haváriích, průběžné údržbě se věnovala jen minimální péče. Z těchto důvodů se strategické plány věnují v poměrně velkém rozsahu problematice sídlišť a jejich revitalizaci (Útvar rozvoje hl. m. Prahy, 1998).

4.1.2 Politiky a strategie rozvoje bytového fondu

Jedním z nejméně frekventovaných cílů zmíněných plánů je rozvoj polycentrické struktury hlavního města skrze dekoncentraci celoměstských, obvodních i regionálních funkcí mimo současné centrum města (Útvar rozvoje hl. m. Prahy, 1998 a 1999; Turba, 2000; Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, 2014). Rozvojem nových městských center se má sledovat odlehčení historického jádra, ale také rovnoměrnější využití prostoru města. Centra by pak měla být dobře dostupná a měla by poskytovat služby i zařízení veřejného vybavení. Jednotlivé funkce by se pak měly umísťovat tak, aby nevytlačovaly funkci bydlení, ale vhodně ji doplňovaly. Dalším problémem monocentrické struktury je fakt, že na celoměstské centrum je vytvářen poměrně velký komerční tlak, který zvyšuje cenu pronájmů nebytových prostor, zatímco regulace nájemného neumožňuje realizaci ekvivalentního zisku. Proto se někteří majitelé domů snaží o přeměnu bytů v centru města buď na prostory nebytové, nebo na byty velké a luxusní. Tímto se pak obytná funkce z jádra města postupně vytrácí (Útvar rozvoje hl. m. Prahy, 1998).

Podle doporučení OECD se i územní plánování hlavního města Prahy drží stanovených cílů kompaktního města. Nepředpokládá se tedy rozrůstání zastavěného prostoru, ani zakládání nových celků bez vazeb na stávající strukturu osídlení, ale jeho intenzifikace. Rozvoj má probíhat jako zlepšování stavu, nikoli expanze (Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, 2014). Stavební činnost by se měla odehrávat zejména na relativně volných plochách, např. uvolňování drážních pozemků a ploch průmyslu, nebo v prolukách, kde bude docházet k přestavbám objektů. Nově rozvíjená území by měla splňovat požadavky na soběstačnost z hlediska pracovních příležitostí v místě bydliště a při výběru ploch by měla být preferována ta území, která jsou dobře dopravně dostupná, zejména městskou hromadnou dopravou (Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 1999).

Dalším cílem je dynamizace bytové výstavby a podpora, uchování a regenerace stávajícího bytového fondu. Důležité je také odstranění zanedbanosti bytového fondu se zvláštním

zaměřením na panelová sídliště, která se mají stát různorodějšími. Také by měl vzniknout fungující trh s byty, který bude zároveň respektovat nezbytné sociální jistoty (Turba, 2000) a bude diverzifikovat formy financování, čímž se otevře bytový trh i zahraničním investorům (Útvar rozvoje hl. m. Prahy, 1998).

Programy implementace

Městská bytová politika vychází z politiky státní. Základem bytové politiky bylo od roku 1998 přenesení zodpovědnosti za řešení problémů a potřeb na jednotlivce nebo rodinu, ucelená koncepce však stále chybí. Přesto se pocituje povinnost pomoci pronájemem komunálních bytů za určitých zvýhodněných podmínek občanům, kteří si nejsou schopni vlastními silami zajistit přiměřené bydlení (Útvar rozvoje hl. m. Prahy, 1998).

Ve vnitřním městě již po řadu let dochází k úbytku trvale bydlících obyvatel i celkové počtu bytů. Vnější město je tvořeno hlavně prstencem sídlišť, kde bydlí cca 40 % pražského obyvatelstva. Po roce 1989 se již nerealizuje výstavba panelových sídlišť a počet zahájených i ukončených bytů tím klesl. Tyto i další skutečnosti se negativně podepisují na fungování trhu s byty a proto by Praha měla ve spolupráci s městskými částmi, příslušnými ministerstvy a investory iniciovat všechny ověřené formy oživení bytové výstavby a regeneraci bytového fondu (Turba, 2000):

- ***Program partnerství veřejného a soukromého sektoru, orientovaného na bytovou výstavbu***
Zprostředkování umožnění využití pozemků vymezených schváleným územním plánem Prahy pro bytovou výstavbu včasnou přípravou dokumentace a infrastruktury.
- ***Regenerace domovního a bytového fondu se zvláštním zřetelem na panelová sídliště***
Podpora všeobecných oprav, rehabilitace prostředí, nové doplňující bytové výstavby.
- ***Program ‚Sídliště domovem‘***
Má návaznost na regeneraci bytového fondu, cílem je celková humanizace sídlišť skrze vytváření místních rozdílů a charakteristických prvků. Snaha o potlačení monofunkčnosti a rozvoj veřejných prostorů.
- ***Program optimalizace rozmístění celoměstských funkcí a dotvoření plnohodnotných obvodů***
- ***Program snižování tlaku na celoměstské centrum***
- ***Program ‚Podpora dostupnosti bydlení‘***
Podpora stavebního spoření, hypotečního úvěrování, výstavby nájemných bytů a technické infrastruktury, sociální podpora bydlení a modernizace bytového fondu.

4.2 Doprava ve městě

Polistopadové změny ve společnosti s sebou přinesly i významné změny chování. V důsledku toho došlo mezi roky 1990 a 2010 k téměř trojnásobnému nárůstu užívání automobilové dopravy. Ačkoli od roku 2011 byl zaznamenán v tomto rostoucím trendu pozvolný roční pokles, v rámci udržitelného rozvoje je nutná podpora a rozvoj všech druhů dopravy (Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, 2014). V provozu by měla být preferována hromadná doprava, důkaz by měl být kladen především na kolejové druhy dopravy. Trasy hromadné dopravy by

měly pokrýt všechny významné přepravní vztahy a omezit realizaci těchto vztahů individuální automobilovou dopravou. Má vzniknout atraktivní integrovaný systém hromadné dopravy. Zvláštní pozornost se bude věnovat lokalitám nových městských center, novým lokalitám bydlení a potřebám jejich vzájemného dopravního propojení (Turba, 2000).

Programy implementace

Pro dopravu v hlavním městě je důležité kritérium udržitelnosti a proveditelnosti se zohledněním ekonomických možností města jako investora. Důraz je také kladen na zlepšování podmínek pro pohyb městem a jeho kvality. Vše by však mělo být v souladu s životním prostředím. Cílem je dostavba Pražského silničního okruhu, zlepšení dostupnosti území bezmotorovou dopravou, začleněním cyklistických tras do městské pouliční sítě, dostavba chybějících dopravních spojek, mostů a lávek, důraz na rozšíření sítě kolejové dopravy, především tramvajových tratí a metra. Rozšíření sítě tramvajových tratí, společně s realizací trasy D v úseku Pankrác – Depo Písnice patří mezi hlavní dopravní priority (Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, 2014). Účastníci jednotlivých programů jsou hlavní město Praha, městské části, dopravci, ministerstva či další investoři. Jedná se především o podporování neautomobilové dopravy, neboť automobily jsou hlavním zdrojem znečištění a hluku ve městě, ale také zabírají plochu určenou pro obyvatele, ohrožují je a snižují plynulost dopravy (Turba, 2000):

- ***Program ‚Optimalizace Pražské integrované dopravy‘***
Zaměření na spolehlivost hromadné dopravy, její atraktivní intervaly i ceny.
- ***Program ‚Hromadná je moderní‘***
Zvyšování technické úrovně tratí i vozů, spolehlivosti, bezpečnosti i plynulosti dopravy.
- ***Program ‚Rozvoj kolejové dopravy‘***
Rozvoj sítě metra a tramvajových tratí. V systému budování metra stále uplatňovat zásadu otevřených konců, které budou umožňovat další rozvoj sítě.
- ***Programy ‚Tramvaji zelenou‘ a ‚Autobusu zelenou‘***
Intenzivní vytváření podmínek vedoucích k preferenci povrchové hromadné dopravy před individuální automobilovou.
- ***Program ‚Okruhy slouží a chrání‘***
- ***Program ‚Parkovací zóny‘***

4.3 Městská krajina a zeleň

I město je součástí krajiny, tudíž ho od ní nelze oddělovat. Krajina zároveň utváří součást jedinečného charakteru hlavního města Prahy. Zachování charakteru příměstské krajiny je proto jednou z priorit strategického plánu rozvoje Prahy (Útvar rozvoje hl. m. Prahy, 1998). I přes jakýkoli rozvoj města by měla rovnováha mezi ním a krajinou zůstat zachována. Parky a zelená prostranství jsou i v metropolitním plánu základním článkem krajiny ve městech. Parky jsou veřejná prostranství přístupná všem bez omezení a slouží k rekreaci a obecnému užívání. Dle velikosti můžeme rozlišit park metropolitní, čtvrtkový, lokální a místní. Všechny obytné oblasti by měly mít alespoň místní parky v pěší docházkové vzdálenosti (Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, 2014).

Programy implementace

V rámci urbanistických zásad by měly být respektovány všechny chráněné přírodní plochy. Nové zelené plochy mají být situovány tak, aby tvořily ucelený, spojitý systém, který podpoří již dříve založené zelené klíny pronikající až do vnitřního města (Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 1999). Na programech se podílí město Praha, městské části, majitelé a správci pozemků či firmy udržující městskou zeleň (Turba, 2000):

- ***Zeleň k městu patří***
Ochrana stávající zeleně před necitlivými či neodbornými zásahy a plošnou redukcí. Cílem je revitalizace, odborná údržba a vhodné rozšiřování městské i příměstské zeleně.
- ***Ochrana přírodně cenných lokalit***

4.4 Bezpečnost ve městě

Jedním z cílů Strategického plánu je vytvoření image Prahy jako bezpečné metropole pro její obyvatele i návštěvníky (Turba, 2000). V rámci bezpečnosti je dále snaha eliminovat projevy rasové diskriminace a násilí a obecně bránit vzniku ohnisek kriminality. Důraz je také kladen na potřebu zvyšovat spoluodpovědnost občanů na bezpečnostní situaci, a to zejména v místě jejich bydliště a podporování aktivního přístupu k zajištění vlastního bezpečí. Záměrem je i zkvalitnit informovanost obyvatel o bezpečnostní situaci v Praze (Útvar rozvoje hl. m. Prahy, 1998). V tomto ohledu lze zmínit tyto programy (Turba, 2000):

- ***Prevence kriminality***
Jedná se o komplexní program řešící výchovnou, sociální, zdravotní a bezpečnostní problematiku. Zapojení předpokládá účast všech odpovědných subjektů působících na poli prevence kriminality.
- ***Víš, koho budeš chránit?***
Program zaměřený na příslušníky Městské policie, jehož cílem je zejména užší kontakt policistů s obyvatelem.

4.5 Přizpůsobení městského prostoru jeho populaci

Jak je v kapitole k vidění, rozvoj hlavního města je podložen plány a strategiemi v mnoha oblastech. Spíše než na rozdíl jednotlivých územních oblastí se zaměřuje na vytvoření obecného směru, kterým se poté budou jednotlivé městské části řídit. Jednotlivé implikace těchto nařízení jsou prováděny na nižších úrovních, jejichž popis by byl pro tuto práci zbytečně rozsáhlý.

Ačkoli městské územní i strategické plány jsou koncepčně velmi obsáhlé, populační politiky či důraz na přizpůsobení městského prostoru věkovému složení populace v nich schází. Plány sice zmiňují stárnutí obyvatelstva, které probíhá ve městech ještě intenzivněji než kde jinde, avšak reakce na tento problém v nich prakticky chybí. Jediným nástrojem řešení je program ‚Terénní zdravotní péče a sociální pomoc‘, který má podpořit pečovatelské služby starším osobám v terénu, včetně osobní asistence a program ‚Praha bezbariérová‘, který však může být jen obecnou tendencí probíhající ve všech městech nezávisle na stárnutí obyvatelstva.

Domnívám se, že pouze dva, a to jen nepřímo na problematiku zaměřené programy, nejsou dostačující reakcí na změny, které probíhají a budou ještě sílit. Starší obyvatelé budou zákonitě mít jiné potřeby a preference, které by se měly razantněji odrazit i do prostoru města.

Kapitola 5

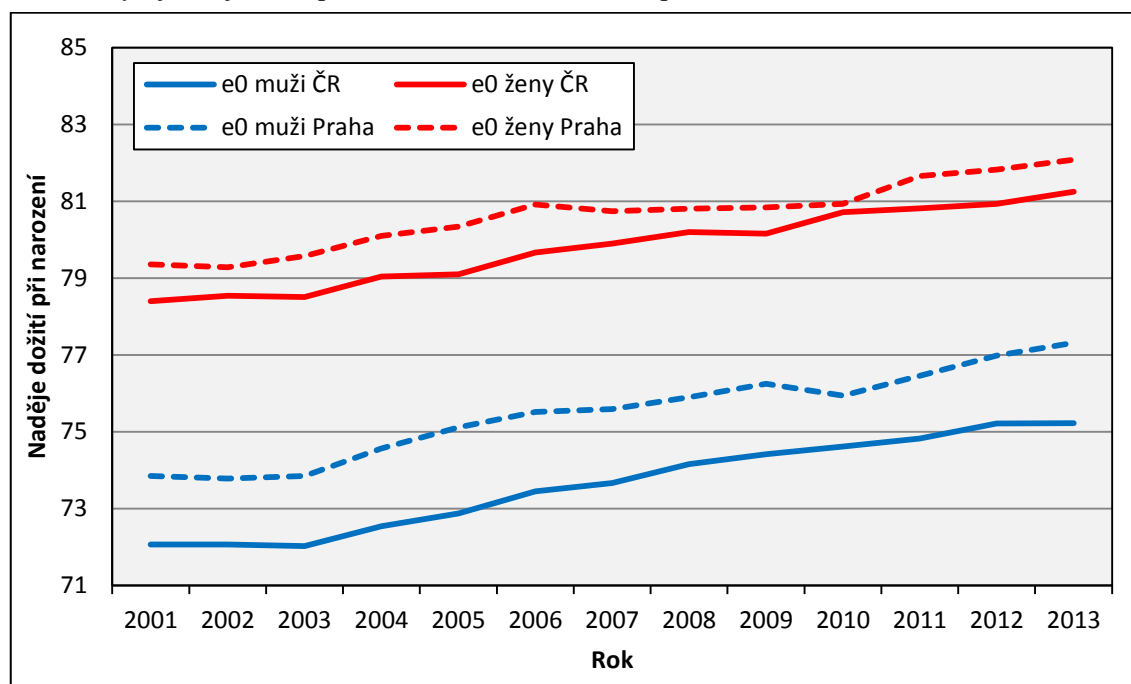
Populační vývoj správních obvodů hlavního města Prahy

Stejně jako je tomu i u ostatních míst a měst, i v rámci Prahy má populační vývoj své územní odlišnosti. Prostorové rozložení demografických jevů se pak projevuje do struktury obyvatelstva daného mikroregionu, v případě této práce do správních obvodů hlavního města. Pro jejich analýzu jsem si vybrala procesy přímo související se strukturou obyvatelstva a to porodnost a úmrtnost, zastupující přirozenou měnu, a migraci, která zastupuje měnu mechanickou. Lze totiž předpokládat, že lidé si budou i v rámci Prahy vybírat, kde chtějí vychovávat své děti, nebo kde chtějí zestárnout či pohodlně dožít. Krom nastínění posledního vývoje těchto procesů v Praze jako celku ve srovnání s Českou republikou se budu zabývat jejich analýzou za správní obvody mezi lety 2001 a 2013. V závěru kapitoly pak budu věnovat speciální pozornost aktuálnímu problému stárnutí pražského obyvatelstva a v analýze poukážu, v jakých správních obvodech se realizuje tento jev nejintenzivněji.

5.1 Úmrtnost

Úmrtnost je společně s porodností základní složkou demografické reprodukce. Úroveň tohoto jevu nám v jistém smyslu ukazuje zlepšující se vývoj nemocnosti i kvality životních podmínek (Kalibová, 1997). Ukazatel věrohodně popisující lepší úmrtnostní poměry v Praze oproti České republice je naděje dožití, jejíž vývoj můžeme pozorovat na obrázku číslo 3. Praha má již dlouhodobě vyšší naději dožití při narození než Česká republika jako celek, a to jak u mužů, tak u žen. Rozdíl je pak výraznější u mužů, kdy v roce 2013 byla naděje dožití v Praze o 2 roky vyšší. U žen byl rozdíl mezi Prahou a republikou v tom samém roce menší, tedy jen 0,8 roku, což lze připsat jak faktu, že naděje dožití u žen je vyšší, čímž se smazávají případné větší rozdíly, ale také samotný nárůst je méně prudký než nárůst u mužů. Celkový nárůst střední délky života ve sledovaném období byl nejvyšší pro muže žijící v Praze, tedy o 3,47 let, u mužů v republice pak o 3,16 let, u pražských žen o 2,72 a u českých žen o 2,85. Lze tedy říci, že muži žijící v Praze mají lepší úmrtnostní poměry než ve zbytku republiky, navíc se jejich situace zlepšuje ještě o něco rychleji, než situace českých mužů obecně. Oproti tomu české ženy se pomalu přibližují vysokým životním standardům žen pražských.

Obr. 3 – Vývoj naděje dožití při narození v Praze a České republice

Poznámka: e0 v grafu značí naději dožití při narození

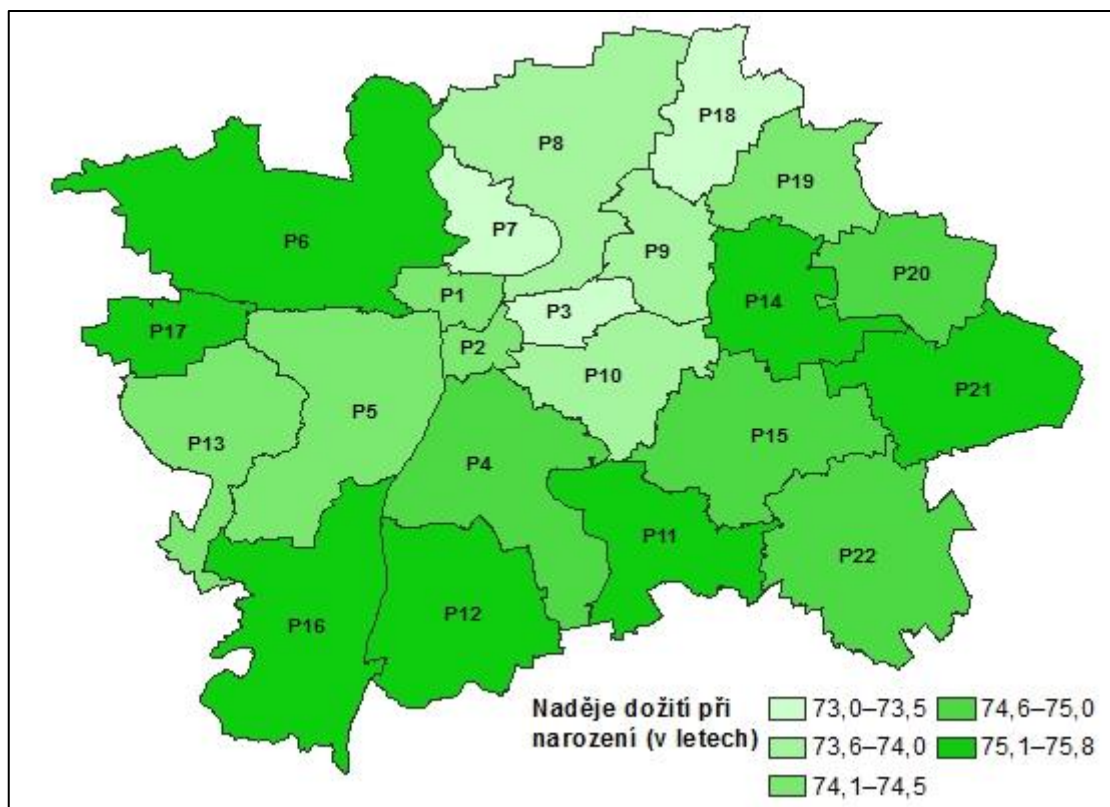
Zdroje: ČSÚ 2002–2014, ČSÚ 2015

5.1.1 Naděje dožití při narození ve správních obvodech Prahy

Hodnota ukazatele naděje dožití při narození se v jednotlivých správních obvodech hlavního města liší. Z důvodů malého počtu událostí, tedy zemřelých, v jednotlivých obvodech a letech bude srovnání prováděno za dvě období, 2002–2007 a 2008–2013. Již z prvních dvou obrázků (obr. 4 a obr. 5), které zobrazují naději dožití pro obě období pro muže je vidno, že naděje dožití se v jednotlivých správních obvodech liší, a to v obou obdobích. Ač v průběhu času naděje dožití mužů vzrostla, rozdíl mezi správními obvody narostl jen mírně, z 2,46 let v období 2002–2007 na 3,19 let v období 2008–2013. Naděje dožití se v prvním období pohybuje u mužů od 73,29 let do 75,76 let a v druhém od 75,06 let do 78,26 let.

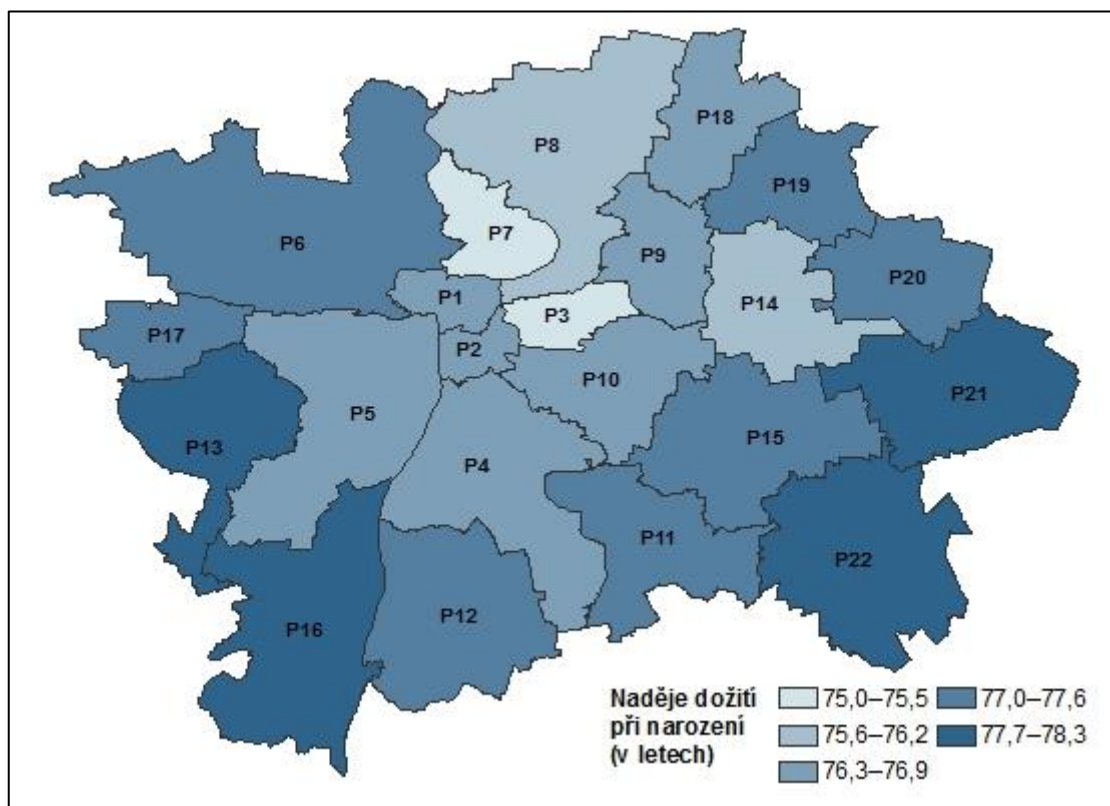
Ač u mužů nejsou rozdíly mezi správními obvody tak markantní, co se územního pohledu týče, v prvním období se koncentrují vyšší naděje dožití převážně do okrajových částí města. Nejnížší hodnoty ukazatele se vyskytují hlavně centru města a v jeho severní části. V druhém období je pak viditelná tendence koncentrace vyšších nadějí dožití v prstenci při okrajích města a nižší hodnoty se vyskytují v jeho centru. Nejnížší naděje dožití mužů vykazuje v prvním období Praha 3, Praha 7 a poněkud překvapivě i okrajová Praha 18. Nejvyšší hodnotu pak v téže období nabývá v Praze 6, 11, 12, 14, 16, 17 a 21. V období 2008–2013 se nejnížší naděje dožití znovu nachází na území Prahy 3 a Prahy 7, nejvyšší je pak zaznamenána na okrajových Prahách 13, 16, 21 a 22.

Obr. 4 – Naděje dožití při narození pro muže ve správních obvodech Prahy v období 2002–2007

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Obr. 5 – Naděje dožití při narození pro muže ve správních obvodech Prahy v období 2008–2013

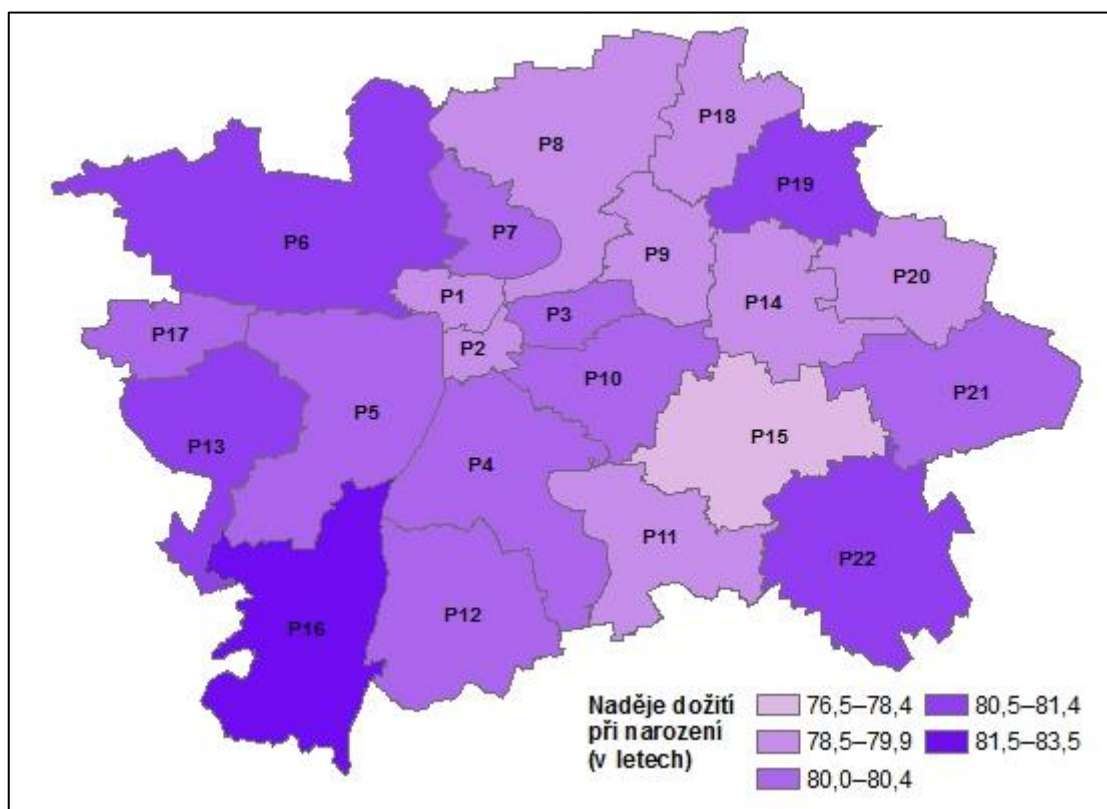

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

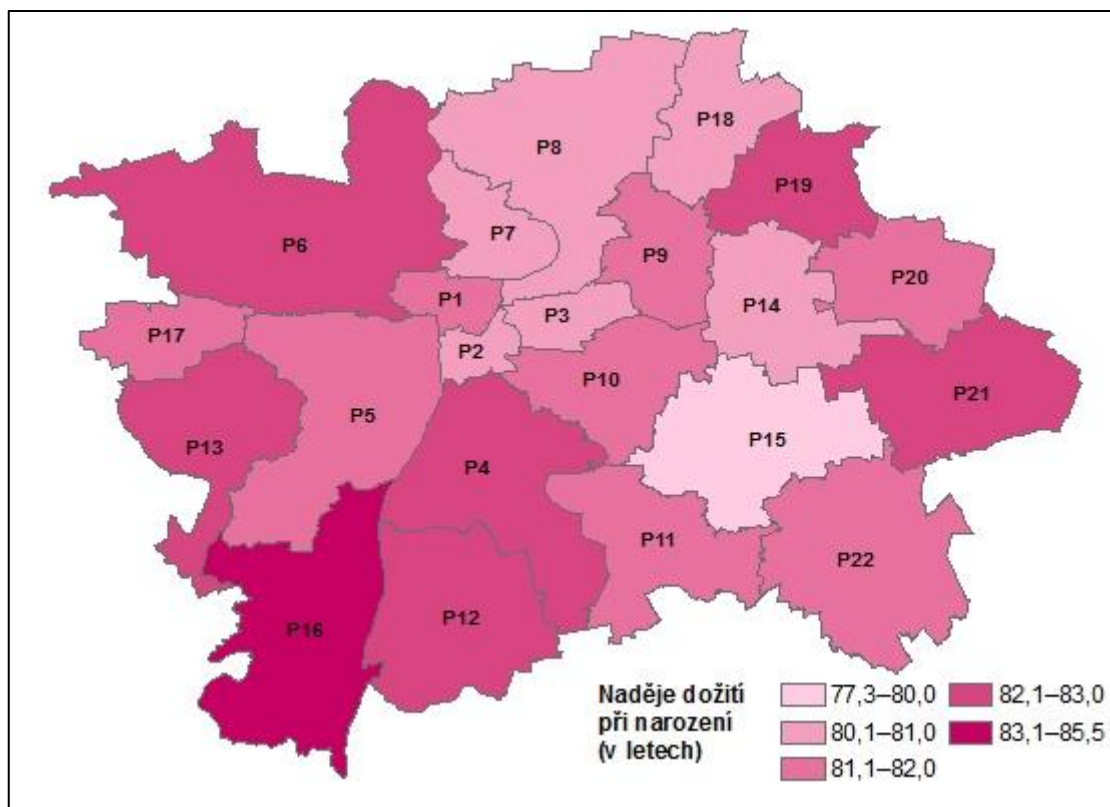
Územní rozdíly střední délky života správních obvodů jsou u žen pozorovatelné (obr. 6 a obr. 7) v obou obdobích, dokonce ve větší míře než u mužů. Rozdíl nejvyšší a nejnižší hodnoty ukazatele u žen v období 2002–2007 dosahuje 6,64 let, v období 2008–2013 dokonce 8,15 let. V prvním období se naděje dožití pohybuje mezi 76,64 a 83,29 lety, v druhém mezi 77,38 a 85,53 lety. Můžeme tedy říci, že diverzifikace je u žen velmi znatelná. Stejně jako u mužů, i u žen se vyšší naděje dožití vyskytují na okraji Prahy, nižší se koncentrují od středu města směrem na sever. V obou obdobích je správním obvodem s nejnižší nadějí dožití žen Praha 15, nejvyšších hodnot v hlavním městě dosahuje v obou obdobích Praha 16.

Jak na příkladu mužů, tak žen, můžeme pozorovat diferenciaci úmrtnostních poměrů v rámci správních obvodů hlavního města Prahy. Celkově můžeme sledovat nárůst naděje dožití mezi obdobími ve všech správních obvodech Prahy. V obou obdobích se prokázala u obou pohlaví jako v úmrtnosti nejpříznivější Praha 16, nejméně příznivě pak Praha 3 a Praha 7. Z pohledu na obrázky 4 až 7 je zřetelné, že v okrajových správních obvodech žijí lidé déle. To může být způsobeno větší přátelstostí těchto oblastí. Je zde lepší ovzduší, více zeleně a větší klid než ve správních obvodech v centru města, což může pozitivně působit jak na kvalitu života, tak na jeho délku.

Obr. 6 – Naděje dožití při narození pro ženy ve správních obvodech Prahy v období 2002–2007

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Obr. 7 – Naděje dožití při narození pro ženy ve správních obvodech Prahy v období 2008–2013

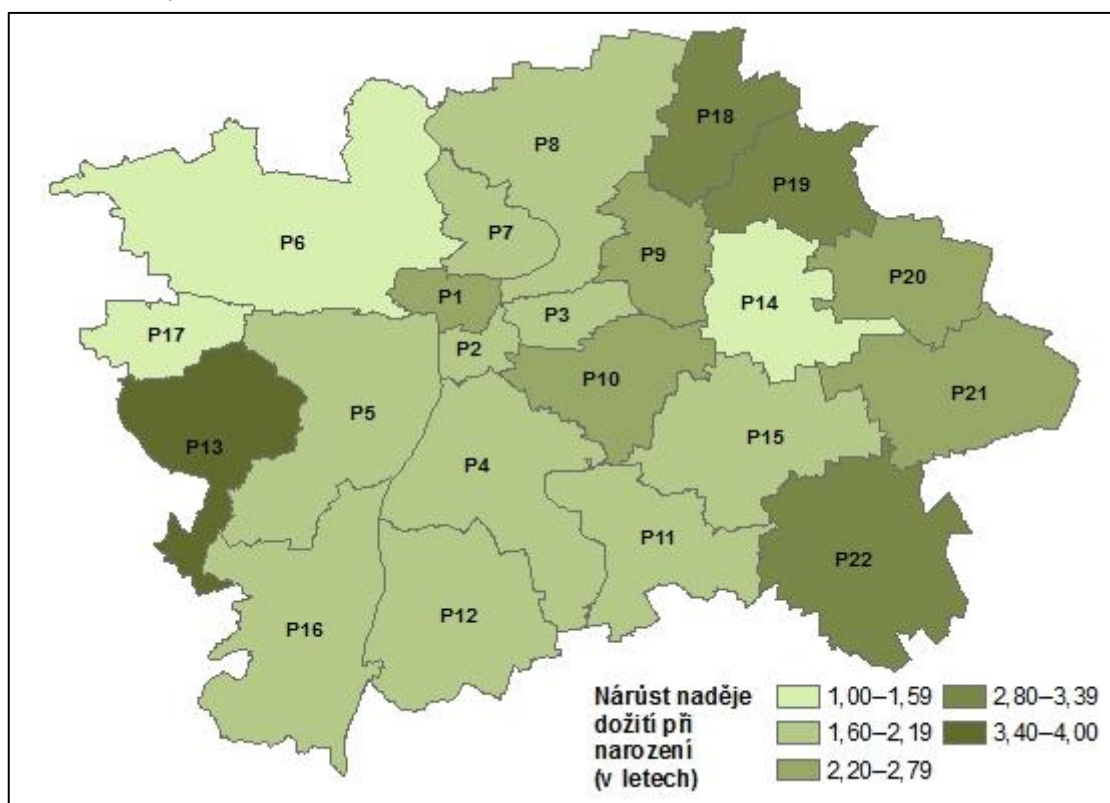
Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

5.1.2 Nárůst naděje dožití při narození ve správních obvodech Prahy

Úmrtnostní poměry se zlepšují ve všech rozvinutých zemích, proto předchozí zjištění, že naděje dožití při narození mezi sledovanými obdobími ve správních obvodech Prahy narostla, nikoho příliš nepřekvapí. Nárůst ale na jednotlivých územích probíhal různou rychlostí. Regionální nárůst naděje dožití při narození mužů můžeme sledovat na obrázku číslo 8. Nejvíce se zvýšila hodnota ukazatele za území Prahy 13, která se tak ze své spíše průměrné hodnoty za počáteční období dostala do správních obvodů, které mají v konečném období nejvyšší naději dožití při narození. Na jejím území vzrostla hodnota ukazatele pro muže o téměř 4 roky. Významný nárůst také zaznamenala Praha 18, 19 a 22.

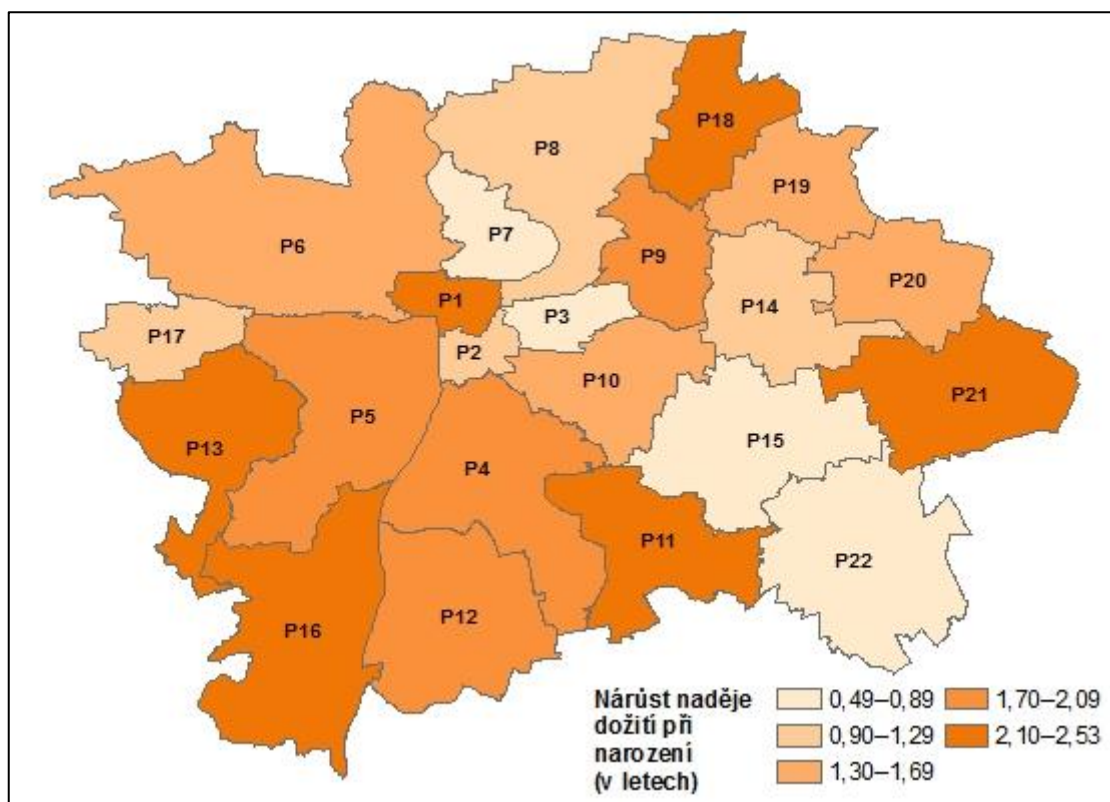
Změna probíhala s regionálními odlišnostmi i u žen (obr. 9), i když ne v takovém rozsahu, neboť maximální nárůst naděje dožití při narození je 2,5 roku na území Prahy 21. Přes dva roky si také přilepšila Praha 1, 11, 13, 16 a 18. Ovšem u více než poloviny pražských správních obvodů byl zaznamenán nárůst jen mezi 0,7 a 1,7 roku, zatímco u mužů byly takové správní obvody pouze tři. Za skutečností, že u žen se naděje dožití při narození nezlepšila tak markantně stojí nejen fakt, že ukazatel je již na vysoké úrovni, ale pravděpodobně také, že se jak úmrtnostní poměry, tak životní úroveň mužů a žen pomalu sblížují, a to zejména v hlavním městě.

Obr. 8 – Nárůst naděje dožití při narození mužů mezi obdobími 2002–2007 a 2008–2013 ve správních obvodech Prahy

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Obr. 9 – Nárůst naděje dožití při narození mužů mezi obdobími 2002–2007 a 2008–2013 ve správních obvodech Prahy

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Nárůst naděje dožití při narození se však nelišil jen z územního hlediska, ale i vlivem věkových skupin, které dominovaly při této změně. V rámci analýzy byla provedena dekompozice rozdílu naděje dožití při narození, pomocí metody Arriaga. Výsledek můžeme pozorovat v tabulce číslo 2. V tabulce je zobrazeno, jak se jednotlivé věkové skupiny podílejí na nárůstu naděje dožití při narození. Ve většině věkových skupin i správních obvodů je zaznamenáno zlepšení úmrtnostních podmínek, které se projevilo kladným příspěvkem ke změně naděje dožití při narození mezi těmito obdobími. Zhoršení bylo zaznamenáno jen u některých správních obvodů a to výhradně¹¹ v nejmladší věkové kategorii. Tato skutečnost může být způsobena také drobnými výkyvy v úmrtnosti do 15 let, neboť událostí bylo i po sloučení zemřelých v několika letech poměrně málo. Nejvýznamnější zhoršení úmrtnostních poměrů se však v této věkové kategorii projevilo v Praze 14 a Praze 22, a to u obou pohlaví. Díky tomuto faktu Praha 14 patří mezi správní obvody s nejmenším nárůstem hodnoty ukazatele u mužů, podprůměrným u žen. Praha 22 tuto ztrátu u mužů kompenzuje velkým nárůstem u věkové skupiny 15–64, tudíž stále patří mezi správní obvody s vysokým nárůstem hodnoty ukazatele. To samé ovšem nemůžeme pozorovat i u žen, kde mírný nárůst v nejstarší věkové kategorii nevyvažují ztrátu v té nejmladší takovým způsobem, jako u mužů.

Tab. 2 – Příspěvky na změně naděje dožití při narození ve správních obvodech Prahy mezi obdobími 2002–2007 a 2008–2013 pro jednotlivé pohlaví a věkové skupiny

Správní obvod	Muži			Ženy		
	0–14	15–64	65+	0–14	15–64	65+
Praha 1	-0,34	1,52	1,03	0,18	0,61	1,32
Praha 2	0,09	0,93	1,07	-0,20	0,26	1,08
Praha 3	-0,07	1,06	0,63	-0,35	-0,01	0,89
Praha 4	0,16	0,93	0,83	0,07	0,58	1,26
Praha 5	0,04	1,28	0,86	0,27	0,59	1,07
Praha 6	0,00	0,91	0,54	0,06	0,43	0,85
Praha 7	0,45	0,80	0,48	-0,21	0,22	0,48
Praha 8	0,13	1,01	0,83	0,13	0,19	0,94
Praha 9	-0,10	1,59	0,99	0,23	0,38	1,24
Praha 10	0,37	0,98	0,89	-0,03	0,45	1,08
Praha 11	0,11	0,93	0,74	0,39	0,60	1,30
Praha 12	0,59	0,55	0,64	0,05	0,66	1,34
Praha 13	0,12	1,13	2,71	-0,01	0,56	1,58
Praha 14	-0,27	0,93	0,43	-0,50	0,56	0,94
Praha 15	0,24	0,42	1,37	-0,08	0,69	0,13
Praha 16	-0,22	1,35	0,97	-0,01	0,07	2,18
Praha 17	0,28	0,70	0,28	-0,23	0,35	1,09
Praha 18	0,05	2,20	0,90	0,09	0,46	1,57
Praha 19	-0,41	1,43	1,85	0,00	0,85	0,82
Praha 20	0,43	1,01	0,84	0,17	0,65	0,60
Praha 21	0,15	1,20	1,39	0,21	1,59	0,74
Praha 22	-0,27	2,49	0,76	-0,40	0,04	0,94

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

¹¹ S výjimkou věkové skupiny 15–64 na Praze 3, jedná se však o velmi malou hodnotu.

U správních obvodů s nejvyšším nárůstem naděje dožití při narození mužů můžeme vidět rozdíly mezi profily rozložení této změny. Zatímco na Praze 13 je u mužů jasným primátem kategorie 65+, na Praze 18 se nejvíce na změně podílí kategorie 15–64. Praha 19 dorovnává pokles v rámci dětské složky dalšími dvěma složkami zhruba stejnou mírou. U žen takovéto větší rozdíly nepozorujeme, především z důvodu nižšího celkového nárůstu. Ve valné většině správních obvodů se nárůst naděje dožití při narození realizuje zejména díky kategorii 65+, tedy z důvodu zlepšení úmrtnostních podmínek nejstarších. Výraznou výjimkou je však Praha 15 a zejména pak Praha 21, u které se změna odehrávala nejen v nejstarší věkové skupině, ale také podstatným způsobem v kategorii 15–64, kde dosáhla nejvyšší hodnoty ve správních obvodech u žen.

Rozložení příspěvků jednotlivých efektů u vybraných správních obvodů je zobrazeno v tabulce číslo 3¹². Přímý efekt zobrazuje změnu úmrtnosti v rámci každé věkové skupiny, tedy zlepšení úmrtnostních podmínek dané skupiny. Nepřímý efekt je pak důsledkem změny počtu přeživších a interakce ukazuje, jak větší počet přeživších zlepšuje podmínky následující věkové kategorie. U všech tří zobrazených obvodů přispívá nepřímý efekt nejmladší věkové kategorie více než efekt přímý. V kategorii 15–64 pozorujeme stejný model, výjimkou jsou zde ženy obvodu Praha 13, kde je přímý efekt mírně silnější než nepřímý. Obecně je přímý efekt nejsilnější v kategorii 65+, kromě mužů v obvodu Praha 22, kde ho převažuje předchozí věková kategorie.

Tab. 3 – Příspěvky jednotlivých efektů na změně naděje dožití při narození ve vybraných správních obvodech Prahy mezi obdobími 2002–2007 a 2008–2013 pro jednotlivé pohlaví a věkové kategorie

Správní obvod	Věková kategorie	Muži			Ženy		
		Přímý efekt	Nepřímý efekt	Interakce	Přímý efekt	Nepřímý efekt	Interakce
Praha 1	–14	–0,06	–0,27	–0,01	0,02	0,16	0,00
	15–64	0,68	0,77	0,07	0,28	0,31	0,03
	65+	1,03	x	x	1,32	x	x
Praha 13	–14	0,01	0,10	0,01	0,00	–0,01	0,00
	15–64	0,47	0,54	0,13	0,33	0,22	0,02
	65+	2,71	x	x	1,58	x	x
Praha 22	–14	–0,07	–0,19	–0,01	–0,07	–0,32	0,00
	15–64	0,89	1,51	0,09	–0,09	0,12	0,01
	65+	0,76	x	x	0,94	x	x

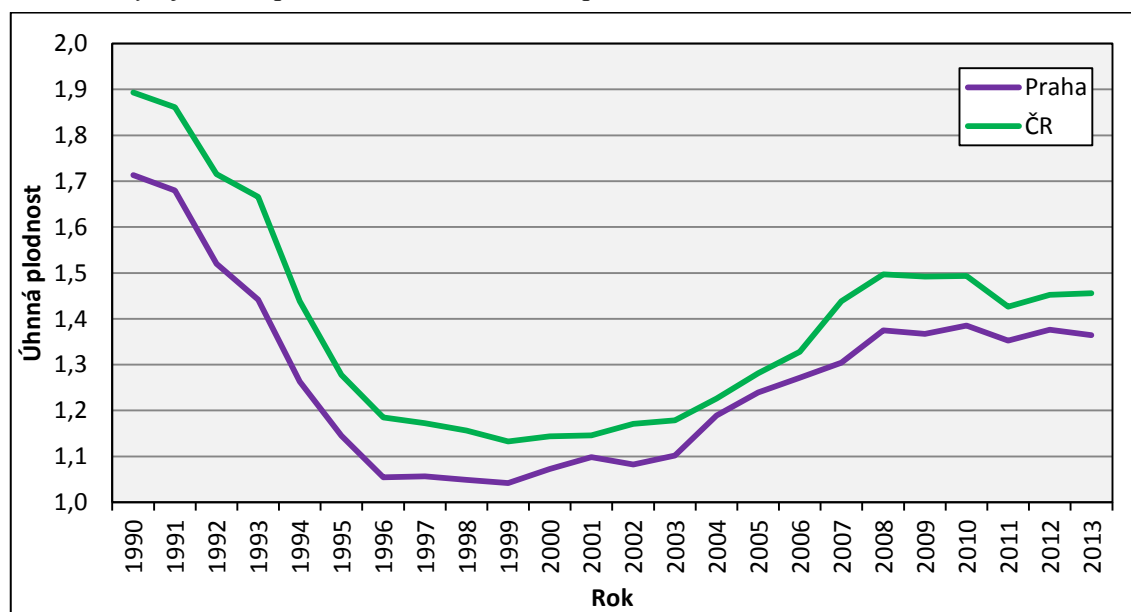
Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

¹² Tabulka s příspěvky efektů pro všechny správní obvody je k nahlédnutí v příloze číslo 2.

5.2 Porodnost

Druhou složkou demografické reprodukce je rození dětí. Reprodukční chování je důležité z toho důvodu, že tvaruje demografickou strukturu odspoda. Pro analýzu procesu porodnosti v této práci byla jako první vybrána úhrnná plodnost, která udává počet dětí, které by se narodily jedné ženě během reprodukčního období, kdyby míry plodnosti dle věku zůstaly zachovány (Kalibová, 1997). Hlavní město vykazuje odlišnosti od republikového průměru v rámci úhrnné plodnosti již po dlouhou dobu a někteří autoři tvrdí, že zastupuje avantgardu populačního vývoje celkem (Musil, 1977; Pavlík, 2002). Odlišnost tohoto parametru Prahy od republiky jako celku můžeme pozorovat na obrázku 10. Dlouhotrvající nižší úroveň plodnosti na území hlavního města osciluje okolo rozdílu 0,1 dítěte na ženu oproti celorepublikovému průměru. Nejvíce se blíží Praha celorepublikovému průměru v roce 2001, těsně po propadu na absolutní minimum v České republice v roce 1999. Největší rozdíl pak můžeme pozorovat v roce 1993. Období od roku 1996 do 2003 se vyznačovalo velmi nízkou plodností jak v hlavním městě, tak v celé republice, od roku 2004 můžeme vidět mírný nárůst, který od roku 2008 stagnuje na úrovni téměř 1,5 dítěte na ženu pro Česko a téměř 1,4 dítěte v Praze.

Obr. 10 – Vývoj úhrnné plodnosti v Praze a České republice

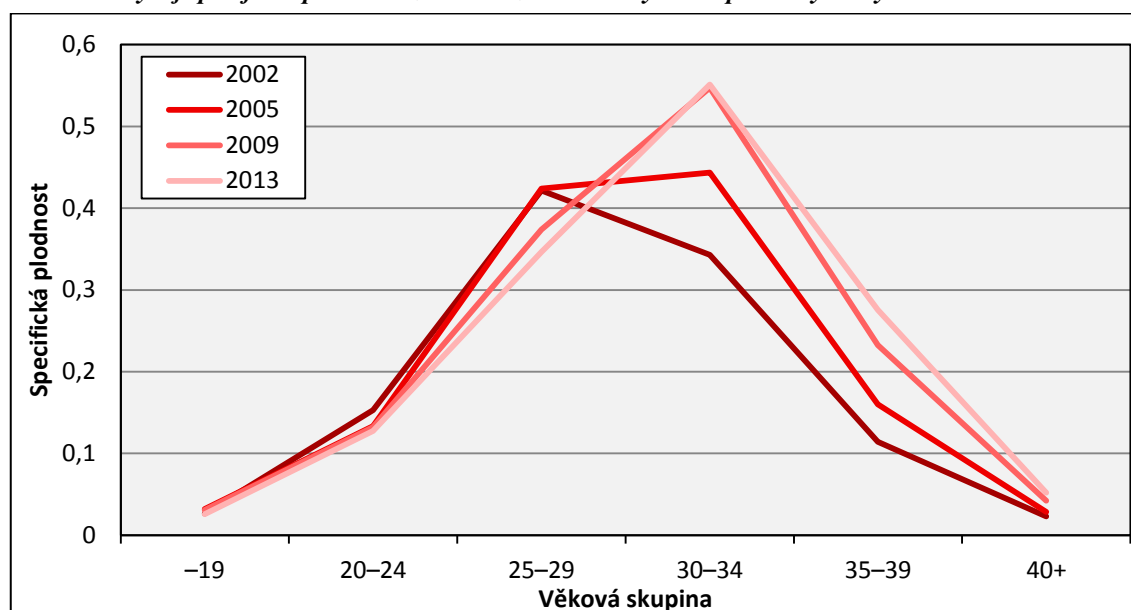
Zdroje: ČSÚ 1990–2015, vlastní výpočty

Jedním z důvodů tohoto nárůstu úhrnné plodnosti je přesun realizace plodnosti do vyšších věků, který můžeme pozorovat na obrázku číslo 11. Zatímco rok 2002 ještě představuje starý model, kde se nejvíce dětí rodilo ženám mezi 25 a 29 rokem, rok 2005 je již jasným odklonem od tohoto schématu, neboť se zde nejvyšší specifická míra plodnosti přesunula do kategorie 30 až 34 let. Tuto skutečnost lze pozorovat i na obrázku 12, kde vidíme, že skupina mezi 25 a 29 rokem již od roku 2007 není nejvýznamnější kategorií rození dětí a že její primát nejenže převzala skupina mezi 30 a 34 rokem, ale na významnosti nabývají i obě dvě následující kategorie, zejména mezi 35 a 39 rokem.

Současný model časování plodnosti v Praze je signifikantní tím, že nejvíce dětí se rodí ženám mezi 30 a 34 rokem. Zároveň ženy mají děti spíše ve vyšších věcích, než v nižších. Je

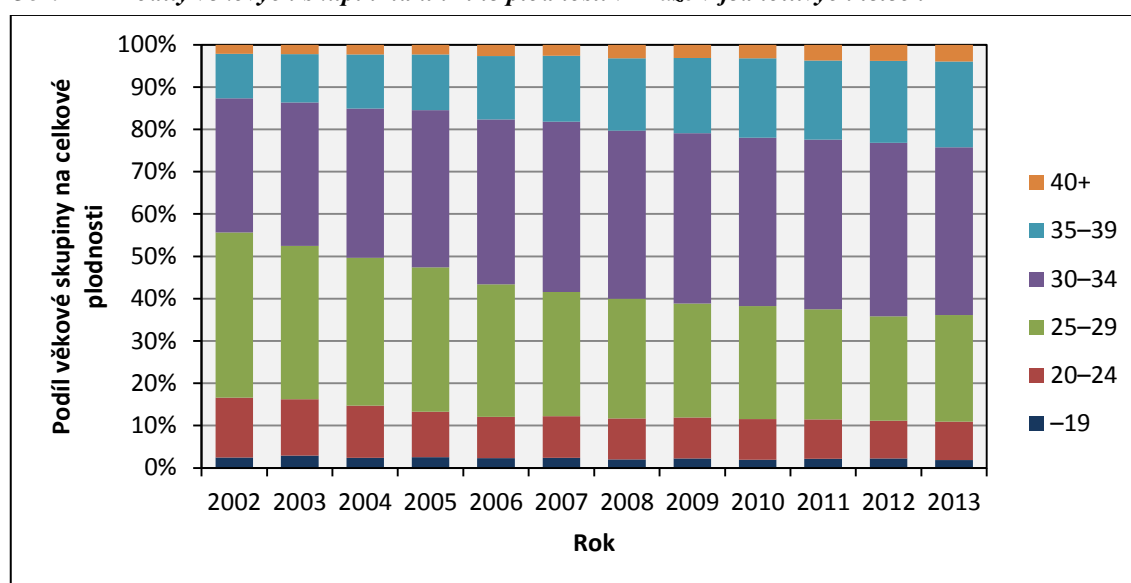
tedy pravděpodobné, že nárůst úhrnné plodnosti byl způsoben jen odkladem rození dětí do vyšších věků a že by tedy mohl být jen dočasný.

Obr. 11 – Vývoj specifické plodnosti žen v Praze dle věkových skupin ve vybraných letech

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

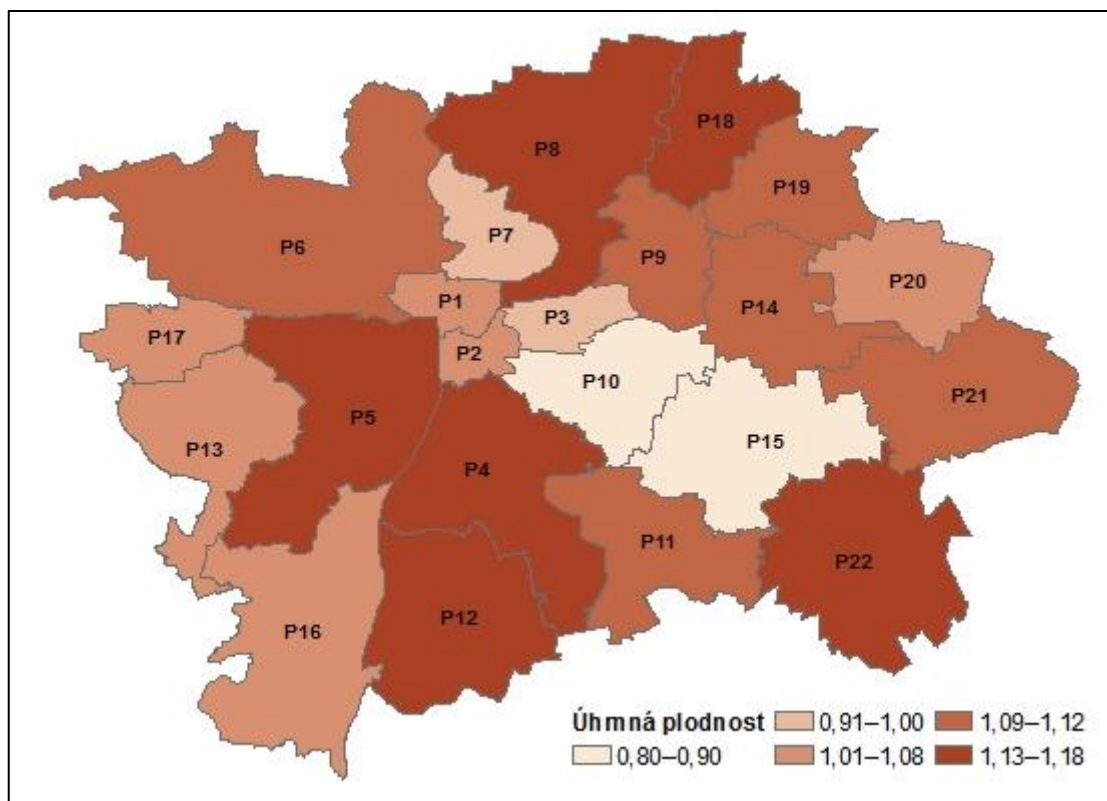
Obr. 12 – Podíly věkových skupin na úhrnné plodnosti v Praze v jednotlivých letech

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

5.2.1 Úhrnná plodnost ve správních obvodech Prahy

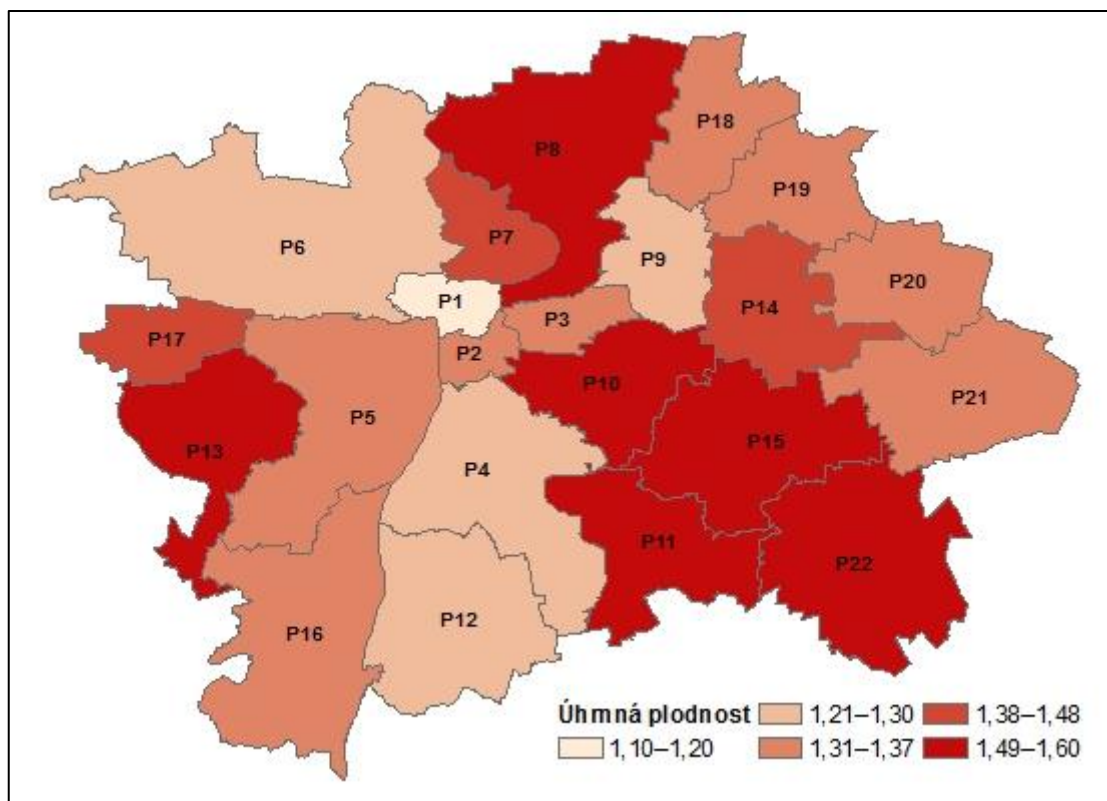
Stejně jako tomu bylo v případě naděje dožití, i úhrnná plodnost vykazuje lokální odlišnosti v rámci hranic hlavního města. Situaci v roce 2002 můžeme sledovat na obrázku číslo 13. V tomto roce se pohybuje počet dětí na jednu ženu mezi 0,8 a 1,2 a není vidět žádná výraznější územní tendence, s výjimkou skutečnosti, že nejnižší úhrnnou plodnost mají Praha 10 a 19, přičemž centrální správní obvody si nevedou nijak špatně. Zde jde tedy tvrdit, že na počátku zkoumaného období byla velmi nízká úroveň plodnosti typická celé Praze a nikde neprojevovaly nijak větší výkyvy.

Obr. 13 – Úhrnná plodnost ve správních obvodech Prahy v roce 2002

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Oproti tomu v roce 2013 (obr. 14) je viditelná jasná územní diferenciacce. Nejvyšší hodnoty úhrnné plodnosti se nacházejí v pásmu táhnoucím se okolo centra města od severu k jihovýchodu a také na území Prahy 13. V těchto oblastech dosahuje ukazatel až 1,6 dítěte na jednu ženu v reprodukčním období. Jednoznačně nejnižší je úhrnná plodnost žen žijících na Praze 1, tedy přímo v centru města, kde má hodnotu 1,1. Z tohoto faktu lze usoudit, že ženy spíše volí okrajové části města k zakládání rodin a výchově dětí před městským historickým centrem, které nemusí mít pro rodiny s dětmi úplně ideální podmínky. Za povšimnutí také stojí fakt, že v pásmu oblastí vysoké plodnosti v Praze kontrastuje oblast Prahy 3 a zejména pak Prahy 9 s plodností na nízké hodnotě 1,28. Mezi další obvody s nízkou úrovní plodnosti patří Praha 4, 6 a 12. Zmíněné správní obvody, společně s Prahou 5 pak patří k oblastem nejmenšího nárůstu průměrného počtu dětí na jednu ženu v námi sledovaném období, pouze do 0,2 na ženu v reprodukčním věku. Nejnižší nárůst pozorujeme na území Prahy 1, naopak nejvyšší nárůst je pak lokalizován ve správních obvodech Praha 10 a Praha 15, nacházejících se ve zmíněném pásmu, kde ukazatel vzrost až o 0,7 dítěte na ženu¹³.

¹³ Viz. příloha číslo 3.

Obr. 14 – Úhrnná plodnost ve správních obvodech Prahy v roce 2013

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

5.2.2 Časování rození dětí ve správních obvodech Prahy

Plodnost není určována jen samotným počtem narozených dětí na ženu, ale také časováním rození dětí. K analýze tohoto typu nám dobře poslouží průměrný věk matek, tedy průměrný věk, kdy se ženám děti rodí¹⁴. V tabulce číslo 4 můžeme sledovat průměrný věk matek v jednotlivých správních obvodech Prahy v roce 2002. Již v počátečním roce našeho zkoumaného období je vidět rozdíl průměrného věku matek mezi jednotlivými obvody, nelze však zcela vytvořit distinkci centra a periferie. Nejvyšší průměrný věk rodiček je na území správního obvodu Prahy 1, kde dosahuje 30,9 let, průměrně nejmladší matky jsou v roce 2002 na Praze 10. Předpokládaným rozdílům centrální a okrajové Prahy se vymyká několik případů. Prvním je Praha 2, kde hodnota není tak vysoká a úroveň se podobá spíše zbytku vnitřního města. Dalším případem jsou okrajové Prahy 12, 19 a 20, které naopak vykazují průměr spíše podobný Praze 1. V téže tabulce je zaznamenán nárůst průměrného věku ve sledovaném období. Největší nárůst byl zaznamenán právě na území Prahy 10, která vykazovala v roce 2002 nejnižší hodnotu ukazatele. Více stárly matky v obvodech, které byly v roce 2002 spíše mladší. Toto zjištění nám naznačuje, že rozdíly mezi jednotlivými správními obvody se zmenšují.

Rozložení téhož ukazatele v roce 2013 je zobrazeno v téže tabulce (tab. 4). V roce 2013 se nacházejí průměrně nejstarší matky na území Prahy 1 a 12. Jsou téměř o 2 roky starší než matky ve správních obvodech Praha 3, 6 a 15. Nelze ovšem říci, že by se v roce 2013 dala najít nějaká územní tendence dobře postihující průměrný věk matek ve správních obvodech Prahy.

¹⁴ Bez ohledu na jejich pořadí.

Tab. 4 – Průměrný věk matek při narození dítěte ve správních obvodech Prahy v roce 2002 a 2013 a jeho nárůst mezi těmito roky

Správní obvod	Průměrný věk matek v roce 2002	Průměrný věk matek v roce 2013	Nárůst průměrného věku matek mezi roky 2002 a 2013
Praha 1	30,92	32,72	1,80
Praha 2	29,62	31,26	1,64
Praha 3	29,23	30,99	1,76
Praha 4	29,52	31,21	1,69
Praha 5	29,08	31,63	2,55
Praha 6	29,07	30,61	1,54
Praha 7	29,13	31,82	2,69
Praha 8	29,02	31,23	2,21
Praha 9	29,13	31,63	2,50
Praha 10	27,92	31,29	3,37
Praha 11	28,80	31,28	2,48
Praha 12	30,07	32,61	2,55
Praha 13	28,16	31,32	3,15
Praha 14	28,54	31,33	2,80
Praha 15	28,25	31,03	2,79
Praha 16	29,75	31,35	1,60
Praha 17	29,45	31,26	1,81
Praha 18	29,57	31,56	2,00
Praha 19	30,57	32,11	1,54
Praha 20	30,35	31,53	1,18
Praha 21	28,95	31,26	2,31
Praha 22	29,05	31,55	2,49

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Časování rození dětí mezi jednotlivými správními obvody se tedy podle průměrného věku matky liší. Z tohoto důvodu je příhodno zjistit, v jakých věkových kategoriích se správní obvody liší nejvíce. K tomuto účelu byla v programu SPSS provedena shluková analýza specifických plodností dle věku ve správních obvodech v roce 2013. Po zjištění, že proměnné splňují podmínku nízkých vzájemných korelací¹⁵, byly správní obvody rozděleny do čtyř shluků¹⁶, mezi kterými byl testem ANOVA¹⁷ prokázán signifikantní rozdíl u věkových skupin 20–24, 25–29, 30–34 a 40+. Shluky a jejich střední hodnotu můžeme pozorovat v tabulce číslo 5¹⁸. V prvním shluku se nachází pouze správní obvod Praha 1, která je typická vysokou plodností v kategorii 40+, oproti tomu v kategorii 20–24 i 25–29 má v porovnání s dalšími dvěma shluky nižší plodnost, i její podíl na úhrnné plodnosti celkem. Z toho plyne zjištění, že krom skutečnosti, že na Praze 1 je úhrnná plodnost v roce 2013 nejnížší ze všech správních obvodů, setkáme se zde také s průměrně nejstaršími matkami. Do druhého shluku patří obvody, které mají ze shluků nejvyšší plodnost mezi 20 a 24 lety. Vyšší podíl specifické plodnosti oproti prvnímu shluku je ve věkové skupině 25–29 i 30–34, kde je specifická plodnost shluku nejvyšší.

¹⁵ K nahlédnutí v příloze číslo 4.

¹⁶ Metodou Ward, dendrogram k nahlédnutí v příloze číslo 5.

¹⁷ Analysis of variance neboli analýza rozdílů mezi více průměry.

¹⁸ Rozložení shluků můžeme pozorovat na obrázku v příloze 6.

Podíl i samotná hodnota plodnosti žen starších 40 let je výrazně nižší než u prvního shluku. Třetí shluk utvářejí správní obvody, které již nemají tak výrazné zastoupení mladších matek, avšak ze všech shluků mají největší procentuální zastoupení rodiček mezi 30 a 34 roky. Shluk čtvrtý je charakteristický nejvyšší plodností věkové skupiny 25–29 i 30–34. Je zde také nejmenší procentuální zastoupení nejstarších matek.

Tab. 5 – Shluky správních obvodů dle specifické plodnosti v signifikantních věkových kategoriích v roce 2013

Shluk	Správní obvody ve shluku	Věková kategorie	Průměr věkové kategorie	Podíl na úhrnné plodnosti (v %)
1	P1	20–24	0,08	7,30
		25–29	0,25	23,00
		30–34	0,38	34,78
		40+	0,10	8,62
2	P3, P4, P7, P8, P10, P11, P12, P13, P14, P17, P21	20–24	0,14	10,13
		25–29	0,35	25,99
		30–34	0,52	38,58
		40+	0,05	3,41
3	P2, P5, P6, P15	20–24	0,10	7,48
		25–29	0,31	22,61
		30–34	0,57	41,86
		40+	0,07	4,96
4	P9, P16, P18, P19, P20, P22	20–24	0,12	8,22
		25–29	0,43	27,51
		30–34	0,62	40,19
		40+	0,05	3,32

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty pomocí programu SPSS

5.2.3 Úhrnná plodnost a časování rození dětí ve správních obvodech Prahy

Správní obvody hlavního města se liší jak úhrnnou plodností, tak časováním rození dětí. V rámci shrnutí těchto diferenciací byla v programu SPSS provedena shluková analýza, která měla najít shluky takových správních obvodů, které si budou podobné jak průměrným věkem matky při narození dítěte v roce 2013, tak úhrnnou plodností v témže roce. V prvním kroku bylo potvrzeno, že spolu proměnné nijak výrazně nekorelují¹⁹, tudíž bylo možné analýzu využít. Důležitým mezikrokem byla také standardizace dat na z-skóry, neboť proměnné mají jiné měřítko a průměrný věk by pak mohl diferencovat více, protože by měl větší váhu. Klastrová analýza²⁰ nám vygenerovala 4 shluky²¹, které můžeme pozorovat společně s jejich průměrnými hodnotami v tabulce číslo 6. První cluster je charakteristický nejnižší úrovní úhrnné plodnosti a nejvyšším průměrným věkem matky. Potvrzuje již několikrát zmíněný fakt, že na Praze 1 se rodí méně dětí na ženu v reprodukčním období a matky jsou zde průměrně nejstarší, ovšem u Prahy 12 se jedná o překvapivější zjištění. Druhý shluk se vyznačuje hodnotou úhrnné plodnosti velmi blízkou průměrné hodnotě hlavního města celkem a děti se zde rodí průměrně

¹⁹ Tabulka k nahlédnutí v příloze číslo 7.

²⁰ Wardova metoda, dendrogram též k nalezení v přílohách, pod číslem 8.

²¹ Územní rozložení shluků zobrazeno v příloze 9.

nejmladším matkám. Třetí shluk má stejnou úhrnnou plodnost jako shluk druhý, ale matky jsou zde průměrně o půl rok starší. Poslední, čtvrtý cluster je specifický nejvyšší hodnotou úhrnné plodnosti, společně s nízkým průměrným věkem rodiček. V tomto shluku se nacházení správní obvodů již zmíněného pásma s vysokou úrovní plodnosti, táhnoucího se od severu k jihovýchodu okolo centra města, společně s Prahou 13.

Tab. 6 – Shluky správních obvodů dle úhrnné plodnosti a průměrného věku matky při narození dítěte v roce 2013

Shluk	Správní obvody ve shluku	Průměrná úhrnná plodnost	Průměrný věk matky ve shluku
1	P1, P12	1,20	32,67
2	P2, P3, P4, P6, P14, P16, P17, P21	1,35	31,16
3	P5, P7, P9, P18, P19, P20	1,35	31,66
4	P8, P10, P11, P13, P15, P22	1,55	31,23

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty pomocí programu SPSS

5.3 Migrace

V České republice je migrace definována jako změna trvalého pobytu za hranice určité administrativní jednotky. Jedná se o změnu v rozmištění obyvatelstva, která vždy probíhá v závislosti na ostatních sociálních a ekonomických jevech (Kalibová, 1997). Stejně jak je tomu u jiných velkých měst, i v Praze počet obyvatel vzrůstal v dávné i nepříliš vzdálené minulosti zejména zásluhou stěhování. V období od konce 50. let až do počátku 90. let byly přírůstky stěhování v celkové bilanci redukovány úbytky přirozenou měnou²². Od roku 1990 se však migrační zisky začaly snižovat a společně s nárůstem úbytku přirozenou měrou způsobily, že obyvatel Prahy v tomto období ubývalo (Bartoňová, 2002).

Vývoj od roku 1990 do současnosti lze sledovat na obrázku 15. Je zde zřejmé, že jak Praha, tak celé Čechy rostou i ve vykresleném období primárně díky stěhování, neboť křivka celkového přírůstku opisuje křivku přírůstků migračních. Výše zmíněný pokles trval až do roku 2001, kdy v Praze dosáhl migrační úbytek svého maxima, od kterého se odrazil a stoupal až do roku 2007. Tyto velké výkyvy pražské migrace se promítají i ve výkyvech České republiky.

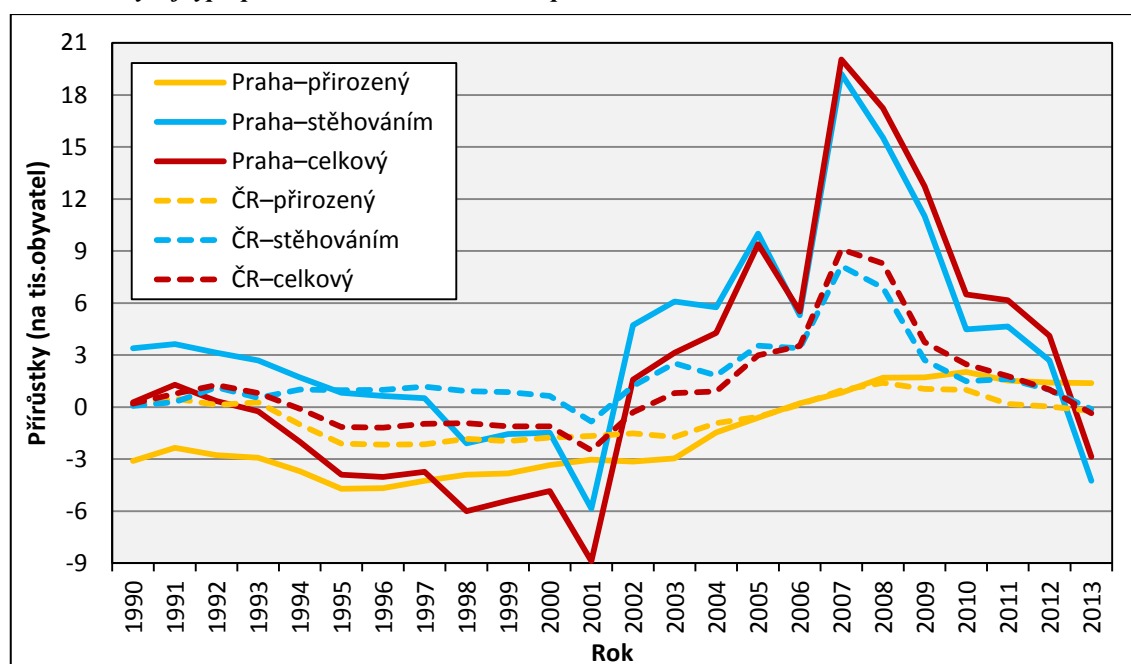
Zde je důležité zmínit změny jak legislativní, tak změny evidence migrace. Počínaje rokem 2001 jsou do bilance zahrnuti cizinci s vízy nad 90 dnů a cizinci s přiznaným azylem (Česká republika, 1999a a 1999b). Od roku 2004 jsou evidováni občané EU s přechodným pobytem na území ČR a občané třetích zemích s pobytem trvalým (ČSÚ, 2014). Rok 2004 je také posledním rokem, kdy data o stěhování schraňuje Český statistický úřad sám, neboť počínaje rokem 2005 přebírá data o cizincích od Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie a o českých občanech od Ministerstva vnitra ČR (ČSÚ, 2006). Všechny tyto změny mají vliv nejen na kvalitu evidence, ale také na objem evidovaných. Z toho důvodu lze předpokládat, že objem

²² S výjimkou období populačních vln v 70. letech.

migrace v Praze se nemusí vyznačovat tak výraznými výkyvy jen příčinou samotné migrace, ale také zdokonalením její evidence.

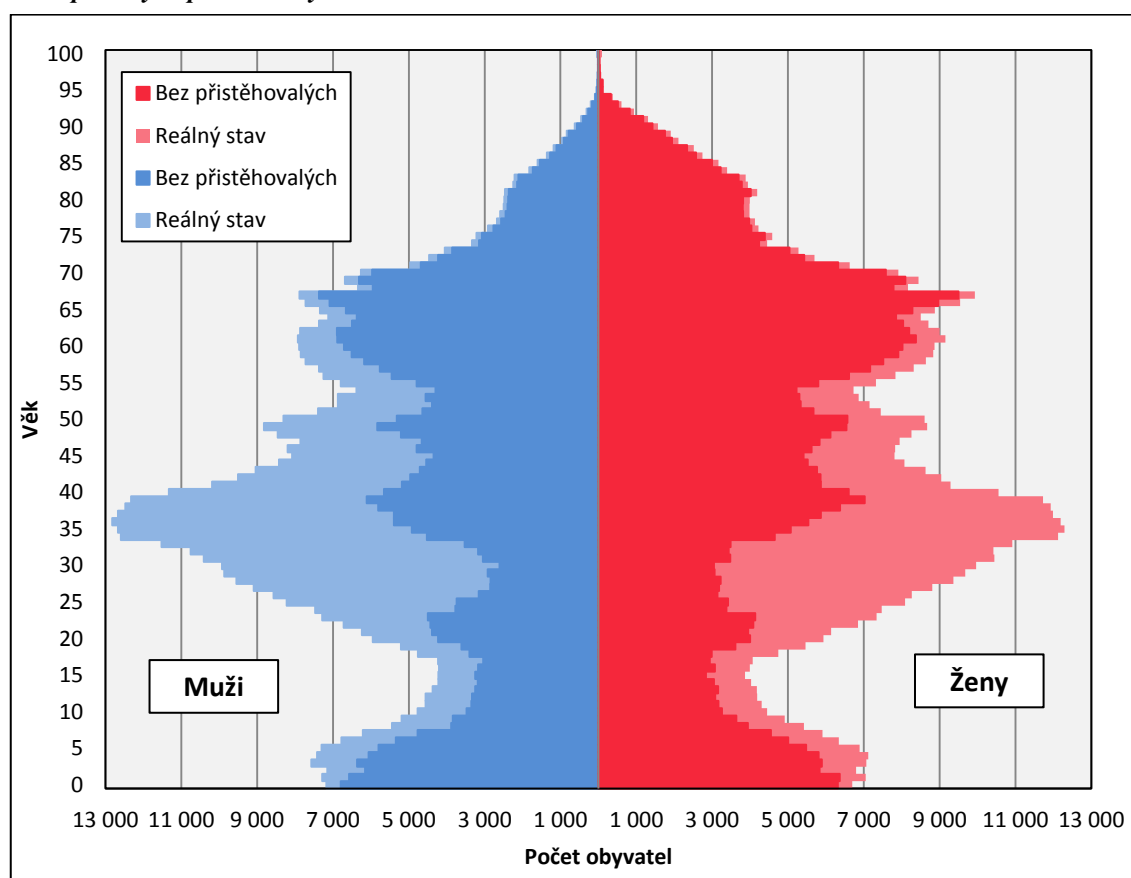
Obr. 15 – Vývoj typů přírůstků v Praze a České republice

Zdroje: ČSÚ 1991–2014

Nehledě na tato fakta je podstatné znovu podotknout, že přistěhovalí vytváří pro hlavní město primární potenciál celkového populačního přírůstku. Bez každoročního toku přistěhovalých na území Prahy by velikost i věková struktura pražské populace měla naprosto odlišnou podobu. Rozdílnost věkové struktury i velikosti populace Prahy můžeme pozorovat na obrázku číslo 16. Věková struktura byla vypočtena s předpokladem, že přistěhovalí, kteří se na území přistěhovali odjinud, než z Prahy samotné, zde zůstávají po celé sledované období, tudíž k tomu i ekvivalentně zestárnou. Jedná se tedy o čistě modelovou strukturu v roce 2013, kdyby se v období mezi rokem 2001 a 2013 nikdo mimopražský nepřistěhoval. Vhodnější by zajisté mohl být model, kde bychom sledovali i jak se tyto přistěhovalé osoby stěhují dále. K sestavení takového modelu by bylo ale zapotřebí individuální dat. I přes to je na věkové pyramidě vidět, že velmi významná část pražské ekonomicky aktivní populace se na území ve sledovaném období přistěhovala. Pražská populace by tedy bez nich byla v roce 2013 o 210 tisíc mužů a 184 tisíc žen menší. Je záhodno zde podotknout, že Praha je závislá na přistěhovalých na její území a to nejen z ekonomického hlediska, ale velmi pravděpodobně i z hlediska přirozené měny. Lze předpokládat, že ekonomicky aktivní přistěhovalí se buď přistěhovali již s dětmi, nebo na území Prahy děti teprve mohou mít. Zachovává se tak mimo jiné i dětská složka ve městě.

Obr. 16 – Věková struktura pražské populace v roce 2013 a teoretická struktura při absenci mimopražských přistěhovalých v období 2001–2013

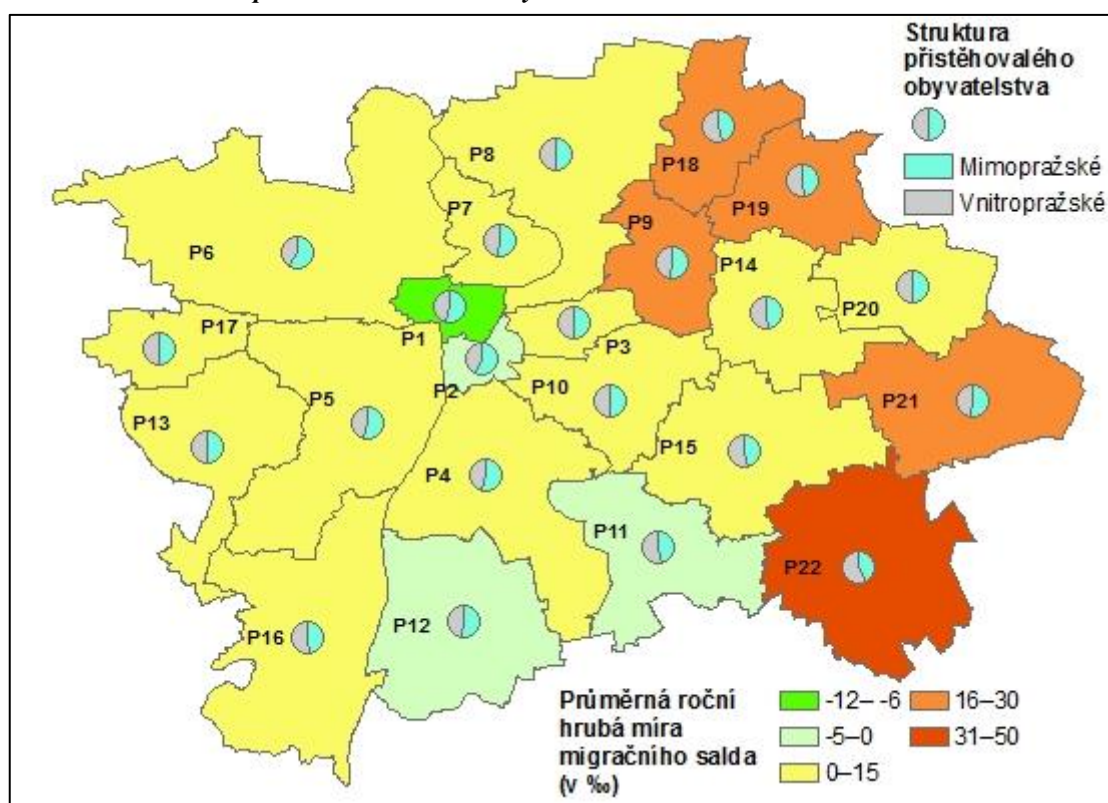
Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

5.3.1 Migrace do a ze správních obvodů Prahy

Je velmi pravděpodobné, že jednotlivé správní obvody budou různě lákavé pro stěhování se na jejich území, a to jak pro jednotlivé věkové skupiny, tak celkově. V rámci této práce jsem se tedy zaměřila jak na příliv a odliv populace v rámci jednotlivých správních obvodů, ale také na průměrný věk přistěhovalých a vystěhovalých z těchto území.

Na obrázku 17 je zobrazena průměrná roční hrubá míra migračního salda neboli migrační saldo na tisíc obyvatel správního obvodu. Zde můžeme pozorovat, že historické centrum Prahy, společně s Prahou 11 a 12 jsou migračně ztrátové, přičemž absolutně největší ztrátu zaznamenává ve sledovaném období Praha 1, odkud se na tisíc obyvatel vystěhovalo ročně dvanáct lidí. Nejvýrazněji si migraci přilepšuje Praha 22, kam se na tisíc obyvatel přistěhovalo ročně téměř padesát osob. Celkově vyšší hodnoty můžeme sledovat u Prah okrajových, větší hodnoty zaznamenává pásmo táhnoucí se po okraji od severu na jihovýchod Prahy, což může znamenat populační potenciál této lokality. Velká část hlavního města je pak mírně migračně zisková, třináct obvodů má průměrný roční přírůstek stěhování do patnácti osob na tisíc obyvatel. Neméně zajímavý je také pohled na složení přistěhovalých, který je vykreslen koláčovým grafem pro každý správní obvod na témže obrázku (obr. 17). Do migračně ztrátových Prah v centru města se stěhují spíše osoby původem mimopražské, naopak na Prahu 22 se stěhují převážně osoby z jiného pražského správního obvodu. Lze tedy tvrdit, že Praha 22 je pro obyvatele hlavního města k přestěhování atraktivnější, než jiné správní obvody.

Obr. 17 – Průměrná roční hrubá míra migračního salda a struktura přistěhovaného obyvatelstva za období 2001–2013 ve správních obvodech Prahy

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Jak se tedy dalo předpokládat, jednotlivé správní obvody se liší, co se atraktivitu týče. Atraktivita se pak také různí dle původu stěhující se osoby. Jiné části Prahy preferují lidé mimopražští, jiné preferují osoby v Praze již žijící. Tyto diference můžeme pozorovat v tabulce číslo 7, která nám zobrazuje nejen migrační saldo celkové, ale také vnitřní a vnější migrační saldo, společně s indexem atraktivitu jednotlivých správních obvodů. Celková ztráta jádrových oblastí je způsobena silným negativním vnitřním migračním saldem, které nedovede ani kladné migrační saldo vnější dorovnat. Správní obvody 1–12, s výjimkou Prahy 9, byly ve sledovaném období pro osoby žijící již v Praze spíše neatraktivní, vysokou atraktivitu pro Pražáky mají oblasti na kraji města, které rostou nejen vnější, ale dokonce o něco více vnitřní migrací. Jedinou oblastí, která ztrácí v obou těchto složkách je okrajová Praha 11, odkud se lidé stěhovali zejména mimo Prahu. Při pohledu na tyto směry lze potvrdit, že v hlavním městě probíhá procesu suburbanizace, neboť jádro města je vnitřní migrací ztrátové a jeho okraj naopak ziskový.

Stejně jako se liší celkový objem migrace v jednotlivých správních obvodech, různí se také její věková struktura. V tabulce číslo 8 jsou zobrazeny průměrné věky přistěhovaných a vystěhovaných podle předchozího bydliště. Většinou platí, že přistěhovalí jsou průměrně mladší než vystěhovalí, že přistěhovalí původem mimo Prahu jsou mladší než přistěhovalí z jiného správního obvodu a také, že vystěhovalí, co odchází za hranice hlavního města, jsou průměrně starší než ti, kteří se stěhují do jiné části Prahy. Tyto trendy nasvědčují tomu, že mladí lidé se do Prahy stěhují z jiné části České republiky, pravděpodobně za účelem studií či za pracovní příležitostí, v mladším věku mohou ještě změnit bydliště a jít do jiného správního obvodu, poté co lépe poznají pražské oblasti. Ve starším věku se pak lidé rovnou stěhují za

hranice hlavního města. Znovu je zde nutné podotknout, že takto popsán je pouze model teoretický, který nemůže být sestaven bez využití individuálních dat.

Tab. 7 – Migrační saldo celkové, vnějšího stěhování a vnitřního stěhování a indexy atraktivity správních obvodů Prahy za období 2001–2013

Správní obvod	Migrační saldo celkové	Migrační saldo vnějšího stěhování	Migrační saldo vnitřního stěhování	Index atraktivity vnější	Index atraktivity vnitřní
Praha 1	-4 925	1 833	-6 758	0,096	-0,276
Praha 2	-1 953	5 804	-7 757	0,162	-0,192
Praha 3	2 668	6 478	-3 810	0,139	-0,069
Praha 4	2 908	7 677	-4 769	0,100	-0,061
Praha 5	5 114	7 220	-2 106	0,128	-0,037
Praha 6	8 295	9 904	-1 609	0,147	-0,030
Praha 7	2 372	4 477	-2 105	0,153	-0,064
Praha 8	2 901	3 250	-349	0,054	-0,005
Praha 9	12 319	8 687	3 632	0,217	0,085
Praha 10	6 001	6 999	-998	0,116	-0,014
Praha 11	-2 966	-2 162	-804	-0,059	-0,019
Praha 12	-285	392	-677	0,011	-0,020
Praha 13	6 920	4 002	2 918	0,112	0,080
Praha 14	6 653	3 452	3 201	0,113	0,097
Praha 15	5 864	2 459	3 405	0,111	0,125
Praha 16	4 068	1 227	2 841	0,107	0,258
Praha 17	3 543	1 647	1 896	0,097	0,106
Praha 18	4 663	1 830	2 833	0,123	0,170
Praha 19	5 928	2 319	3 609	0,243	0,369
Praha 20	1 598	485	1 113	0,062	0,149
Praha 21	5 209	2 209	3 000	0,157	0,231
Praha 22	6 182	2 166	4 016	0,324	0,494

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Poznámky: Index atraktivity může nabývat hodnot od -1 do 1, přičemž hodnota -1 by značila, že se z dané oblasti osoby jen stěhují, hodnota 1 by značila, že se do oblasti lidé jen stěhují

Průměrně nejstarší mimopražské osoby se stěhují na území Prahy 1 a 21. Správním obvodem s průměrně nejmladšími přistěhovanými s předchozím bydlištěm mimo hlavní město je Praha 6. Nejstarší přistěhované osoby z jiných správních obvodů směřují na území Prahy 8, Prahy 9 a Prahy 11, nejmladší pak na území Prahy 19. Průměrně nejstarší lidé se stěhují mimo Prahu z území Prahy 1, nejmladší z Prahy 22. To samé platí i pro vystěhované do jiných správních obvodů. Důležité je také poznamenat, že z centrálních částí Prahy se stěhují osoby průměrně starší, lze tedy tvrdit, že ideální podmínky k žití se budou spíše nacházet mimo území centra hlavního města.

Tab. 8 – Průměrné věky přistěhovalých a vystěhovalých z pražských správních obvodů dle předchozího bydliště za období 2001–2013

Správní obvod	Průměrný věk přistěhovalých mimopražských	Průměrný věk přistěhovalých vnitropražských	Průměrný věk vystěhovalých mimo Prahu	Průměrný věk vystěhovalých do jiného SO
Praha 1	31,64	33,17	37,86	37,63
Praha 2	30,18	32,87	35,81	35,28
Praha 3	30,10	33,47	35,20	34,09
Praha 4	29,98	33,68	34,53	32,60
Praha 5	30,79	33,07	34,18	33,69
Praha 6	28,58	33,09	34,40	33,91
Praha 7	30,34	32,93	35,70	34,63
Praha 8	30,16	34,67	33,91	32,63
Praha 9	31,18	33,47	34,28	32,51
Praha 10	30,79	34,71	35,49	33,34
Praha 11	29,87	34,44	33,62	32,15
Praha 12	30,37	33,00	33,38	32,39
Praha 13	30,35	33,08	32,03	31,72
Praha 14	30,46	31,61	32,04	31,44
Praha 15	29,90	32,06	32,88	31,82
Praha 16	30,53	32,70	33,23	33,11
Praha 17	30,95	33,66	33,08	32,24
Praha 18	29,85	31,99	33,34	32,35
Praha 19	31,28	30,85	33,73	32,51
Praha 20	30,59	31,83	32,53	31,76
Praha 21	31,85	32,72	33,90	34,35
Praha 22	29,55	31,64	31,91	30,91

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

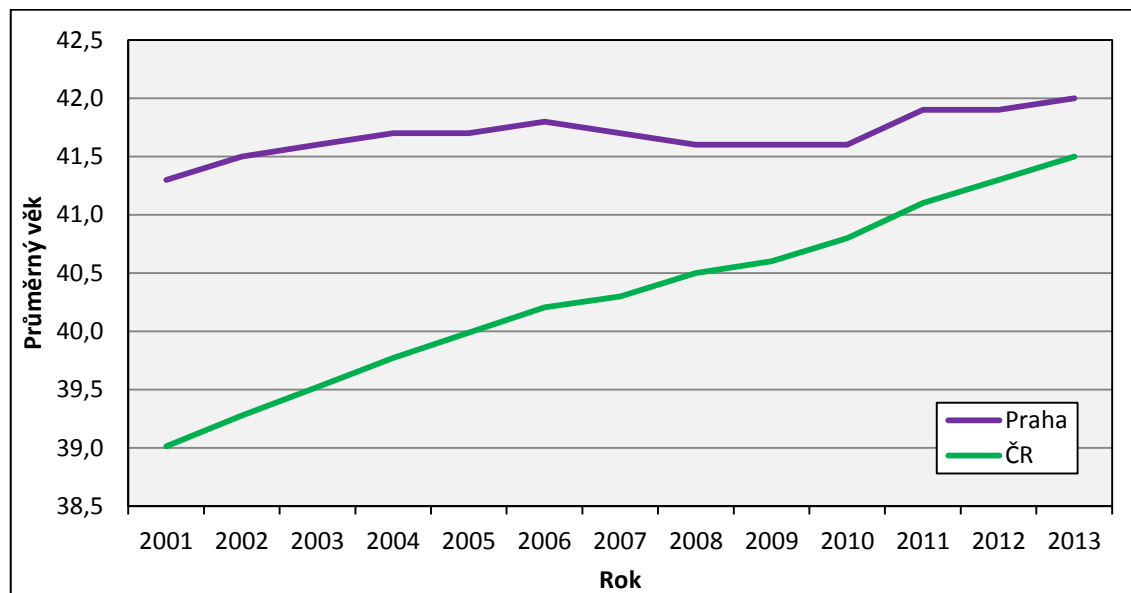
5.4 Stárnutí obyvatelstva

Ke stárnutí populace dochází v důsledku změn charakteru demografické reprodukce a projevuje se zejména snižováním zastoupení dětské složky společně se zvyšováním podílu starších osob. Demografické stárnutí je tedy komplexní problém, který probíhá jak v důsledku snižování úmrtnosti ve vyšších věcích, tedy odshora, tak v důsledku snižování úrovně plodnosti, tedy odspoda (Kalibová, 1997). V současné době stárne populace téměř všech rozvinutých zemí a není tomu výjimkou ani v České republice. I když se jedná o problém demografický, stárnutí populace má také velmi výrazné implikace v ekonomické a sociální sféře. Veřejné výdaje na osobu v postproduktivním věku jsou totiž průměrně několikanásobně vyšší než na dítě nebo osobu dospělou. Starší lidé zákonitě potřebují více zdravotní péče a mají jiné nároky na bydlení (Dybová, 1989).

Starší osoby jsou nejrychleji rostoucí skupinou ve všech společnostech a většina z nich žije ve městech (Warnes, 1994). Stejně jako v západních zemích, i v hlavním městě České republiky obyvatelstvo stárne a to dokonce rychleji než ve zbytku republiky (Hexner, 1998). Na tento fakt částečně poukazuje i obrázek číslo 18, na kterém můžeme sledovat vývoj průměrného věku od

roku 2001 do roku 2013. Na počátku sledovaného období byl průměrný věk v Praze o 2,3 roku vyšší než v České republice, ovšem na jeho konci již jen o pouhý půl rok. V rámci tohoto období však narostl ukazatel za Českou republiku o 2,5 roku, zatímco v Praze jen o 0,7 roku. Hlavní město má tedy sice dlouhodobě starší obyvatelstvo, avšak zbytek republiky se mu v míře stárnutí velmi rychle přibližuje.

Obr. 18 – Vývoj průměrného věku v Praze a České republice

Zdroje: ČSÚ 2002–2014, 2004–2013, 2015 vlastní výpočty

5.4.1 Stárnutí ve správních obvodech Prahy

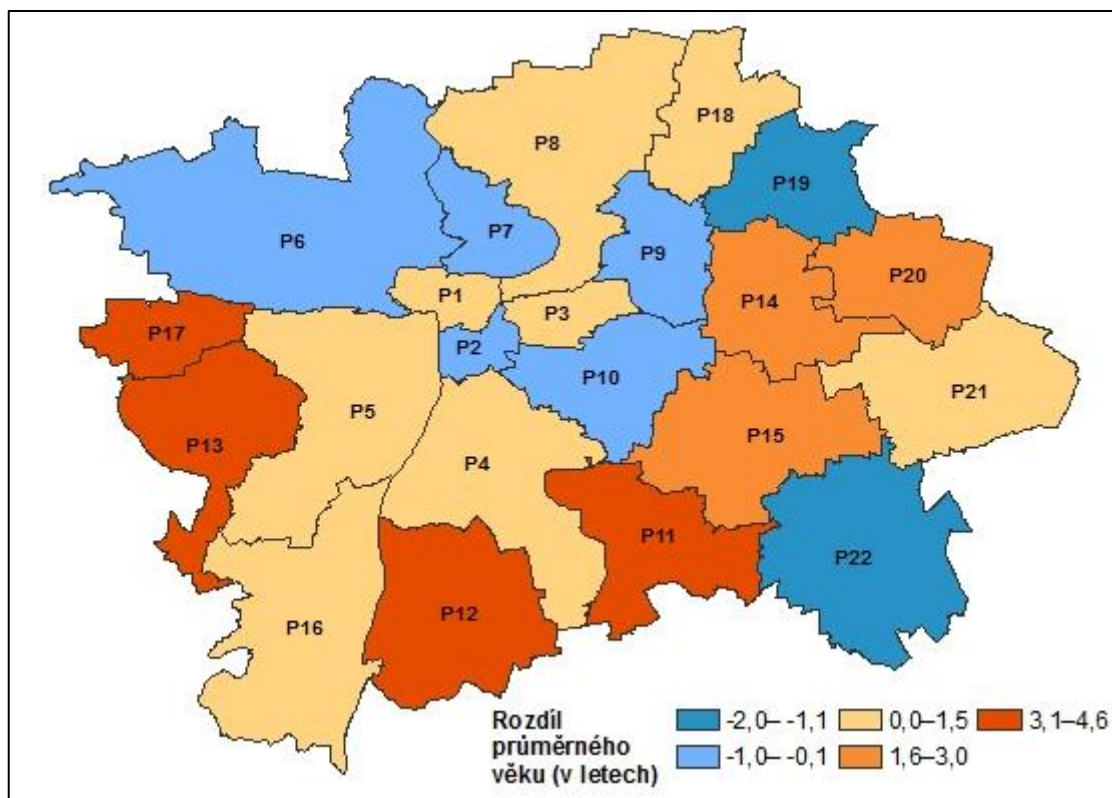
Vzhledem k územním rozdílům u již představených demografických jevů nás nemůže překvapit, že i stárnutí neprobíhá v rámci správních obvodů Prahy zcela uniformně. Na obrázcích 19 a 20 můžeme dokonce sledovat fakt, že některé ze správních obvodů v roce 2013 mají oproti roku 2001 nižší průměrný věk²³. Velmi mírný nárůst průměrného věku v Praze celkově je tedy způsoben tím, že nárůst v některých oblastech byl kompenzován poklesem ukazatele v oblastech jiných. Nejvíce omládlá věková struktura mužů na Praze 19 a 22, a to o celé 2 roky. U žen pak ve stejných správních obvodech, přičemž na Praze 19 o 2,5 roku, na Praze 22 o více než 3 roky. Nejrychleji pak stárly u obou pohlaví správní obvody Prahy 11, 12, 13 a 17, u mužů zde hodnoty nárůstu dosahovaly až 4,6 roku, u žen 4,9 let.

Za povšimnutí ovšem stojí zjištění, že nejrychleji stárnoucí pražské správní obvody nejsou těmi, které mají nejvyšší průměrný věk ať na začátku, nebo na konci pozorovaného období. Rychleji tedy stárnou u obou pohlaví takové obvody Prahy, které patří spíše mezi mladší²⁴. Opačný proces se děje v případech správních obvodů s nejvyšším počátečním průměrným věkem. Ty buď na svém průměrném věku omládlly, nebo zestárly, ale jen mírně. Tyto směry vývoje nám tedy dokazují, že ač stárnutí v rámci pražských správních obvodů neprobíhá stejnou mírou, jsou v něm znatelné jasné konvergentní tendence.

²³ Kartogramy průměrných věků za správní obvody Prahy pro obě pohlaví v roce 2001 a 2013 jsou k nahlédnutí v přílohách 10 až 13.

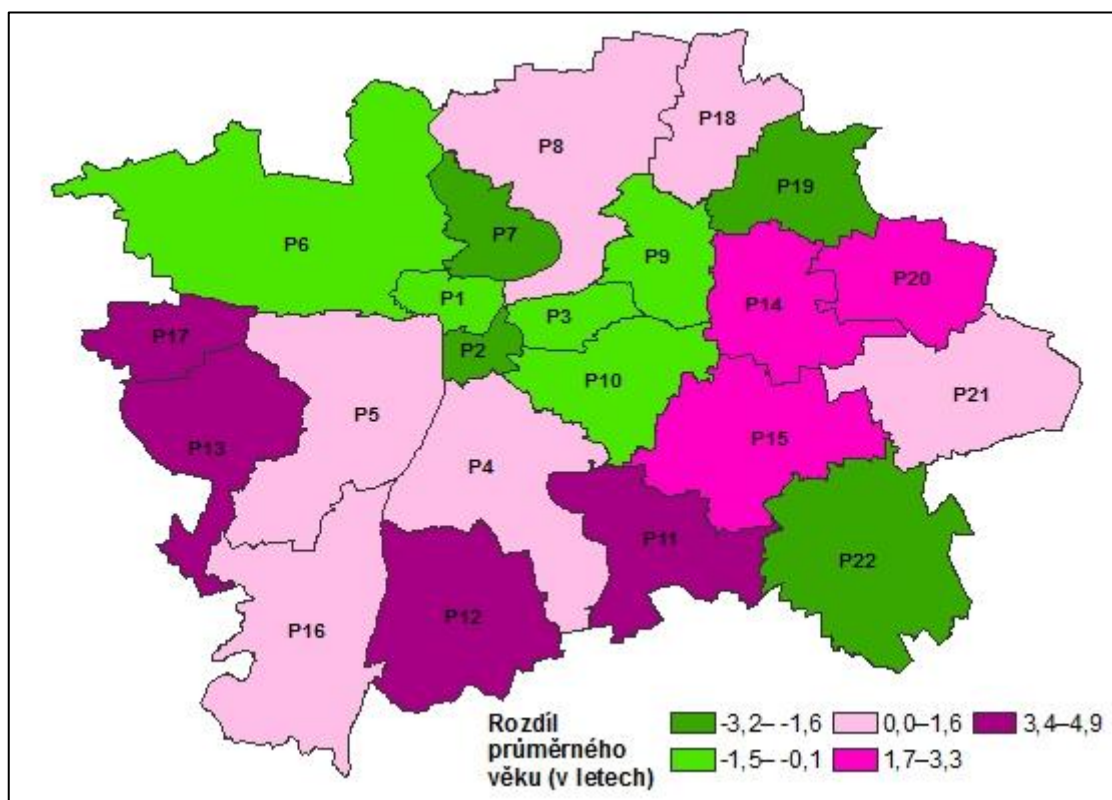
²⁴ S výjimkou Prahy 11 u mužů, která se svým nárůstem průměrného věku dostala mezi správní obvody s nejvyšší hodnotou ukazatele.

Obr. 19 – Rozdíl průměrného věku mužů ve správních obvodech Prahy mezi rokem 2001 a 2013

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

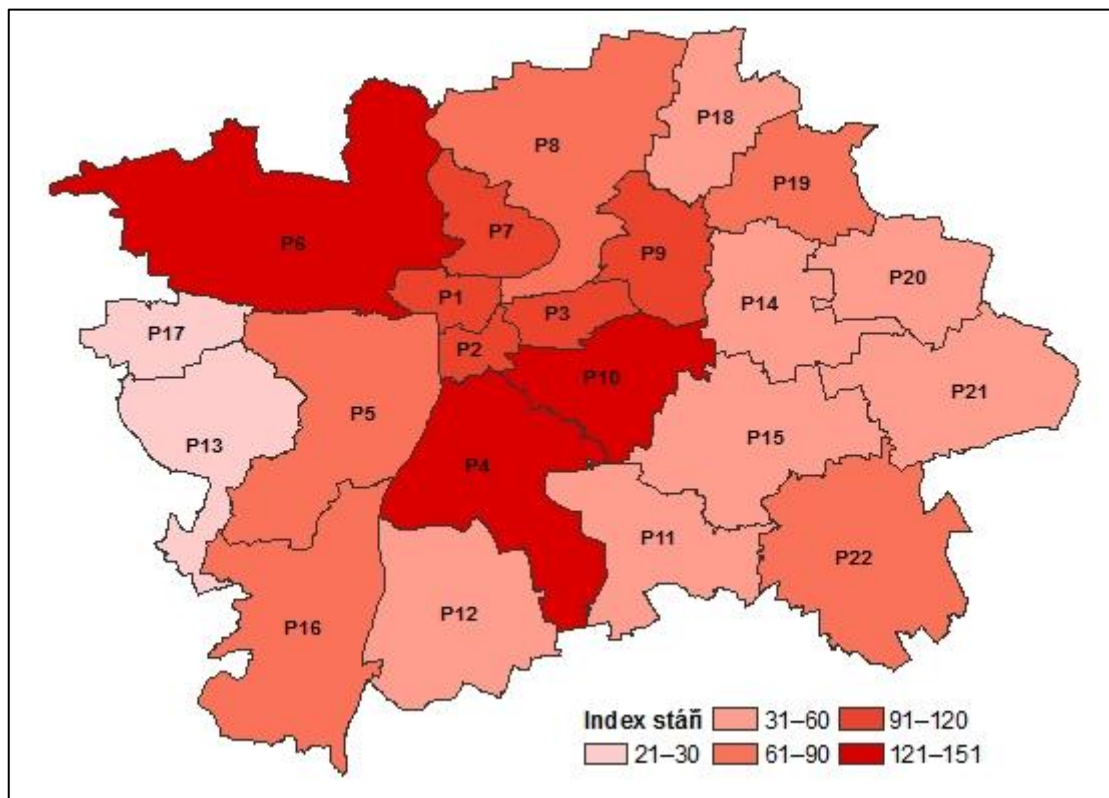
Obr. 20 – Rozdíl průměrného věku žen ve správních obvodech Prahy mezi rokem 2001 a 2013

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Dalším ukazatelem dobře popisujícím proces stárnutí je index stáří. Dalo by se předpokládat, že nejvyšší hodnoty bude mít index stáří v městském centru, díky nižší úrovni plodnosti. Není na tom však v porovnání s jinými částmi tak špatně, neboť v městském centru v roce 2001 na 100 osob do věku devatenácti²⁵ let spadá v maximu 120 osob šedesáti pěti let a starších, jak je pozorovatelné na obrázku číslo 21. Nejpriznivější je situace na západě města, kde na Praze 13 a 17 je starších osob na 100 dětí jen okolo pouhých třiceti. Nejvyšší poměr starších osob vůči dětské složce, tedy sahající až k 150, je na území Prahy 4, 6 a 10. Jak nejvyšší, tak nejnižší oblasti výskytu silně korespondují průměrným věkem v témže roce.

Obr. 21 – Index stáří ve správních obvodech Prahy v roce 2001

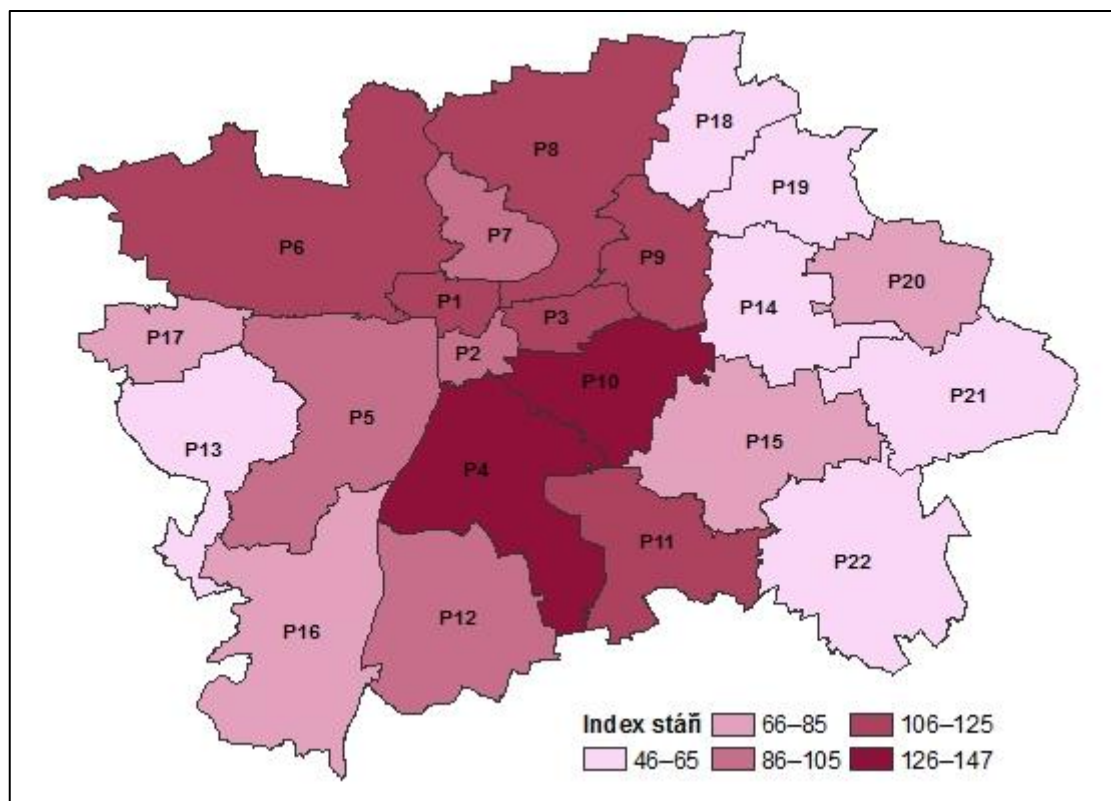
Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Už při pohledu na maximální hodnoty indexu stáří ve správních obvodech v roce 2001 a 2013 (obr. 21 a 22) je zřejmé, že Praha za období nijak výrazně nezestárla. Nárůst²⁶ se spíše realizuje pomalým stárnutím nejmladších správních obvodů, což je pozorovatelné na nárůstu nejnižší hodnoty o 25 starších osob na 100 osob ve věku dětském. Mezi obvody s nejvyšším tímto poměrem znovu spadá Praha 4 a Praha 10, avšak obě si v ukazateli spíše mírně polepšily. K obvodům s nejnižším indexem stáří patří i v roce 2013 Praha 13, společně s pásmem správních obvodů táhnoucím se od severu k jihozápadu po okraji Prahy. Můžeme tvrdit, že tyto části Prahy mají potenciál k pomalejšímu stárnutí populace oproti jiným správním obvodům hlavního města Prahy a to z velké části proto, že se zde rodí více dětí než ve vnitřních částech města. Tato skutečnost může být způsobena jak typem výstavby, tak větším klidem nebo příjemnějším prostředím.

²⁵ Včetně devatenáctiletých.

²⁶ Lze podrobněji sledovat v příloze číslo 14.

Obr. 22 – Index stáří ve správních obvodech Prahy v roce 2013

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Kapitola 6

Strategie a politiky správních obvodů města Prahy zaměřené na demografickou strukturu obyvatelstva

Ačkoli populační a rodinné politiky jsou problematikou řešenou na vyšších úrovních než na mnou zkoumaných správních obvodech hlavního města, existují oblasti, kterými mohou i nižší územně-správní celky částečně ovlivnit strukturu svého obyvatelstva ať už přirozenou měnou, nebo měnou mechanickou, tedy migrací. Politikami a strategiemi se již zabývám v rámci 4. kapitoly, je třeba ale podotknout, že se nejedná ani o politiky nižších územních celků, ani o politiky cíleně zaměřené přímo na demografické charakteristiky. Je zcela jasné, že nižší celky mají v tomto ohledu poměrně malou působnost, avšak určitým okruhům mohou přikládat různou důležitost. Tato část práce je zaměřena zejména na analýzu vlastního výběrového šetření mezi městskými částmi hlavního města Prahy, ale také syntézu těchto výsledků s předchozí analytickou částí.

6.1 Výběrové šetření o politikách a strategiích správních obvodů Prahy

Speciálně pro účely této práce bylo provedeno dotazníkové šetření s názvem *„Politiky správních obvodů hlavního města Prahy“*. Dotazník měl formu online formuláře²⁷, který byl rozeslán respondentům k vyplnění na jejich e-mailové adresy a skládal se ze tří sekcí, kde se nacházelo celkem 16 otázek a 14 podotázek. Jeho přesné znění můžete najít v příloze č. 15. Jeho účelem bylo poskytnutí náhledu na to, jaké problémy, blíže či vzdáleněji spjaté s demografickou strukturou, jsou pro zastupitele správních obvodů důležité. Otázky v dotazníku se zaměřovaly na základní tři okruhy – přizpůsobení správního obvodu pro život mladých rodin, přizpůsobení starším osobám a obecná příjemnost nezávislá na věku, avšak i tak důležitá například při rozhodování o budoucím místě bydliště.

---

²⁷ Pomocí Google Docs.

6.1.1 Metodika dotazníku

Dotazník byl sestaven formou škál, kde v první části měli respondenti na škále od 1 do 5 zaškrtnout, nakolik důležitá či relevantní je pro ně daná problematika, přičemž 1 znamená irelevantnost či nedůležitost a 5 značí vysokou prioritu uvedené oblasti. V druhé části měli respondenti v návaznosti na otázky části první zaškrtnout, zda považují problematiku popsanou danou otázkou primárně relevantní k řešení v rámci správního obvodu, samosprávy hlavního města Prahy nebo v rámci soukromého sektoru. Třetí část byla pouze doplňující a dotazovala se, zda respondenti při rozhodování o uvedených tématech využívají poznatků populačních prognóz, případně z jakých zdrojů. U všech tří sekcí byla možnost zaškrtnout pouze jednu odpověď.

Jako respondenti byli vybráni zástupci samosprávy jednotlivých městských částí. Městské části byly vybrány z důvodu, protože samospráva na úrovni správních obvodů neexistuje. Zde již narážíme na první problém, neboť ne vždy se území správního obvodu také rovná území městské části, respektive v některých případech jsou správní obvody tvořeny více městskými částmi. V rámci zachování konzistence sledovaných úrovní v této práci jsem se rozhodla, že oslovím městské části Praha 1–22 a u správních obvodů s více městskými částmi budu brát odpovědi vybraných městských částí jako reprezentanty správního obvodu jako celku. Respondenti pak byli osloveni v několika vlnách skrze jejich e-mailové adresy. V první vlně byli osloveni pouze tajemníci městských částí²⁸. Návratnost první vlny byla však velmi nízká, odpověděli pouze 3 zastupitelé, tudíž druhá, třetí a čtvrtá vlna byla rozšířena o tiskové mluvčí a starosty městských částí, aby se zajistila alespoň minimální návratnost pro zpracování dat. Finální návratnost byla 18 respondentů, z toho dvakrát nastala situace, že dotazník byl vyplněn dvěma osobami ze stejné městské části. Návratnost správních obvodů byla tedy 73 %, respektive 82 %. Návratnost respondentů celkově byla ovšem markantně nižší, neboť obdeslaných bylo celkem 52 adres, což se rovná návratnosti 35 %. Zde je však na místě dodat, že se zastupitelé snažili dotazníky předávat například více uvědomělým osobám, tudíž se v mnoha případech nejednalo o neochotu vyplnění a poslední údaj je tak spíše jen orientační.

Další problematickou stranou dotazníku je jeho zaměření na subjektivní hodnocení jednoho zastupitele o relevantnosti či důležitosti okruhů zkoumání. Tento bod byl důvodem nejedné kritiky a rozpaků nad vyplněním. Dotazník byl takto sestaven zejména z toho důvodu, že pokud by se mělo dosáhnout maximální míry objektivity, muselo by být provedeno mnohem rozsáhlejší šetření, které by bylo náročnější jak na přátelskost vyplňování, tak na samotné zpracování výsledků. Výsledky by pak musely být srovnány se skutečně realizovanými programy či jinými aktivitami v rámci správního obvodu. Také se odvážím tvrdit, že rozsáhlejší šetření by mělo výrazně nižší návratnost. Ve většině případů toto vysvětlení rozptýlilo zmíněné pochybnosti, avšak v pár případech se zastupitelé i tak rozhodli dotazník nevyplnit.

Analýza dotazníku probíhala jako analýza celkového dosaženého skóre první části dotazníku v rámci správních obvodů, také byl využit klasický aritmetický průměr jednotlivých otázek té samé části. Počítalo se také průměrné skóre v rámci tematických okruhů, kde do prvního okruhu spadají otázky 1.–4., které jsou zaměřené na podmínky mladých rodin, do

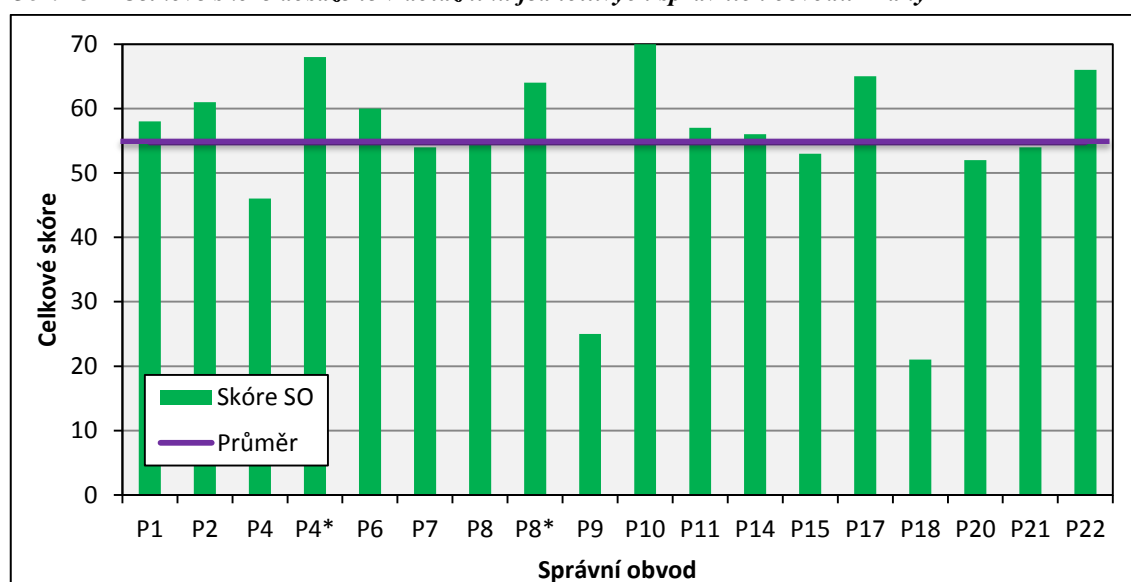
²⁸ V případech, že pozice tajemníka v té době nebyla zastoupena, jeho zástupce, či starosta městské části.

druhého spadají otázky 5.–9., které jsou orientovány na podmínky seniorů a v třetím okruhu se nachází otázky 10.–14., podmiňující obecnou příjemnost necílenou na určitou věkovou skupinu.

6.1.1 Výsledky výběrového šetření

Jak již bylo zmíněno, v rámci analýzy byly použity skóre z první části dotazníku. Celkově dosažené skóre správních obvodů můžeme pozorovat na obrázku číslo 23. Zde také můžeme vidět, z jakých správních obvodů se mi nedostalo odpovědí na dotazník, tedy z Prahy 3, 5, 12, 13, 16 a 17. Naopak za správní obvod Prahy 4 a Prahy 8 se nám dostalo odpovědí dokonce od dvou osob²⁹. Maximálním možným dosaženým skóre je 70, což naznačuje, že všechny problematiky pokryté v dotazníku mají vysokou důležitost. Tento stav byl deklarován pouze na území Prahy 10. Oproti tomu výrazně podprůměrné jsou svou deklarací Praha 9 a Praha 18³⁰. Obecně se dá předpokládat, že bude hodnota v rámci dotazníku spíše nadhodnocena, neboť zastupitelé by jen velmi neradi přiznali, že pro ně jakákoli oblast není důležitá vůbec. Zároveň je zajímavé i samotné zjištění, že existuje distinkce i v rámci stejných správních obvodů, která může být způsobena nejasnými cíli v rámci celku, nebo jen jinou osobní preferencí.

Obr. 23 – Celkové skóre dosažené v dotazníku jednotlivých správních obvodů Prahy

Poznámka: * zde značí druhého respondenta v rámci stejného správního obvodu.

Zdroj: Výběrové šetření, vlastní výpočty

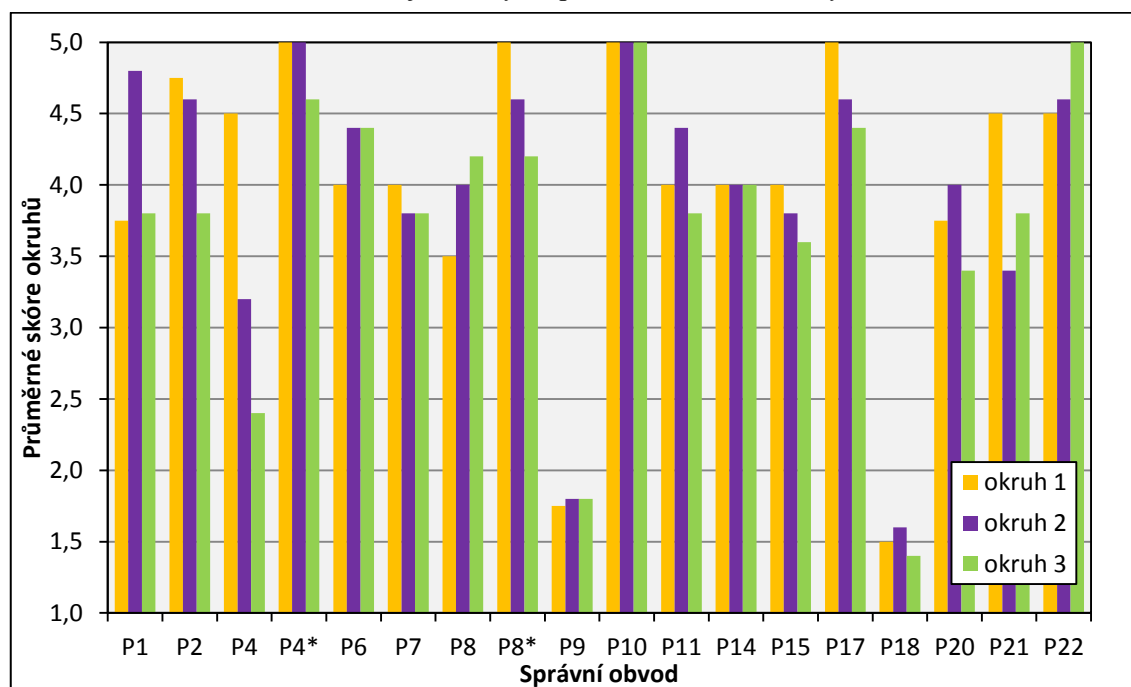
Větší výpovědní hodnotu může mít rozložení celkového skóre na jednotlivé okruhy, tedy zaměření na rodiny, na starší a na obecnou příjemnost. Průměrné skóre okruhů je vyobrazeno na obrázku číslo 24. Obecně má nejvyšší prioritu okruh první s průměrným skóre všech obvodů rovným 4, následuje okruh druhý, s průměrným skóre 3,9 a třetí okruh má pak celkový průměr 3,7. Maximální důležitost v prvním okruhu deklarují hned 4 správní obvody, u druhého a třetího okruhy dva. Zajímavé jsou profily centrálních městských obvodů, které mají obecně nižší skóre třetího okruhu, což je ale velmi pravděpodobně způsobeno faktem, že na jejich území otázky na zajišťování dostupnosti nákupních center nebo proaktivní snaha o lepší dopravní pokrytí nejsou

²⁹ Označení hvězdičkou.

³⁰ Ze zvědavosti jsem vznesla dotaz, zda osoby vyplňující dotazník neobrátili hodnocení škály, avšak odpovědi se mi nedostalo.

zcela relevantní. Naopak u okrajové Prahy 22 je třetí okruh důležitější než první dva. Za povšimnutí také stojí skutečnost, že i přes již prokázané stárnutí obyvatelstva ve všech správních obvodech, pouze v pěti obvodech má druhý okruh největší prioritu ze všech okruhů³¹. Teoreticky může být tento fakt vyvažován vyšší orientací na okruh první, avšak všechny správní obvody by se měly co nejaktivněji připravovat na nárůst populace ve starších věcích.

Obr. 24 – Průměrná skóre okruhů v jednotlivých správních obvodech Prahy

Poznámky: * zde značí druhého respondenta v rámci stejného správního obvodu.

Okruh 1 se zaměřuje na podmínky mladých rodin,

okruh 2 se orientuje na podmínky seniorů a

okruh 3 je namířen na obecnou příjemnost správního obvodu.

Zdroj: Výběrové šetření, vlastní výpočty

Jak bylo již zmíněno, v rámci druhé části jsem se dotazovala, zda je otázkou dotčená problematika relevantní pro správní obvod, samosprávu hlavního města, nebo pro soukromý sektor. Deklarovanou distribuci vlivu v jednotlivých okruzích můžeme pozorovat v tabulce číslo 9. Rozložení se dle respondentů v rámci okruhů liší. Nejvyšší vliv dle nich mají správní obvody u prvního okruhu, který se zaměřuje na potřeby mladých rodin, a to téměř 75 %. O trochu méně mají vliv u druhého okruhu, ovšem ve třetím je to už jen pouhých 50 %. Zde pravděpodobně budou mít vliv již zmíněné otázky na dopravu nebo na dostupnost nákupních center, neboť na to mohou mít již větší vliv hlavní město společně se soukromým sektorem.

Tab. 9 – Deklarovaná primární zodpovědnost jednotlivých subjektů v rámci okruhu

Primární zodpovědnost	Okruh 1	Okruh 2	Okruh 3
Správní obvod	74 %	67 %	50 %
Hlavní město Praha	19 %	28 %	38 %
Soukromý sektor	7 %	5 %	12 %

Zdroj: Výběrové šetření, vlastní výpočty

³¹ Zde počítám i SO která mají maximální hodnoty více okruhů.

Při propojení dat z první a druhé části dotazníku jsem se snažila dojít k zjištění, zda existuje nějaká souvislost mezi průměrným skórem otázky a podílem pocitu primární zodpovědnosti správního obvodu otázky. Bylo prokázáno³², že existuje vztah mezi těmito dvěma proměnnými a tento vztah byl prokázán jako signifikantní. Korelační koeficient se rovná 0,63, což můžeme interpretovat tak, že v 63 % platí, že čím větší má správní obvod v problematice vliv, tím větší je i důležitost, kterou jí přikládá.

Je poměrně potěšujícím faktem, že s výjimkou dvou správních obvodů jsou využívány poznatky populačních prognóz v rámci rozhodování správního obvodu. Nejčastějším uváděným zdrojem je Český statistický úřad, dále Demografická studie hlavního města Prahy, Strategický plán hlavního města Prahy, údaje z Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, Komunitní plány, SWOT³³ analýzy, aj. Některé správní obvody si dokonce nechávají zpracovat vlastní demografické analýzy, některé si je vypracovávají samy.

Poslední částí analýzy dotazníku byla syntéza s vybranými demografickými charakteristikami, která měla sloužit k účelu vytvoření určité typologie správních obvodů. Logicky bylo tedy analyzováno jen těch 16 správních obvodů, jejichž reprezentanti vyplnili dotazník. Zároveň po Prahu 4 a Prahu 8 byl vybrán více relevantní reprezentant³⁴ a jen jeho odpovědi byly zahrnuty do finální shlukové analýzy. Pro kontrolu byli v první clusterové analýze zahrnuti oba, avšak aby nedocházelo k vyššímu vlivu těchto správních obvodů při průměrování ukazatelů v rámci shluků, byl vždy jeden z nich vyřazen. Byla znovu použita shluková analýza, do níž vstupovaly průměrné skóry okruhů z dotazníku, index stáří, průměrný věk, úhrnná plodnost a celková naděje dožití při narození. Vzhledem ke skutečnosti, že dotazník byl vyplněn v roce 2015, pro ukazatele byl vybrán nejbližší rok z vypracované analýzy, tudíž rok 2013 a pro naději dožití při narození období 2008–2013.

Tab. 10 – Shluky správních obvodů podle průměrného skóru okruhů a vybraných demografických ukazatelů

Shluk	Správní obvody shluku	Okruh 1	Okruh 2	Okruh 3	Index stáří	Průměrný věk	Úhrnná plodnost
1	P1, P4, P6	4,08	4,13	3,53	128	43,6	1,21
2	P7, P8, P10, P11, P15	4,10	4,20	4,08	109	42,3	1,52
3	P2, P14, P17, P20, P21, P22	4,42	4,20	4,07	69	39,4	1,39
4	P18, P9	1,63	1,70	1,60	86	40,0	1,31

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření, vlastní výpočty, výpočty v programu SPSS

³² Jak v programu SPSS, tak v Excelu.

³³ Strength, Weaknesses, Opportunities and Threats analysis – analýza silných stránek, slabin, příležitostí a hrozeb.

³⁴ Na základě pracovní náplně bližší problematice pokryté dotazníkem.

Poté, co byly proměnné standardizovány na z-skóry nám shluková analýza³⁵ vytvořila 4 shluky³⁶, jejich střední hodnoty můžeme pozorovat v tabulce číslo 10 a dendrogram je k nahlédnutí v příloze 16. Střední délka života při narození nevykazovala signifikantní rozdíly mezi jednotlivými shluky, tudíž byla z analýzy vyjmuta. První shluk je typický zejména vysokým průměrným věkem a indexem stáří. Úhrnná plodnost je zde ze všech shluků nejnižší. Jedná se tedy o správní obvody s nejstarší věkovou strukturou a to se i zrcadlí v těchto obvodech nejvyšším průměrném skóru druhého okruhu, který je zaměřen právě na osoby starších věků. Poměrně vysoký je zde i skór okruhu prvního což značí, že i když je na jejich území úhrnná plodnost neveliká, není zastupitelům tento fakt lhostejný a snaží se situaci rodin zlepšovat. Oproti tomu zaznamenává první shluk nižší skóre třetího okruhu, což však může být způsobeno například faktem, že obecná infrastruktura je zde již na poměrně dobré úrovni. Druhý shluk je průměrem i podílem starších osob na dětskou složku mladší, nachází se zde také nejvyšší hodnoty úhrnné plodnosti ze všech čtyř shluků. Nejvyšší průměrný skór připadá na druhý okruh, čímž pravděpodobně správní obvody reagují na starší věkovou strukturu. Lhostejné jim nejsou ani problematiky prvního a třetího, které jsou v rámci shluku průměrem téměř vyvážené. Třetí shluk je shlukem průměrně nejmladším, má nejmenší index stáří i průměrný věk obyvatelstva. Úhrnná plodnost je v něm také na vyšší úrovni, což může být důsledkem či příčinou skutečnosti, že zastupitelé zde přikládají nejvyšší důležitost právě prvnímu okruhu, zaměřujícímu se na rodiny s dětmi. Tento shluk obecně stojí v popředí při hodnocení důležitosti všech okruhů, což může mít pozitivní vliv jak na věkovou strukturu, tak na počet dětí narozených na jejich území. Poslední, čtvrtý shluk je zastoupen správními obvody mírně staršími než shluk třetí, také s mírně nižší úhrnnou plodností. Je mu zejména specifická apatie buď k samotným okruhům, nebo k samotnému vyplňování dotazníku.

Zajímavým faktem, je, že u vytvořených shluků nelze sledovat spojitosti mezi počtem dětí na ženu v reprodukčním období a věkovou strukturou. Dalo by se logicky předpokládat, že správní obvody s průměrně mladší populací by mohly mít i vyšší úroveň plodnosti. Tento předpoklad však u námi analyzovaných dat neplatí. Informačně doplňující by mohly být získané odpovědi od zastupitelů ze zbylých správních obvodů, na kterých by se platnost typologie mohla potvrdit, či vyvrátit.

---

³⁵ Metodou Ward.

³⁶ Jejich územní rozložení je zobrazeno v příloze číslo 17.

Kapitola 7

Závěr

Nemnoho prací se zabývá populačním vývojem jednotlivých správních obvodů hlavního města Prahy. Tomuto faktu jistě přispívá, že současné členění je aktuální pouze po dobu 14 let, tudíž na komparace v širším měřítku si budeme muset počkat. Tato práce se zaměřila na komparaci demografických charakteristik za dostupné období, tedy mezi roky 2001 a 2013. Mezi zkoumané charakteristiky patřila úmrtnost, porodnost, migrace a stárnutí obyvatelstva, které je specifickým zejména městům vlastní.

Po představení základních teoretických konceptů bylo v rámci analytické části zjištěno, že se úmrtnostní podmínky v Praze za toto období zlepšily. Střední délka života zde stoupá, přičemž u mužů rychleji než u žen. Nejvyšší nárůst naděje dožití při narození se u mužů ve sledovaném období odehrál na Praze 13, a to o téměř 4 roky, u žen na Praze 21 o 2,5 roku. U mužů byl tento vzestup realizován zlepšením úmrtnostních poměrů ve věkové skupině 15–64, ale také v kategorii 65+. Pro ženy byla nejstarší kategorií primárním původem vzrůstu, zajímavé však je, že pro skupinu nemladších žen byl zaznamenán pokles, který dokonce mírně zbrzdňoval nárůst ukazatele. Nemůžeme však tvrdit, že by se dal najít trend v úrovni naděje dožití při narození v závislosti na vzdálenosti od městského centra.

Praha je dlouhodobě místem s nízkou úhrnnou plodností. To je dokumentováno i v počátečním roce analýzy, kdy se úhrnná plodnost mezi správními obvody pohybuje mezi 0,8 a 1,2 dítěte na ženu v reprodukčním období. Do roku 2013 se však tato situace zlepšila a u některých částí hlavního města ukazatel dosahuje až 1,6 dítěte na ženu. Společně s tím byl zaznamenán i nárůst průměrného věku matky při narození dítěte, v jehož důsledku nárůst úhrnné plodnosti může také znamenat jen pozdější realizaci rodičovství ve městě. Průměrně nejstarší matky se nachází na území Prahy 1, kde je také úhrnná plodnost dlouhodobě nejnižší, což nám částečně potvrzuje hypotézu o distinkci městského jádra od jeho okraje. Toto však neplatí o Praze 2, která také patří do historického centra města. Také okrajové části Prahy se mezi sebou v tomto ohledu liší.

Hlavní město bývá často migračně velmi zajímavé, a tak je tomu i u Prahy. Zde se nám poprvé potvrzuje naše hypotéza, neboť centrální části jsou migračně ztrátové, a to zejména migračně vnitřní. Oproti tomu okrajové části jsou migračně atraktivnější, ať vnitřní, tak vnější migračně. Přistěhovalí s předchozím bydlištěm mimo území Prahy bývají mladší než přistěhovalí

z jiného správního obvodu, vystěhovalí, co odchází za hranici města, jsou pak průměrně starší, než ti, co se stěhují do jiné části města.

Ač Praha v předchozích dekádách stárла velmi rychle, ve zkoumaném období se jí celorepublikový průměr rychle blíží, zatímco hlavní město již stárne mírněji. Více zestárly spíše ty správní obvody, které měly na počátku zkoumaného období mladší věkovou strukturu, naopak ty se strukturou starší stárly pomaleji. Lze tedy tvrdit, že ač pražské obyvatelstvo v průměru stále stárne, v rámci stárnutí jednotlivých správních obvodů můžeme pozorovat jasné konvergentní tendence.

Dotazníkové šetření nám poskytlo alespoň drobný náhled, jaké tematiky spřízněné s demografickou strukturou správního obvodu jsou dle zastupitelů důležitější než jiné. V tomto ohledu se v literatuře totiž nachází velká díra, neboť programy jsou zpracovány zejména v celoměstském měřítku. Výsledky jsou spíše orientačního povahy, neb se jedná o dotazník subjektivního charakteru. K více objektivním výsledkům by musel být zpracován například počet realizovaných projektů na území správních obvodů, společně s jejich účinností. Zasloužilo by se také zajistit data i od zbývajících správních obvodů, neboť validitě nepřispívá skutečnost, že šest správních obvodů dotazník nevyplnilo. Tyto obvody ale mohou být do budoucna potenciálně použity jako ověření vytvořené typologie.

Práce má mnoho dalších možností rozpracování, neboť pražské obyvatelstvo je v českém kontextu nejen velmi specifické, či dokonce avantgardní, a to nejen z populačního hlediska. Může se navázat již zmíněným detailním propracováním jednotlivých politik správních obvodů a jejich úspěšnosti, nebo ověřením typologie vzniklé syntézou vybraných demografických ukazatelů a výsledků dotazníkového šetření. Také by mohlo dojít k rozšíření pomocí navázání dat za správní obvody na dokončenou bytovou výstavbu, počty školských zařízení či dostupnost zdravotní a ošetrovatelské péče.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ARRIAGA, E. E. 1984. Measuring and explaining the change in life expectancies. *Demography*. Roč. 21, č. 1, s. 83–96.
- BARTOŇOVÁ, D. 2002. Obyvatelstvo Prahy podle místa narození. *Demografie*. Roč. 44, č. 4, s. 261–267.
- BOHÁČ, A. 1923. *Hlavní město Praha: studie o obyvatelstvu*. Praha: Bursík a Kohout.
- BOURNE, L.S. 1996. Reinventing the suburbs: Old myths and new realities. *Progress in Planning* [online]. Vol. 46, issue 3, s. 163–184 [cit. 2015–05–04]. ISSN 03059006. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/0305900696888684>
- BOURNE, L. 1971. *Internal structure of the city: readings on space and environment*. New York: Oxford University Press, viii, 528 s.
- BRIS. 2015. ANOVA – Analýza rozptylu. In: *Statistika I* [online]. [cit. 2015–07–16]. Dostupné z: <http://homel.vsb.cz/~bri10/Teaching/Statistika%201/Kapitola%2010.PDF>
- BRUNN, Stanley D. WILLIAMS, Jack F. (ed.). 1983. *Cities of the World: World Regional Urban Development*. New York: Harper & Row. ISBN 0060410280.
- ČERMÁK, Z. 2005. Migrace a suburbanizační procesy v České republice. *Demografie* [online]. Roč. 47, č. 3, s. 169–176 [cit. 2015–06–12]. ISSN 00118265.
- ČESKÁ REPUBLIKA. 1999a. *Zákon o azylu*. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1999&typeLaw=zakon&What=Rok>
- ČESKÁ REPUBLIKA. 1999b. *Zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů*. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1999&typeLaw=zakon&What=Rok>
- Členění Prahy. 2014. In: *Praha.cz: vše o životě v Praze* [online]. [cit. 2015–06–15]. Dostupné z: <http://www.praha.cz/mesto-praha/cleneni-prahy>
- ČSÚ. 2006. *Demografická ročenka České republiky – 2005: Metodické poznámky* [online]. [cit. 2015–07–09]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie_2009_1990
- ČSÚ. 2014. *Demografická ročenka České republiky – 2013: Metodické poznámky* [online]. [cit. 2015–07–09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2013-r9dwy2nt35>

- ČSÚ. 1997. *Lexikon hlavního města Prahy 1997*. Praha: Český statistický úřad. ISBN 8072230115.
- ČSÚ. 2008. *Lexikon hlavního města Prahy 2009*. Praha: Český statistický úřad. ISBN 9788025019900.
- DAVIS, Judy S., Arthur C. NELSON a et AL. 1994. The new 'burbs. The exurbs and their implications for planning policy. *Journal of the American Planning Association* [online]. Roč. 60, č. 1, s. 45–59 [cit. 2015–05–06]. ISSN 01944363. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&an=941111157&scope=site>
- DYBOVÁ, B. 1989. Stárnutí populace a důchodové zabezpečení. *Demografie*. Roč. 31, č. 4, s. 323–329. ISSN 0011-8265.
- HAMNETT, C. 1984. Gentrification and residential location theory: a review and assessment. In: HERBERT, D.T. (ed.). *Geography and the urban environment: progress in research and applications*. Vol. 6. London: John Wiley, s. 283–319. ISBN 0471904171.
- HARTMANOVÁ, H. a P. FESENKO. 1970. Úmrtnostní tabulky. *Demografie*. Roč. 15, č. 3, s. 235–241.
- HEXNER, M. a K. KIBIC. MAIER, K. (ed.). 1998. *Urban development of Prague: history and present issues*. Vyd. 1. Praha: ČVUT, 141 s., [16] s. obr. příl. ISBN 8001018415.
- HORÁKOVÁ, I. 2002. Suburbanizace či urbanizace? Nová bytová výstavba v Praze a jejím okolí. *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. Praha: Ústav pro ekopolitiku, s. 157–169. ISBN 80-901914-9-5.
- CHAMPION, Tony. 2001. Urbanization, Suburbanization, Counterurbanization and Reurbanization. In: PADDISON, Ronan (ed.). *Handbook of Urban Studies*. London: SAGE, s. 143–162. ISBN 0-8039-7695-X.
- CHESHIRE, P. 1995. A new phase of urban development in western Europe? The evidence for the 1980s. *Urban Studies (Routledge)* [online]. Roč. 32, č. 7, s. 1045–1063 [cit. 2015–05–09]. ISSN 00420980. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&an=9510061710&scope=site>
- INSTITUT PLÁNOVÁNÍ A ROZVOJE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. 2014. *Územní plán hlavního města Prahy : metropolitní plán: koncept odůvodnění (první část)*. Praha: Kancelář metropolitního plánu. ISBN 9788087931066.
- JOHNSTON, R. 2000. *The dictionary of human geography*. 4th ed. Malden, Mass.: Blackwell Publishers, xvii, 958 p. ISBN 0631205616.
- KALIBOVÁ, K. 1997. *Úvod do demografie*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0222-9.
- KOLEKTIV KATEDRY URBANISMU FA. 1980. *Urbanismus zonální, sídelní, regionální struktury a jejich územní plánování*. 1. vydání. Praha: ČVUT. ISBN 55-452-80.
- KUČA, K. 2002. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Libri, 671 s. ISBN 807277039x.
- KUČERA, J. 2015. Hierarchické metody shlukování. In: *Shluková analýza* [online]. [cit. 2015–07–16]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/172767/fi_b/5739129/web/web/hiermet.html
- KUČERA, M. 2002. Pražská sídliště. *Demografie*. Roč. 44, č. 4, s. 268–270.

- LAŠŤOVKOVI, B. a M. 2005. *Plán Prahy podle indikačních skic stabilního katastru (1840–1842)*. Vyd. 1. Dolní Břežany: Scriptorium, lxxi, 407 s. ISBN 8086852059.
- MÉSZÁROS, J. 2000. Metodický materiál: Výpočet úmrtnostných tabuliek: výpočet stratených rokov života úmrtím. [online]. Bratislava: Inštitút informatiky a štatistiky [cit. 2015–07–14]. Dostupné z: http://www.infostat.sk/vdc/pdf/metodika_ut.pdf
- MUSIL, J. 1977. Demografická Struktura a vývoj Prahy. *Sociologický časopis* [online]. Roč. 13, č. 1, s. 28–38 [cit. 2015–06–11]. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/41129121?&seq=1#page_scan_tab_contents
- MUSIL, J. 1993. Changing Urban Systems in Post-communist Societies in Central Europe: Analysis and Prediction. *Urban Studies* [online]. Vol. 30, issue 6, s. 899–905 [cit. 2015–06–12]. ISSN 00420980. Dostupné z: <http://usj.sagepub.com/cgi/doi/10.1080/00420989320080841>
- MUSIL, J. 1985. *Lidé a sídliště*. Praha: Svoboda.
- MUSIL, J. 2002. Pražská společnost na přelomu 20. století. *Demografie*. Roč. 44, č. 4, s. 272–275.
- OUŘEDNÍČEK, M. 2007. Differential Suburban Development in the Prague Urban Region. *Geografiska Annaler: Human Geography* [online]. 89B, č. 2, s. 111–125 [cit. 2015–06–12]. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/~slamak/>
- OUŘEDNÍČEK, M. 2003. Suburbanizace Prahy. *Sociologický časopis* [online]. Roč. 39, č. 2, s. 235–253 [cit. 2015–06–12]. ISSN 0038-0288. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/~slamak/>
- OUŘEDNÍČEK, M. a L. SÝKORA. 2002. Současné změny rozmístění obyvatelstva v sociálně prostorové struktuře Prahy. *Demografie*. Roč. 44, č. 4, s. 270–272. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/~slamak/>
- PACIONE, M. 2001. *Urban Geography: A Global Perspective*. 3. London: Taylor & Francis Group. ISBN 0415462029.
- PADDISON, R. (ed.). 2001. *Handbook of Urban Studies*. London: SAGE. ISBN 0-8039-7695-X.
- PARK, R. E., R. MCKENZIE, E. W. BURGESS a M. JANOWITZ. 1992. *The City: [suggestions for investigation of human behavior in the urban environment]*. Chicago: University of Chicago Press, viii, 239 s. ISBN 0226646114.
- PAVLÍK, Z. 2002. Demografický vývoj Prahy od poloviny 19. století do poloviny 20. století. *Demografie*. Roč. 44, č. 4, s. 248–252.
- PAVLÍK, Z., A. ŠUBRTOVÁ a J. RYCHTAŘÍKOVÁ. 1986. *Základy demografie: celostátní vysokoškolská příručka pro studenty přírodovědeckých, ekonomických, filozofických a lékařských fakult*. 1. vyd. Praha: Academia, 732 s.
- PICHLER-MILANOVIČ, N., M. GUTRY-KORYCKA a D. RINK. 2008. Sprawl in the Post-Socialist City: The Changing Economic and Institutional Context of Central and Eastern European Cities. *Urban Sprawl in Europe*. Oxford: Blackwell Publishing, s. 102–135. ISBN 9781405139175.

- Průměrný věk žen při porodu. 2011. In: *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2015–07–16].
Dostupné z: <http://apl.czso.cz/ode/tab/tps00017.htm>
- RYCHTAŘÍKOVÁ, J. 2002. Hlavní rysy demografického vývoje Prahy po druhé světové válce. *Demografie*. Roč. 44, č. 4, s. 255–261.
- SMITH, N. 1987. Gentrification and the Rent Gap. *Annals of the Association of American Geographers* [online]. Roč. 77, č. 3, s. 462–465 [cit. 2015–06–12]. ISSN 00045608. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&an=12903677&scope=site>
- Stěhování. 2001. In: *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2015–07–16]. Dostupné z: <https://web.natur.cuni.cz/~mak/gos/demmetodika/www.czso.cz/cz/cisla/0/02/020100/stehovan.htm>
- ŠIMON, M. a M. OUŘEDNÍČEK. 2010. Migrace na venkov a kontraurbanizace: Přehled konceptů a diskuze jejich relevance pro výzkum v Česku. In: *Geografie pro život ve 21. století: Sborník příspěvků z XXII. sjezdu České geografické společnosti pořádaného Ostravskou univerzitou v Ostravě 31. srpna – 3. září 2010*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, s. 738–743. ISBN 978-80-7368-903-2. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/~slamak/>
- TURBA, M. 2000. *Strategický plán hlavního města Prahy*. Praha: Útvar rozvoje hl. m. Prahy.
- Úmrtnostní tabulky – Metodika. 2015. In: *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2015–07–14]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/umrtnostni-tabulky-metodika>
- ÚTVAR ROZVOJE HL. M. PRAHY. 1998. *Strategický plán hlavního města Prahy: koncept 1998*. Praha: Útvar rozvoje hl. m. Prahy.
- ÚTVAR ROZVOJE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. 1999. *Územní plán hlavního města Prahy: průvodní zpráva*. Praha: Útvar rozvoje hl. m. Prahy, 124 s.
- VAN DEN BERG, L. 1982. *Urban Europe: A Study of Growth and Decline*. 1st ed. New York: Pergamon Press, v. 1. ISBN 008023156x1.
- VOTRUBEC, Ctibor. 1980. *Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě*. Praha: Academica. ISBN 21-016-80.
- WARNES, Anthony M. 1994. Cities and elderly people: Recent population and distributional trends. *Urban Studies (Routledge)* [online]. Roč. 31, 4/5, s. 799–816 [cit. 2015–05–27]. ISSN 00420980. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&an=9411076699&scope=site>
- Zákon ze dne 13. dubna 2000 o hlavním městě Praze č. 131/2000 Sb. 2000. 1802–1872. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=2000&typeLaw=zakon&What=Rok&stranka=11>
- Zákon ze dne 9. dubna 1960 o územním členění státu. 1960. 98–100. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1960&typeLaw=zakon&What=Rok&stranka=8>

SEZNAM POUŽITÝCH DATOVÝCH ZDROJŮ

- Demografické ročenky České republiky 1990–2013. ČSÚ [online]. 1990–2014 [cit. 2015–07–16]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/casova_rada_demografie_2009_1990
- Demografická ročenka měst – 2013. ČSÚ [online]. 2014 [cit. 2015–07–16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-mest-2013-a3uhshx3k1>
- NUMERI PRAGENSES – Statistická ročenka hl.m. Prahy – 2010. ČSÚ [online]. 2010 [cit. 2015–07–16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/numeri-pragenses-statisticka-rocenka-hlm-prahy-2010-qhchn27zpf>
- NUMERI PRAGENSES – Statistická ročenka hl.m. Prahy – 2011. ČSÚ [online]. 2011 [cit. 2015–07–16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/numeri-pragenses-statisticka-rocenka-hlm-prahy-2011-vuerg2ws9y>
- Statistická ročenka hl. m. Prahy – 2014. ČSÚ [online]. 2014 [cit. 2015–07–16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-hl-m-prahy-2014-xv0g4bnhfc>
- Údaje o přirozené a mechanické změně a bilance obyvatelstva za správní obvody hlavního města Prahy, poskytnuté na vyžádání pod záštitou Katedry demografie a geodemografie PŘF UK. ČSÚ. 2015

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Současné územně-správní členění hlavního města Prahy.....	72
Příloha 2 – Příspěvky jednotlivých efektů na změně naděje dožití při narození ve správních obvodech Prahy mezi obdobími 2002–2007 a 2008–2013 pro jednotlivé pohlaví a věkové kategorie	74
Příloha 3 – Nárůst úhrnné plodnosti na území správních obvodů Prahy mezi rokem 2002 a rokem 2013	76
Příloha 4 – Matice korelací proměnných vstupujících do shlukové analýzy specifických plodností ve správních obvodech Prahy v roce 2013	76
Příloha 5 – Dendrogram shlukové analýzy specifických plodností ve správních obvodech Prahy v roce 2013, Wardova metoda	77
Příloha 6 – Územní rozložení shluků ze shlukové analýzy specifických plodností ve správních obvodech Prahy v roce 2013	77
Příloha 7 – Matice korelací proměnných vstupujících do shlukové analýzy průměrného věku matky při narození dítěte a úhrnné plodnosti správních obvodů Prahy v roce 2013	78
Příloha 8 – Dendrogram shlukové analýzy průměrného věku matky při narození dítěte a úhrnné plodnosti správních obvodů Prahy v roce 2013, Wardova metoda.....	78
Příloha 9 – Územní rozložení shluků ze shlukové analýzy průměrného věku matky při narození dítěte a úhrnné plodnosti správních obvodů Prahy v roce 2013	79
Příloha 10 – Průměrný věk mužů ve správních obvodech Prahy v roce 2001	79
Příloha 11 – Průměrný věk mužů ve správních obvodech Prahy v roce 2013	80
Příloha 12 – Průměrný věk žen ve správních obvodech Prahy v roce 2001	80
Příloha 13 – Průměrný věk žen ve správních obvodech Prahy v roce 2013	81
Příloha 14 – Nárůst indexu stárí ve správních obvodech Prahy mezi rokem 2001 a 2013	81
Příloha 15 – Dotazník	82
Příloha 16 – Dendrogram shlukové analýzy průměrného skóru v okruhu a vybraných demografických ukazatelů ve správních obvodech Prahy, Wardova metoda	84

Příloha 17 – Územní rozložení shluků ze shlukové analýzy průměrného skóru
v okruhu a vybraných demografických ukazatelů ve správních obvodech
Prahy.....84

Příloha 1 – Současné územně-správní členění hlavního města Prahy

Správní obvod	Městské části	Obce a části obcí
Praha 1	Praha 1	Holešovice (č), Hradčany (č), Josefov, Malá Strana (č), Nové Město (č), Staré Město, Vinohrady (č)
Praha 2	Praha 2	Nové Město (č), Nusle (č), Vinohrady (č), Vyšehrad
Praha 3	Praha 3	Strašnice (č), Vinohrady (č), Vysočany (č), Žižkov (č)
Praha 4	Praha 4	Braník, Hodkovičky, Krč, Lhotka, Michle (č), Nusle (č), Podolí, Vinohrady (č), Vršovice (č), Záběhlice (č)
	Praha–Kunratice	Kunratice
Praha 5	Praha 5	Břevnov (č), Hlubočepy, Jinonice (č), Košíře, Malá Strana (č), Motol, Radlice, Smíchov
	Praha–Slivenec	Holyně, Slivenec
Praha 6	Praha 6	Břevnov (č), Bubeneč (č), Dejvice, Hradčany (č), Liboc, Ruzyně, Sedlec (č), Střešovice, Veleslavín, Vokovice
	Praha–Lysolaje	Lysolaje
	Praha–Nebošice	Nebošice
	Praha–Přední Kopanina	Přední Kopanina
	Praha–Suchdol	Sedlec (č), Suchdol
Praha 7	Praha 7	Bubeneč (č), Holešovice (č), Libeň (č)
	Praha–Troja	Troja
Praha 8	Praha 8	Bohnice, Čimice, Karlín, Kobylisy, Libeň (č), Nové Město (č), Střížkov (č), Troja (č), Žižkov (č)
	Praha–Březiněves	Březiněves
	Praha–Ďáblice	Ďáblice
	Praha–Dolní Chabry	Dolní Chabry
Praha 9	Praha 9	Hloubětín (č), Hrdlořezy (č), Libeň (č), Malešice (č), Prosek, Střížkov (č), Vysočany (č)
Praha 10	Praha 10	Hloubětín (č), Hrdlořezy (č), Malešice (č), Michle (č), Strašnice (č), Vinohrady (č), Vršovice (č), Záběhlice (č), Žižkov (č)
Praha 11	Praha 11	Háje, Chodov
	Praha–Křeslice	Křeslice
	Praha–Šeberov	Šeberov
	Praha–Újezd	Újezd
Praha 12	Praha 12	Cholupice, Kamýk, Komořany, Modřany, Točná
	Praha–Libuš	Libuš, Písnice
Praha 13	Praha 13	Jinonice (č), Řeporyje (č), Stodůlky (č), Třeboradice (č)
	Praha–Řeporyje	Řeporyje (č), Stodůlky (č), Třeboradice (č), Zadní Kopanina
Praha 14	Praha 14	Černý Most, Hloubětín (č), Hostavice, Kyje
	Praha–Dolní Počernice	Dolní Počernice
Praha 15	Praha 15	Horní Měcholupy, Hostivař
	Praha–Dolní Měcholupy	Dolní Měcholupy
	Praha–Dubeč	Dubeč
	Praha–Petrovice	Petrovice
	Praha–Štěrboholy	Štěrboholy

Správní obvod	Městské části	Obce a části obcí
Praha 16	Praha 16	Radotín
	Praha–Lipence	Lipence
	Praha–Lochkov	Lochkov
	Praha–Velká Chuchle	Malá Chuchle, Velká Chuchle
	Praha–Zbraslav	Lahovice, Zbraslav
Praha 17	Praha 17	Řepy
	Praha–Zličín	Sobín, Třebonice (č), Zličín
Praha 18	Praha 18	Letňany
	Praha–Čakovice	Čakovice, Miškovice, Třeboradice
Praha 19	Praha 19	Kbely
	Praha–Satalice	Satalice
	Praha–Vinoř	Vinoř
Praha 20	Praha 20	Horní Počernice
Praha 21	Praha 21	Újezd nad Lesy
	Praha–Běchovice	Běchovice
	Praha–Klánovice	Klánovice
	Praha–Koloděje	Koloděje
Praha 22	Praha 22	Hájek, Pitkovice (č), Uhříněves
	Praha–Benice	Benice
	Praha–Kolovraty	Kolovraty, Lipany
	Praha–Královice	Královice
	Praha–Nedvězí	Nedvězí

Poznámky: Písmeno č v závorce značí část obce.

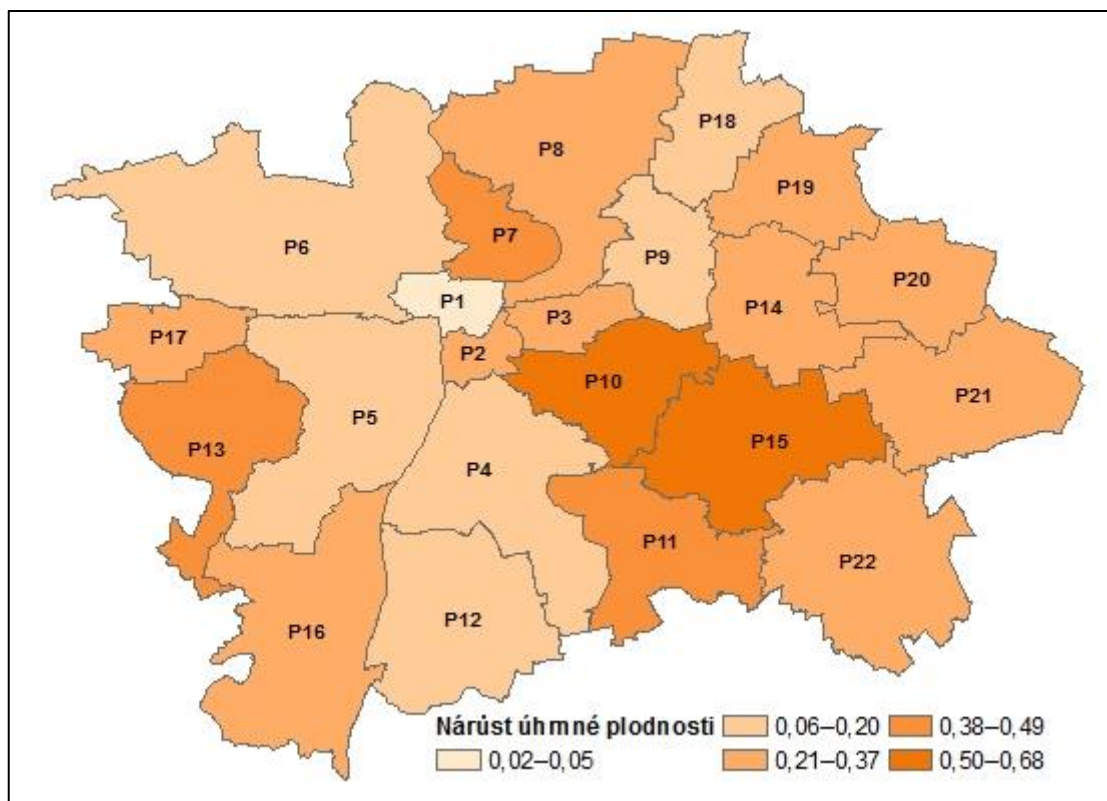
Zdroj: Kuča, 2008 a ČSÚ, 2008

Příloha 2 – Příspěvky jednotlivých efektů na změně naděje dožití při narození ve správních obvodech Prahy mezi obdobím 2002–2007 a 2008–2013 pro jednotlivé pohlaví a věkové kategorie

Správní obvod	Věková kategorie	Muži			Ženy		
		Přímý efekt	Nepřímý efekt	Interakce	Přímý efekt	Nepřímý efekt	Interakce
Praha 1	0–14	-0,062	-0,269	-0,012	0,019	0,159	0,005
	15–64	0,681	0,770	0,067	0,275	0,306	0,025
	65+	1,031	x	x	1,318	x	x
Praha 2	0–14	0,017	0,074	0,002	0,004	-0,202	-0,004
	15–64	0,453	0,435	0,039	0,092	0,162	0,011
	65+	1,068	x	x	1,082	x	x
Praha 3	0–14	-0,016	-0,057	-0,002	-0,049	-0,294	-0,004
	15–64	0,524	0,508	0,029	-0,008	-0,002	0,000
	65+	0,633	x	x	0,887	x	x
Praha 4	0–14	0,032	0,124	0,004	0,013	0,054	0,002
	15–64	0,476	0,426	0,028	0,304	0,261	0,020
	65+	0,833	x	x	1,257	x	x
Praha 5	0–14	-0,006	0,041	0,001	0,041	0,220	0,006
	15–64	0,543	0,686	0,049	0,179	0,384	0,025
	65+	0,860	x	x	1,074	x	x
Praha 6	0–14	0,010	-0,007	0,000	0,015	0,045	0,001
	15–64	0,377	0,513	0,021	0,197	0,221	0,011
	65+	0,542	x	x	0,845	x	x
Praha 7	0–14	0,078	0,364	0,008	-0,033	-0,173	-0,002
	15–64	0,258	0,521	0,022	0,100	0,118	0,003
	65+	0,483	x	x	0,480	x	x
Praha 8	0–14	0,011	0,111	0,003	0,018	0,114	0,002
	15–64	0,557	0,423	0,030	0,077	0,108	0,006
	65+	0,830	x	x	0,936	x	x
Praha 9	0–14	-0,008	-0,085	-0,004	0,035	0,187	0,005
	15–64	0,853	0,678	0,058	0,171	0,198	0,015
	65+	0,988	x	x	1,241	x	x
Praha 10	0–14	0,063	0,299	0,009	-0,008	-0,020	0,000
	15–64	0,391	0,546	0,041	0,200	0,231	0,015
	65+	0,887	x	x	1,084	x	x
Praha 11	0–14	0,031	0,074	0,002	0,061	0,320	0,009
	15–64	0,391	0,509	0,029	0,215	0,353	0,029
	65+	0,736	x	x	1,301	x	x
Praha 12	0–14	0,100	0,480	0,009	0,009	0,041	0,001
	15–64	0,250	0,287	0,014	0,312	0,322	0,026
	65+	0,638	x	x	1,342	x	x
Praha 13	0–14	0,014	0,103	0,007	0,000	-0,007	0,000
	15–64	0,465	0,539	0,127	0,327	0,216	0,020
	65+	2,707	x	x	1,582	x	x

Správní obvod	Věková kategorie	Muži			Ženy		
		Přímý efekt	Nepřímý efekt	Interakce	Přímý efekt	Nepřímý efekt	Interakce
Praha 14	0–14	–0,013	–0,252	–0,006	–0,069	–0,421	–0,010
	15–64	0,320	0,591	0,021	0,202	0,339	0,020
	65+	0,434	x	x	0,940	x	x
Praha 15	0–14	0,030	0,204	0,006	–0,022	–0,058	–0,001
	15–64	0,152	0,242	0,027	0,588	0,096	0,001
	65+	1,367	x	x	0,132	x	x
Praha 16	0–14	–0,019	–0,193	–0,007	–0,010	–0,003	0,000
	15–64	0,753	0,554	0,042	–0,062	0,121	0,014
	65+	0,970	x	x	2,179	x	x
Praha 17	0–14	0,044	0,228	0,004	–0,037	–0,187	–0,004
	15–64	0,371	0,327	0,007	0,086	0,253	0,017
	65+	0,283	x	x	1,086	x	x
Praha 18	0–14	0,010	0,036	0,002	0,017	0,074	0,002
	15–64	0,949	1,162	0,093	0,070	0,355	0,037
	65+	0,895	x	x	1,568	x	x
Praha 19	0–14	–0,069	–0,321	–0,018	–0,020	0,022	0,001
	15–64	0,910	0,447	0,071	0,373	0,452	0,021
	65+	1,855	x	x	0,820	x	x
Praha 20	0–14	0,076	0,346	0,011	0,010	0,160	0,003
	15–64	0,628	0,355	0,024	0,329	0,312	0,011
	65+	0,837	x	x	0,598	x	x
Praha 21	0–14	–0,001	0,143	0,006	0,026	0,180	0,006
	15–64	0,607	0,534	0,059	0,646	0,899	0,040
	65+	1,395	x	x	0,735	x	x
Praha 22	0–14	–0,072	–0,189	–0,010	–0,073	–0,321	–0,005
	15–64	0,892	1,506	0,094	–0,089	0,123	0,007
	65+	0,759	x	x	0,938	x	x

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Příloha 3 – Nárůst úhrnné plodnosti na území správních obvodů Prahy mezi rokem 2002 a rokem 2013

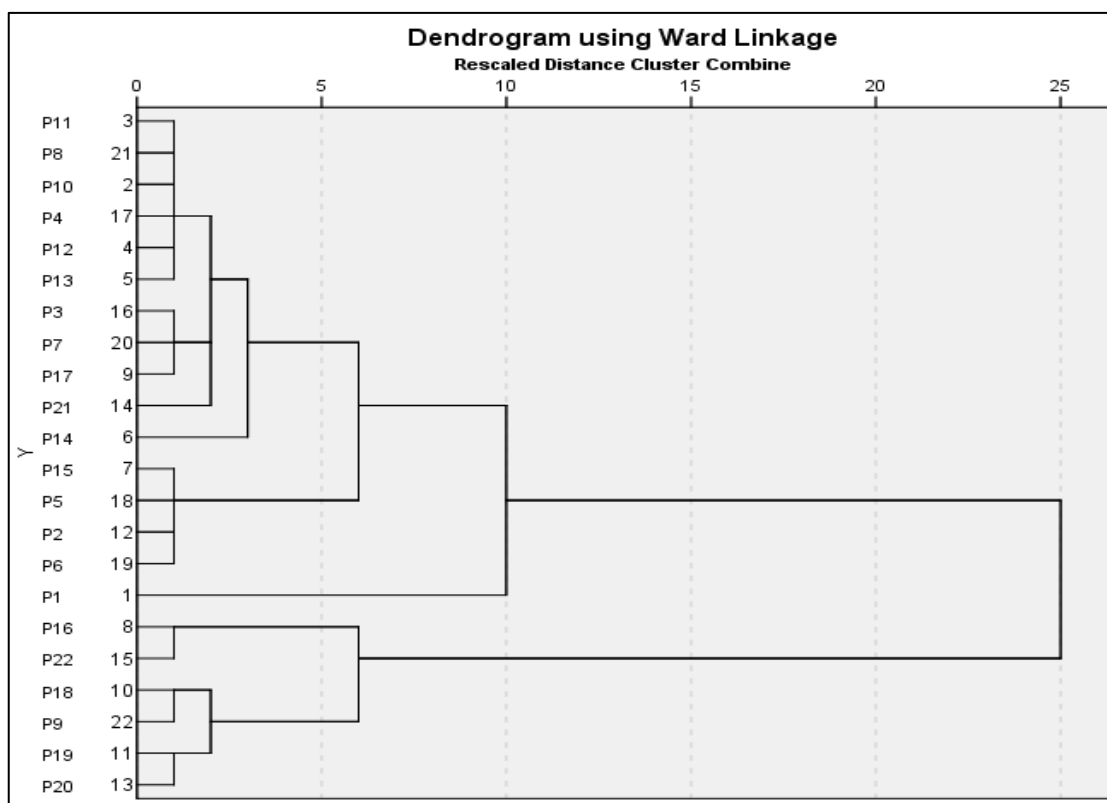
Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Příloha 4 – Matice korelací proměnných vstupujících do shlukové analýzy specifických plodností ve správních obvodech Prahy v roce 2013

	–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40+	
Correlation	–19	1,000	,214	,087	,175	,040	,016
	20–24	,214	1,000	,235	,023	–,419	–,271
	25–29	,087	,235	1,000	,545	,063	–,436
	30–34	,175	,023	,545	1,000	,297	–,278
	35–39	,040	–,419	,063	,297	1,000	,061
	40+	,016	–,271	–,436	–,278	,061	1,000
Sig. (1-tailed)	–19		,169	,350	,219	,430	,472
	20–24	,169		,146	,460	,026	,111
	25–29	,350	,146		,004	,391	,021
	30–34	,219	,460	,004		,090	,105
	35–39	,430	,026	,391	,090		,393
	40+	,472	,111	,021	,105	,393	

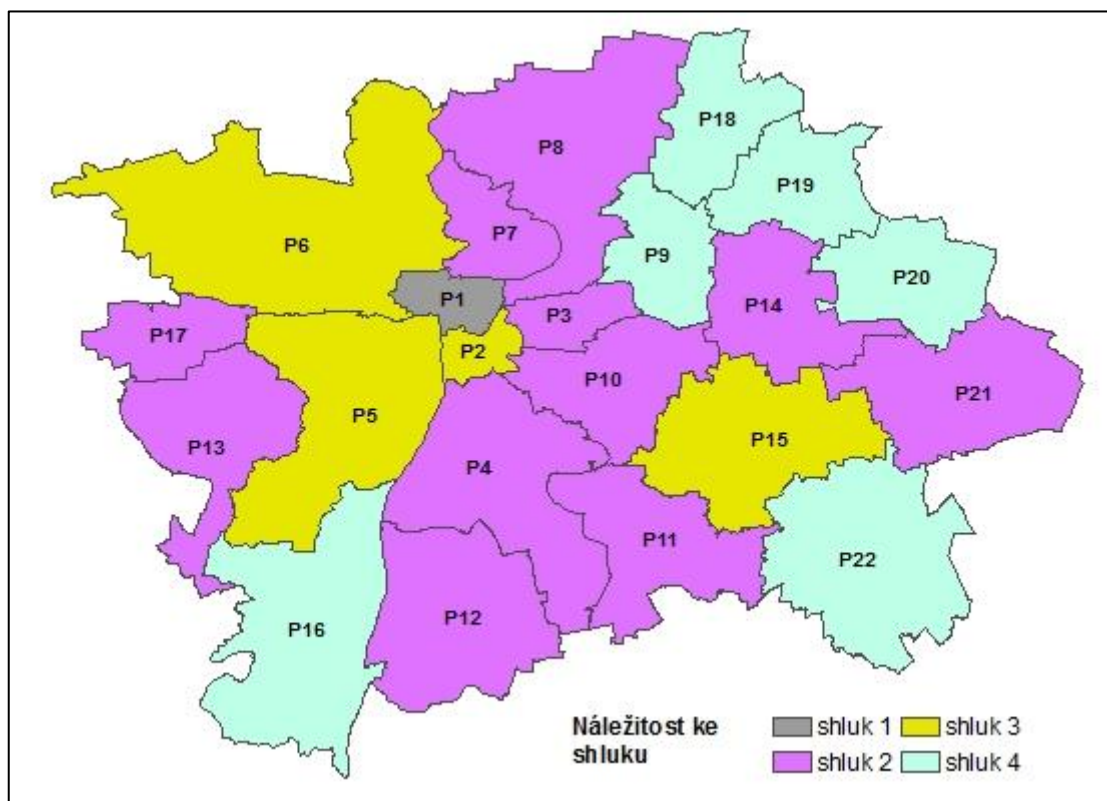
Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty v programu SPSS

Příloha 5 – Dendrogram shlukové analýzy specifických plodností ve správních obvodech Prahy v roce 2013, Wardova metoda

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty pomocí programu SPSS

Příloha 6 – Územní rozložení shluků ze shlukové analýzy specifických plodností ve správních obvodech Prahy v roce 2013

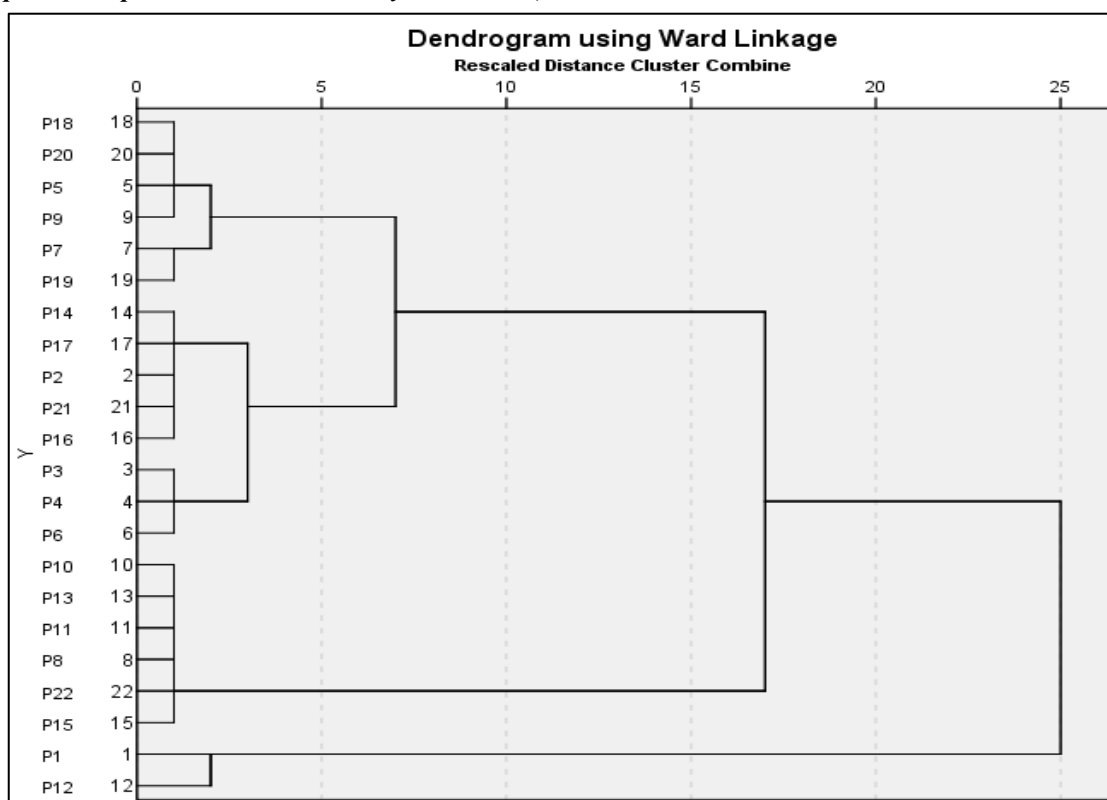
Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Příloha 7 – Matice korelací proměnných vstupujících do shlukové analýzy průměrného věku matky při narození dítěte a úhrnné plodnosti správních obvodů Prahy v roce 2013

		up2013	matka2013
Correlation	up2013	1,000	-,422
	matka2013	-,422	1,000
Sig. (1-tailed)	up2013		,025
	matka2013	,025	

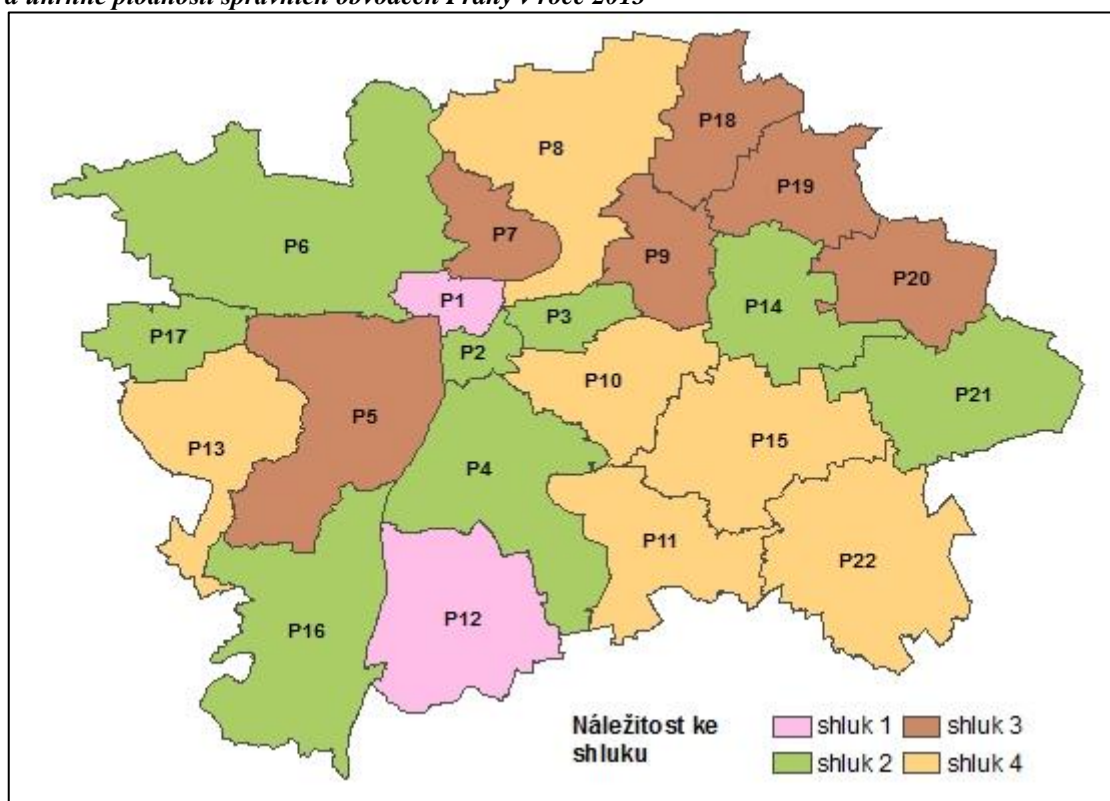
Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty pomocí programu SPSS

Příloha 8 – Dendrogram shlukové analýzy průměrného věku matky při narození dítěte a úhrnné plodnosti správních obvodů Prahy v roce 2013, Wardova metoda

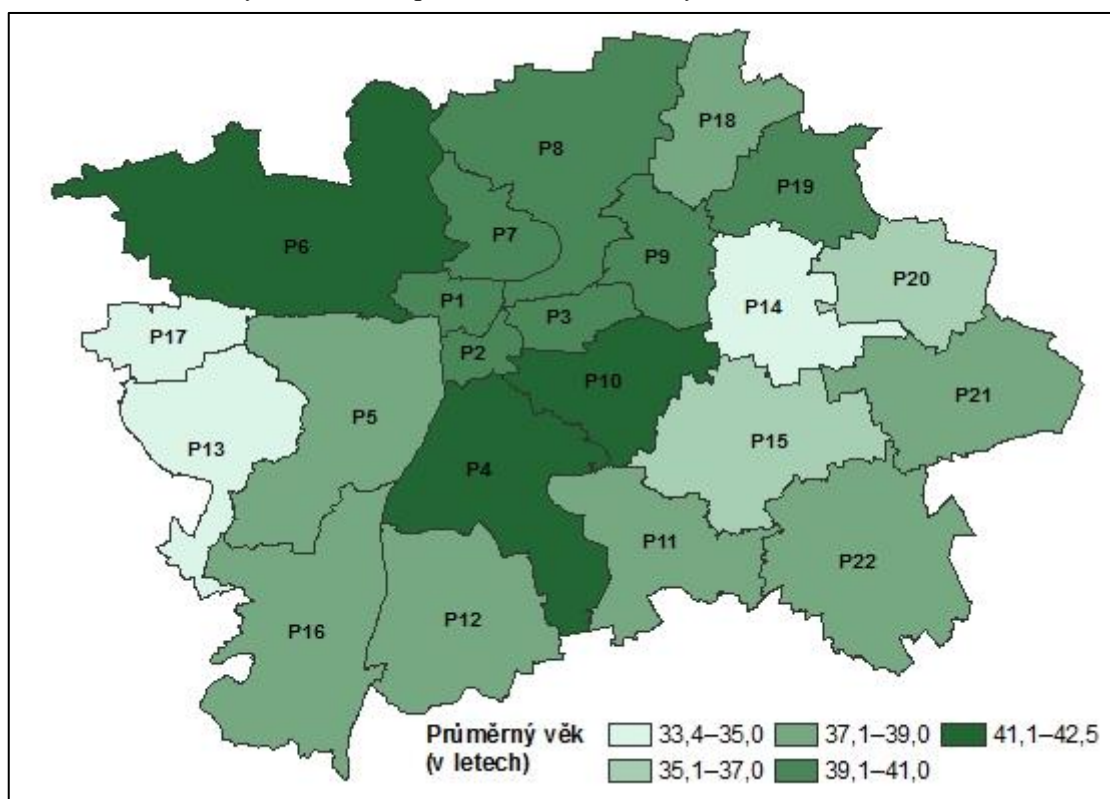
Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty pomocí programu SPSS

Příloha 9 – Územní rozložení shluků ze shlukové analýzy průměrného věku matky při narození dítěte a úhrnné plodnosti správních obvodů Prahy v roce 2013

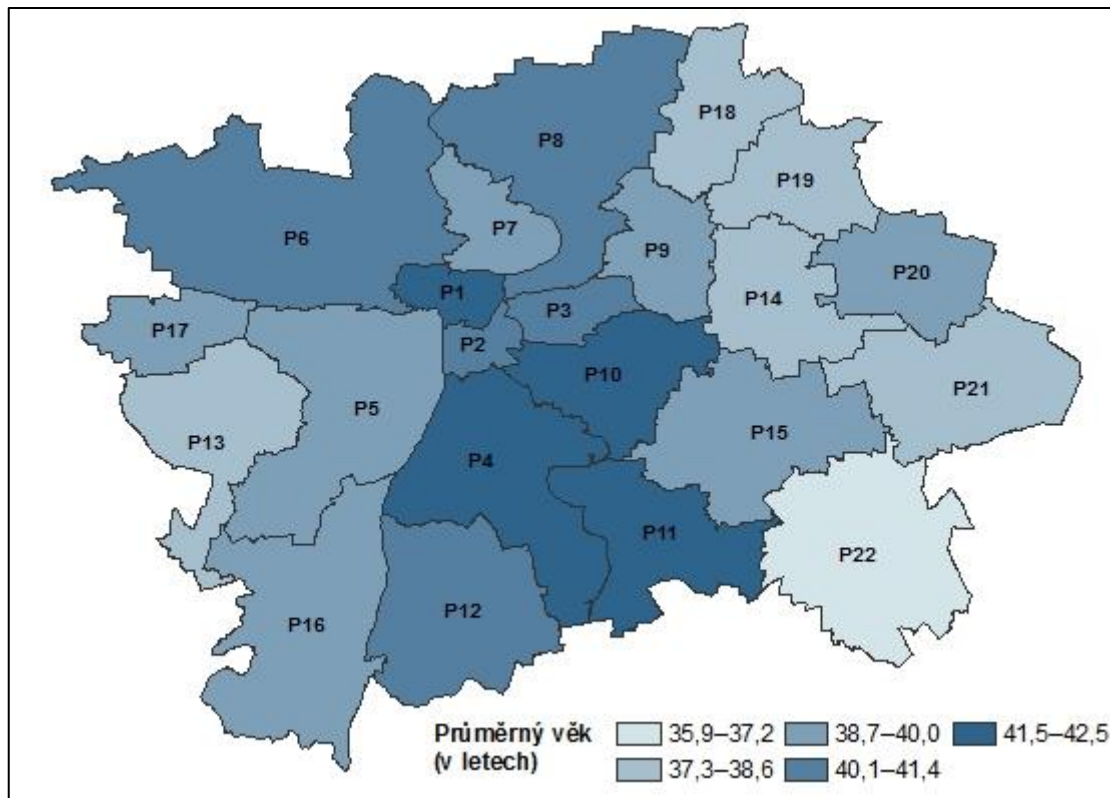
Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Příloha 10 – Průměrný věk mužů ve správních obvodech Prahy v roce 2001

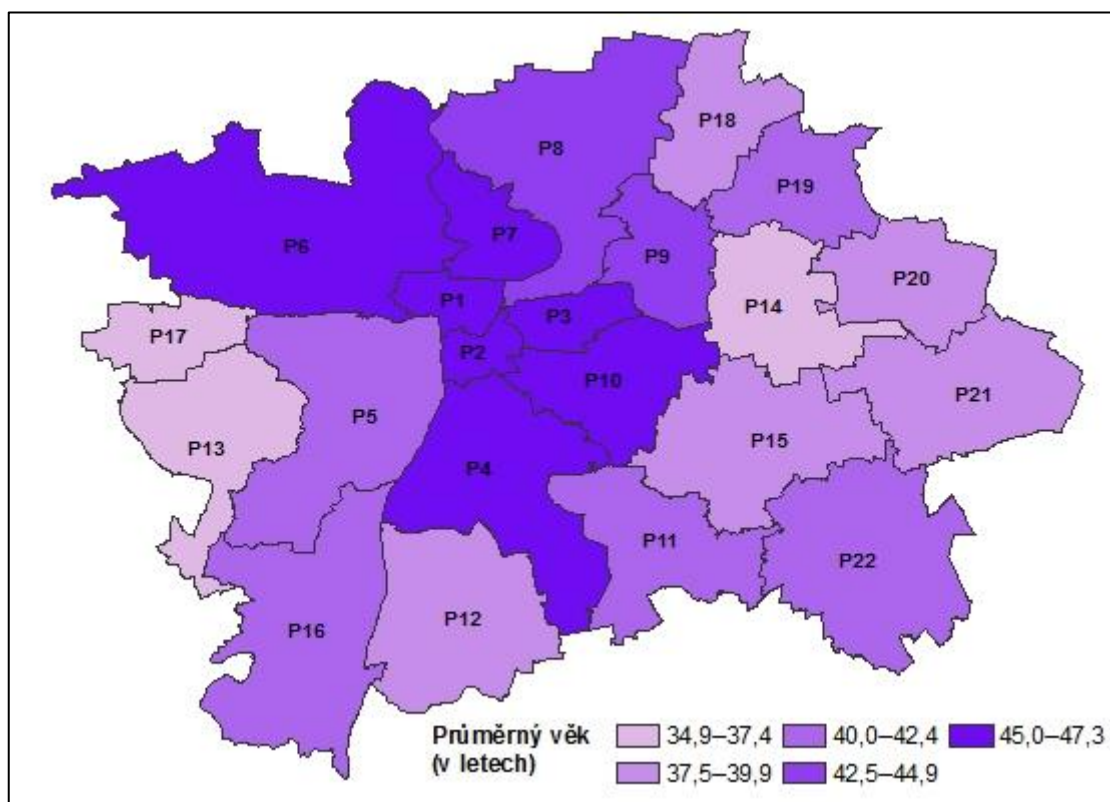

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

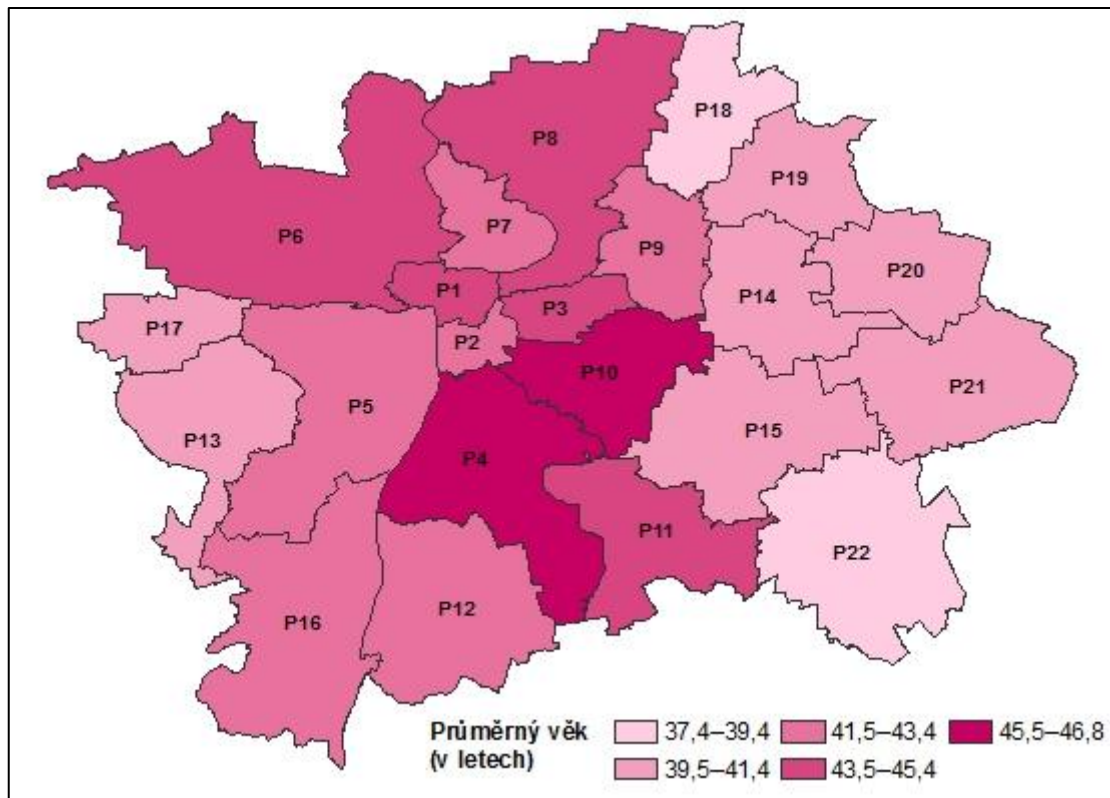

Příloha 11 – Průměrný věk mužů ve správních obvodech Prahy v roce 2013

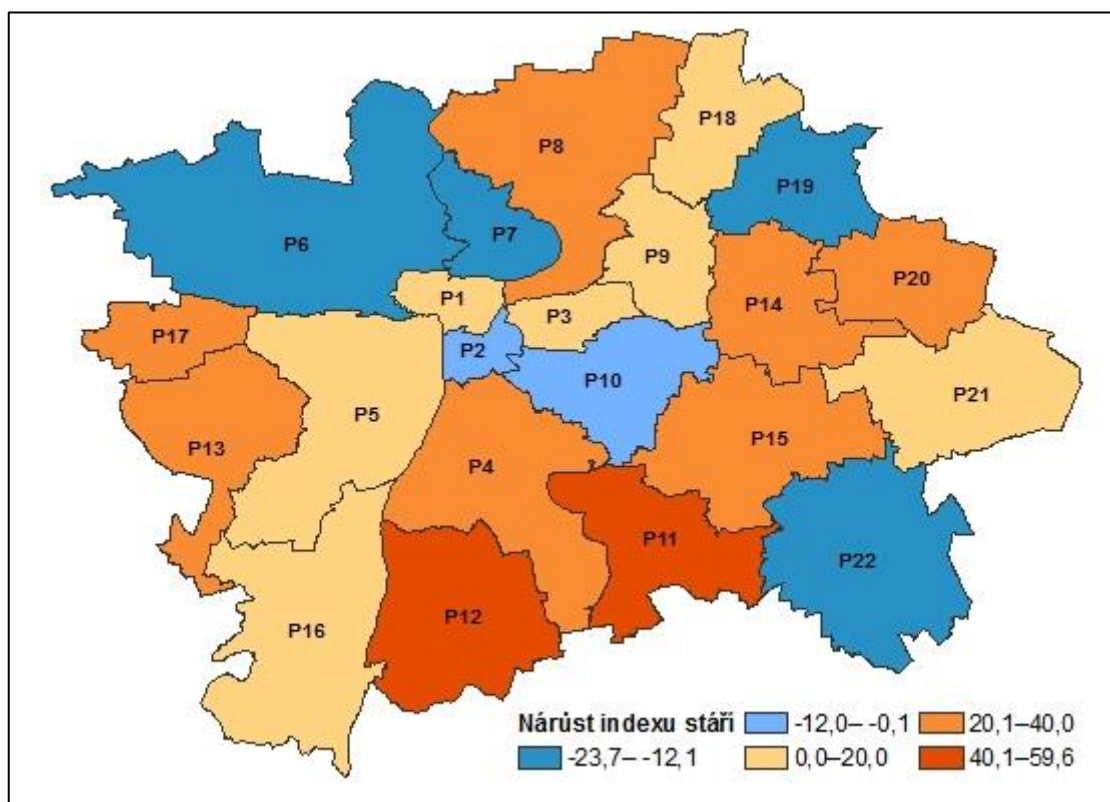
Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Příloha 12 – Průměrný věk žen ve správních obvodech Prahy v roce 2001

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Příloha 13 – Průměrný věk žen ve správních obvodech Prahy v roce 2013

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Příloha 14 – Nárůst indexu stáří ve správních obvodech Prahy mezi rokem 2001 a 2013

Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní výpočty

Příloha 15 – Dotazník**Politiky správních obvodů hlavního města Prahy****Část první**

První sekce obsahuje sérii tvrzení, na která odpovídejte na škále od 1 do 5, přičemž 1 znamená, že problematika není pro Váš správní obvod relevantní či důležitá a 5 znamená vysokou prioritu uvedené oblasti.

Zde prosím vyplňte číslo vašeho správního obvodu ...

Náš správní obvod:

1. ...se zaměřuje na výstavbu a renovaci dětských hřišť.
1 2 3 4 5
2. ...dbá na kapacitní i územní dostupnost mateřských škol.
1 2 3 4 5
3. ...hledí na dostupnost školských zařízení a jejich rovnoměrné rozložení.
1 2 3 4 5
4. ... se snaží o poskytnutí přijatelné nabídky bydlení pro mladé rodiny s dětmi.
1 2 3 4 5
5. ... dohlíží na místní i kapacitní dostupnost zdravotní péče.
1 2 3 4 5
6. ... se zaměřuje na přizpůsobení bydlení starším osobám.
1 2 3 4 5
7. ... se snaží poskytnout kvalitní zázemí pro poskytování sociálních a ošetrovatelských služeb a dalších zařízení zprostředkávajících péči seniorům.
1 2 3 4 5
8. ... podporuje vznik a existenci kulturních a společenských center pro seniory.
1 2 3 4 5
9. ... podporuje budování a existenci fitness parků pro seniory.
1 2 3 4 5
- 10.... se snaží zajistit bezpečnost pro své občany.
1 2 3 4 5
- 11.... hledí na místní dostupnost nákupních center.
1 2 3 4 5
- 12.... se zaměřuje na přátelskost a příjemnost jeho parků a zeleně.
1 2 3 4 5
- 13....klade důraz na bezbariérovou přístupnost bydlení a sociálních a zdravotnických zařízení.
1 2 3 4 5
- 14....dbá na dobrou dostupnost hromadné dopravy na jeho území a proaktivně řeší tuto problematiku s Dopravním podnikem hlavního města Prahy.
1 2 3 4 5

Část druhá

Druhá sekce otázek se pak zaměřuje na pravomoce při uplatňování politik na území správního obvodu. Zde prosím označte v návaznosti na otázky 1.–14., zda považujete problematiku za relevantní k řešení v rámci správního obvodu, v rámci samosprávy hlavního města Prahy, nebo v rámci soukromého sektoru.

Problematika je primárně relevantní pro:

	Správní obvod	Samospráva hlavního města	Soukromý sektor
Ad 1.	☐	☐	☐
Ad 2.	☐	☐	☐
Ad 3.	☐	☐	☐
Ad 4.	☐	☐	☐
Ad 5.	☐	☐	☐
Ad 6.	☐	☐	☐
Ad 7.	☐	☐	☐
Ad 8.	☐	☐	☐
Ad 9.	☐	☐	☐
Ad 10.	☐	☐	☐
Ad 11.	☐	☐	☐
Ad 12.	☐	☐	☐
Ad 13.	☐	☐	☐
Ad 14.	☐	☐	☐

Část třetí

Poslední pár otázek je zaměřeno na využití poznatků populačních prognóz.

15. Využíváte poznatků populačních prognóz v rámci rozhodování o výše uvedených problémech?

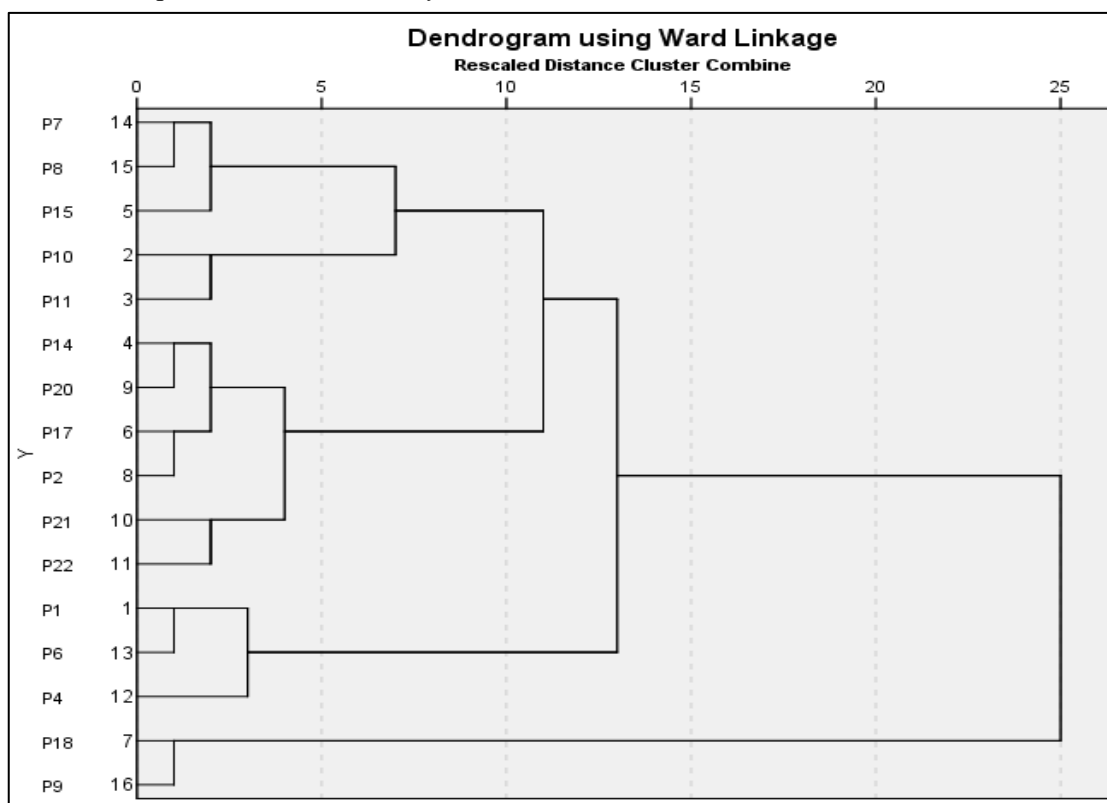
- Ano   Ne

16. Jestliže ano, vypište prosím, z jakých zdrojů:

Pokud máte zájem o zaslání výsledků, uveďte prosím svůj e-mail.

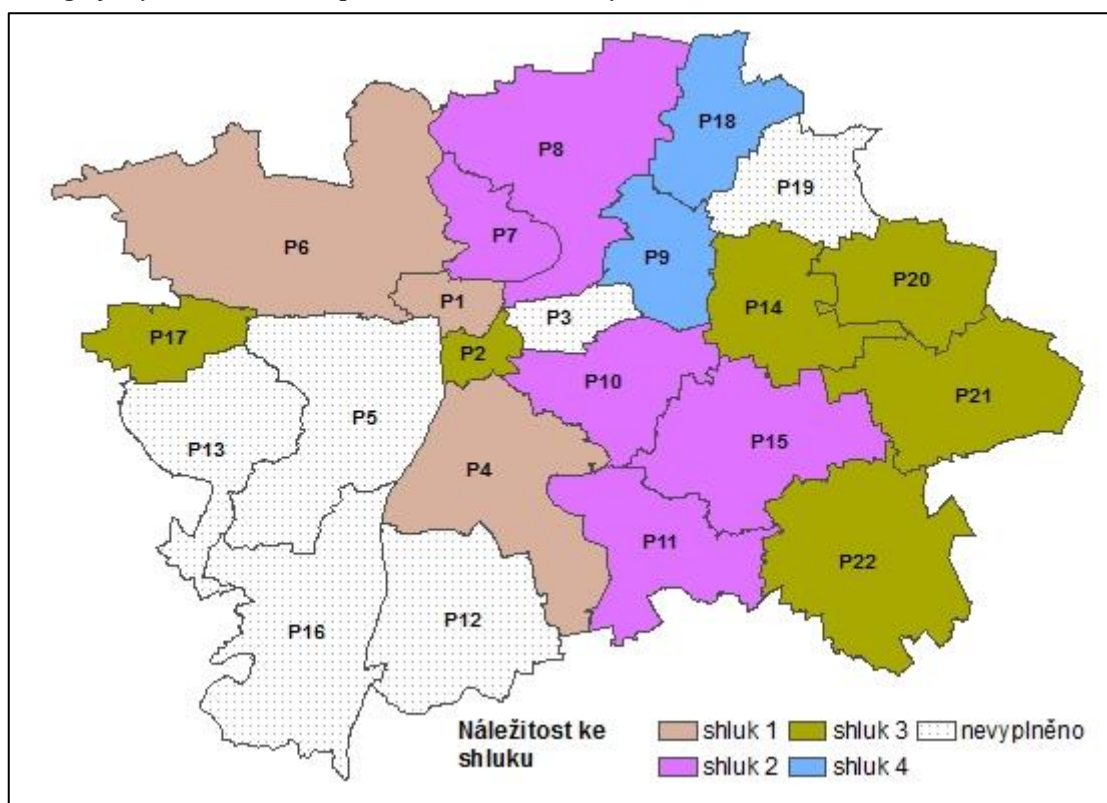
Děkuji mnohokrát za vyplnění. Pokud máte nějaký dotaz či poznámku, obraťte se na můj e-mail. Přeji hezký den!

Příloha 16 – Dendrogram shlukové analýzy průměrného skóru v okruhu a vybraných demografických ukazatelů ve správních obvodech Prahy, Wardova metoda

Zdroj: Výběrové šetření, vlastní výpočty pomocí programu SPSS

Příloha 17 – Územní rozložení shluků ze shlukové analýzy průměrného skóru v okruhu a vybraných demografických ukazatelů ve správních obvodech Prahy

Zdroje: ČSÚ 2015, Výběrové šetření, vlastní výpočty